This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

B 1,449,031

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
LIBRARIES
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
ARTES SCIENTIA VERITAS
1817

SAMLADE OTRYCKTA SKRIFTER

AF

AUGUST STRINDBERG

ANDRA DELEN

BERÄTTELSER OCH DIKTER

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

839.78
S92
1918
V.2

OTRYCKTA BERÄTTELSER OCH DIKTER

AF

AUGUST STRINDBERG

DIKTER. BERÄTTELSER.
KARAKTERER OCH SCENER.
EXTRA BLÅ BOK. NYTT MEMORANDUM.
BREVIARIUM.

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Copyright. Albert Bonnier 1919.

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1919
Printed in Sweden

Scandinavian
Book
6-3-38
36320

DIKTER

G. E. G. 38. f.n.S.

NÅGRA BLAD UR EN SONETT KRANS:

»FRÅN STOCKHOLM TILL KÖPENHAMN»

BUNDEN AF

HÄRVED ULF

Dessa sonetter skrefvos med anledning af författarens första utländska resa till Köpenhamn 1869, som är skildrad i Tjensteqvinnans son — och skänktes af författaren till hans lärare Frans Hedberg.

STEGEBORG

Nu Stegeborgs ruin sin gråa hjessa
Helt trotsigt höjer emot nattlig sky.
Igenom tornets gluggar stormar gny
Och ufvar stämma upp en sorglig messa.

Der fordom suckat mången skön prinsessa
Att riddarns hemkomstdag snart måtte gry —
Dit måste ock en gång Prins Magnus fly
Då fadrens brott för sonen bilan hvässa'.

Men ock i glada tider sånger klingat
Och tärnan i en munter dans sig svingat
Når Adolf Johan der som hertig satt.

Din storhet är nu gömd i glömskans natt
Och främlingen far tanklöst Dig förbi —
Om ej hans album tar Dig som Croqui.

* * *

ULFÅSA

Vid Borens strand ett gammalt slott sig höjer
I enkel nordisk stil — förutan prakt.
Vid dessa popplar som der än stå vakt
Med vördnad och beundran ögat dröjer.

Väl stormen dem mot marken stundom böjer
Men bryta dem står ej uti hans makt —
Ty de lärt älska denna sköna trakt
Och kärleks band ej slits men blott sig töjer.

Men se! — emellan pilarna vid stranden
En tärna sitter blickande åt sjön
Och stöder hufvet mot den lilla handen!

Det Sigrid fagra är försänkt i bön —
Hon bäfvar i sitt sinn' för Jarlens vrede
Nej! nu jag lemnar lyran till Frans — ed —

* * *

VETTERN

»Landgången in» och straxt vår ångbåt ilar
Från hamnen ut på Vetterns böljor blå
I sakta vaggning nu de gå så små
Vidundret efter striderna sig hvilar.

Ren solen skjutit sina sista pilar
Emot Vadstena klosters murar grå
Och slottets klocka hörs i fjerran slå
Då månen vänligt öfver Omberg smilar.

I söder skymtar fram en dunkel strimma —
Snart synes Visingsö — der fordomtima
Kung Magnus hvila njöt i sena år —

Der gret ock svenska folket vid hans bår.
Den tiden kungen drog om land' försorg
Men nu — tyst! tyst! — här ha' vi straxt Carlsborg.

• • •

KATTEGATT

Vår lots, en gammal väderbiten gast
Med bister blick kring horizonten spanar
Af himlens askgrå färg han stormar anar —
Då ropar vår kapten »Allt löst gör fast!»

Nu bleknar hvarje tärna uti hast
Och böljorna de gå som hvita svanar.
Med möda ren sin väg vår skuta banar
Och stampar så det gnyr i rigg och mast.

Nu stormen bryter lös — och allt blir natt
En fyr ibland blott tittar fram så matt —
Då straxt hvar syndig menska sig omvänder.

Och läser bibeln så han skallrar tänder. —
Nu går jag ned och söker få en blund
Vill Gud — så vaknar jag — i Öresund —

* * *

SUNDET

Orkan i fjerran tynar af och dör
Och från sin hytt till däck man återvänder
Att skåda Själlands bokbeklädda stränder
Dit snart en vänlig bris vår skuta för.

Nu synas tornen ifrån Helsingör
Der Dannebrogen oss sin helsning sänder.
Det gamla Kroneborg straxt visar tänder
Om ej man genast höfligt gör honnör.

Känn hvilka dofter vinden för från strand!
Se hvilka skördar der på slätten bölja! —
Dock tusende behag ännu sig dölja —

Ja aldrig än mig tjusat någon mö,
Som dina stränder Gefions väna ö! —
Förlåt en yngling kära fosterland!

* * *

LYCKOKRANSEN

Denna dikt skrefs 1870 och egnades åt författarens då femtonåriga syster Anna.

LYCKOKRANSEN

Ynglingar i skogen gingo
Bundo af de vilda blomster
Unga, friska lyckokransar
Alla tänkte i sitt sinne
På den flicka, som var kärast
Hon, som skulle kransen äga.

Men i hopen dyster, sluten
Gick den mörke, buttre Arnkel
Och han kastade på marken
Kransen, som han bundit samman.
Hvad skall jag med skogens blommor
Illa anstå de mitt sinne
Arnkel äger ingen flicka.

Nu en lögn du sade Arnkel
Hon, som slog ditt vilda sinne
Hon, som tämjde unga björnen
Hon, som skrattade isönder
Dina stora, dumma sorger

Är hon ej dig mer än flicka
Är hon ej den kransen värdig
O! så tag den upp o Arnkel
Och den bär med vänligt sinne
Till din glada syster — —

August

* * *

PÅ NIKOLAI RUIN

Här är den allra första versionen af denna dikt, hvilken skrefs i Visby 1870 och som hittills icke kommit ut i tryck i oförändradt skick. Den har sedan flera gånger blifvit omskrifven, och publicerad, först i Najaden 1874, och sedan i författarens Dikter 1883, för hvar gång mera hädisk emot den ursprungliga religiösa formen. I förordet till Dikterna yttrade också författaren om sina poem 1869—1873 att: »Som jag icke heller utger dem för att skryta med huru dåligt jag skref när jag var tjugo år, har jag tagit mig friheten att putsa dem här och der.»

PÅ NIKOLAI RUIN

Jag sitter i middagsstunden
På Nikolai ruin,
Och vårflägtar fylla luften
Med doft af ros och jasmin.

I örat mig gräset hviskar
Och beder mig ta en lur,
Till kudde jag får dess matta,
Till bolster halfgrusad mur.

Och rönnen mig lofvar mota
Sin kos båd flugor och mygg,
Ej kan jag då längre neka,
Men somnar så säll och trygg.

Då hör jag ur kyrkohvalfven
Den väldiga orgelns dån
Ledsagas af munkekörer
Som lofva Christus Guds Son.

På altarerunden brinna
De heliga vigda ljus,
De lysa på dystra murar,
Det är så mörkt i Guds hus.

Och välfödda prester klädda
I guld- och silfverbrokad
Af syndare ta sista skärfven
För Pater Noster en rad.

Men skaror af arma själar
På stengolfvet böja knä,
De vilja till himmeln komma
Men hafva ej guld till entré.

Nu kören allt högre brusar
Mot kyrkans väldiga hvalf —
Man ropar sitt Kyrie! Kyrie!
Och dyrkar den gyllne kalf.

Sist bispen rökelset tänder
Vid högkorets marmorskrank,
Att doften förtaga måtte
Hans synders gräsliga stank

Då vaknar jag ur min slummer
Och ser mig häpen omkring,
Men borta är sång och prester,
Af ståten syns ingenting —

Blott solen då vänligt skiner
Der nyss brunno vigda ljus,
Och altarets pelarstoder
Nu ligga gömda i grus.

Då kommer en bris från hafvet,
Igenom fönster hon far,
Han griper en murgrönsranka
Och spelar en psalm så klar

Då vaknar den gamle staren
Som bygt på en kapitäl,
Och sjunger sin enkla visa
Till vindens glädtiga spel.

Jag grips af den glada scenen:
Så vill jag min Gudstjenst ha
För öppna dörrar och fönster,
Der hvar sin bänkplats får ta.

Till kyrktak det blåa hvalfvet
Till rökelse blommor små
Ger Herren oss sedan solljus
Ej brister oss något då!

* * *

TILL HARRIET

Dessa dikter äro skrifna under förlofningstiden (1901).

TILLEGNAN:

(Till Harriet.)

Örnfjedern i din hatt, den tog jag
Emot när Du den gaf;
Med den Du skref min dom
Med den Du undertecknat min benådning.
Med den förskrifver jag mitt lif
Min tanke och min dikt
Till Dig som gaf mig lifvet åter!

August Strindberg.
13 Mars 1901.

* * *

TILL HARRIET!

(Med Örnpennan skrifvet.)

Frukta icke Örnen, hvita Dufva!
Dig han icke rifver, ljufva!
Tröttnar Du att gå på jorden,
Tar han Dig på starka vingar
Lyfter Dig upp öfver molnen!
Örnen är din vän, min hvita dufva!
Skyddar Dig mot gråa höken.
Skydda honom, Du, mot dina pilar!

August
5 april 1901.

* * *

OTRYCKTA DIKTER

1904

NATTMARSCH

i

Fält-Tjenst.

Fram, fram, fram, fram, fram — —
Fram ska vi, fram! — Ska vi fram? — Vi ska fram!
Trum, trum, trum, trum, trum — —
Trumman går först! Hon är bäst! Få vi rum?
Det är mörkt, det är kallt, det är vått öfver allt — —
Öfver allt!
Rätt —, rätt —, rättningen i roten och fastare takt!
Trampa på och gif akt. Det är långt till att gå — —
gå på vakt.

Natt, natt, natt, natt, natt — —
Natten är när, ingen bädd gör besvär.
Trom, trom, om, om, om — —
Stöfveln är trång, byt om fot än en gång.
Om Du somnar i led, om Du tappar gevär, får Du
domm.
Gå, gå, gossar gå på, för vår väg är så lång!
Om Du snafvar mot sten, res Dig upp, börja om — —
börja om!

Ta, ta, ta, ta, ta — —
Ta en sång i vår slumm' till vår brumm!
I, i, i, i, i. — —
Ingen går fri; är Du arg som ett bi,
Är Du svång, så ta in i din rem och klämm i — — och
klämm i.
Gå, gå gosse gå på, och håll ut, din drasut;
Om Du tröttnar i led, blir Du trampad ihjäl — — Och
är slut!

1901.

* * *

LIFVETS KONST.

Tag allt hvad Du lefvat, och lägg i hög,
Och allt hvad Du lärt och lidit,
Och hvarje blomma, hvars kalk Du sög,
De gyllne frukter hvars saft Du vridit!
Och minnenas löfskrud med halm och hö;
Plantera Dig sedan, och sätt dina rötter
I allt det förgångnas fruktbara strö;
Då kan Du vexa och sätta frö
Och vandra din väg på stadiga fötter!

* * *

HÖJDFLYGT:

På Svarta berget vid mosse och mo
Bland pors och pilar,
Uti en bergtall gladan byggt bo,
Med ägg och ungar hon hvilar.
Dernere i dalen vid elfvens arm
Med kors och krön med spiror och spetsar
Den stolta storstad solig och varm
Den ringlar sig rund kring flodens tarm
Me'n roffogeln öfver den kretsar.
Der är rådhus och slott
Der är kyrkor som stått
Genom seklernas brus
Der är borgarehus

* * *

HÖR ZIGENARNE I HAGEN

Hör! Zigenarne i hagen!
Bom! bom! bom! bom!
Svarta ögon, brynta dragen,
Tom! tom! tom! tom!
Tom är pungen
Och Zigenarkungen
Utaf Rom —
Rom — Rom — Rom —
Dansar om med ungen
Vid en tamburin
Nu må tro är hin
Lös i Fagervik!
Larm och skrik
Hundskall slagsmål och musik!

Karlarne i små patruller,
Ur hus i hus
Att få laga byns kastruller
Stop och krus, krus.

Här Förtennes
Zinkas sammanbrännes
Allt af glas
Gått i kras.
Dansarns lina spännes
I en rankig tall,
Första Skottet small,
Festen börjar, fort!
Går som smordt!
Äldsta hexan spår i kort.

Och kastruller alla samlas
Bom! bom! bom! bom.
Och med glas och stenkärl skramlas
Tom! tom! tom! tom!
Tomma köken!
Och de arma öken
De fick dōm
Dōm dōm dōm!
Fick se bara röken
Utaf sin servis
Och till hvilket pris?
Hela Fagervik
I panik!
Utan middag, arm och rik!

* * *

GUNGHÄSTEN

Gunghästen står på vinden och fryser,
Stackarn vet att han tjenat ut;
Våren kommer och solen lyser,
Men för Polle är allting slut!

Grolle står dernere i ljuset
Han har det godt hos sin lilla mor,
Der är det varmt i det hvita huset
— — — — — — — — — — — —

* * *

HÖGSOMMARDAG

Högsommardag
Då vinden står stilla på vattnet
Solen gassar i strand
Och barnen bada i viken
Göken sjunger ej mer
När lien går öfver ängen.

* * *

VINTERMORGON

Vid bergets rot Vägen sig lindar,
Ligger i skuggan på vikens strand,
Der snön är blå. Isvind från Norden
Vandraren pinar om fot och hand.

Bak bergets kam solen sig döljer
Senfärdig, lågställd men skiner rödt
På tallens topp högst upp på berget.
Nere i dalen är dunkelt, dödt.

Nu stiger det, backen har börjat,
Vandraren flåsar och lutad går,
Nu foten slant, halt är i backen
— — — — — — — — — — —.

* * *

SEX SMÅ STROFER

GAMLA QVINNAN

Vakna Du Groa!
Vakna, goda qvinna!
Lång är färden,
Vägarne så långa
Lång är menskans saknad

* * *

MODREN

Moder-orden, Son!
Låt dem bo i bröstet:
Då skall ymnig välgång
Du af lifvet hafva.

* * *

ÅKERBRUKAREN

Hreim och Fjösner, Klur och Klegge
Kefser och Fulner,
De stengårdar lade, gödde åkrar,
Skötte svinen och grofvo torf.

* * *

BERGSMANNEN

Mörkret matar malmen med ljus;
elden ansar den,
Släggan slår den;
berget föder köparns penning,
odlarns plog och krigarns pilar.

* * *

SKOGSMANNEN

Skrynkligt skinn och krumpna knogar,
tjocka fingrar, trumpen uppsyn,
lutad rygg och långa hälar

* * *

FISKAREN

List mot list, lif för lif;
Oviss vinning.

* * *

PROLOG

TILL MUSIKFESTERNA

I MAJ 1906

PROLOG.

[Bakom scenen slås förgaddring på trummor: derpå inträder Prologen (August Lindberg) och gör tecken att han vill börja, men tre trumpetare komma in och blåsa förgaddringen (Samling.) När de gått ut börjar Prologen.]

Det blåstes Samling, Svenskar;
Det var betydelsen af den signalen —
Och jag ser salen fylld från golf till tak
Af landsmän ifrån rikets alla kanter,
Från Sund och fjord, från elf och skog
Från fjell och sjö, jag helsar Er välkomna!

*

Förlidet år höll riket laga skifte,
Och gammal rågång röjdes opp igen,
Att hundraårig egotvist med grannen lykta;
Vi enades kring eget hem och egen flagg,
Kring egna minnen, egna kraf;
Med egen drott och egna lagar. — — —
Men statskonst söndrar ofta sinnen,
På tinget gnys och samkas sorl,
Der råder icke ofta harmonier.
Ty der skall stridas för att vinnas;
Men vi ha bänkats här för andra mål,
För fredlig täflan, till Olympiskt spel
Med sång och strängalek, för första gången;

För första gången samlas landsmän
Till Sångar-Ting med infödd tonkonst
I sångens land, det är en märkesdag
Som skrifves upp i konstens häfdagömma.
På kulen vinter fick vi tidig vår,
Och sinnet vaknade och väckte minnet;
Då gick en kallelse kring land och strand,
Och svaren kommo in på skilda landsmål,
Och här vi enats; fastän många tungor
Vi höra talas är dock tonens ett,
Och i musiken råkas vi som landsmän,
Der finns ej afljud, omljud, öppet, slutet,
Ej mitt, ej ditt, men allas vårt,
Der endast samljud, harmoni skall råda.

Den Svenska sången klang i urtid redan,
Och blef i visan, folkets visa fullgod,
En namnlös dikt i ord och ton,
Som lefver än i evig ungdom.
Men längre fram der höras n a m n:
Vi minnas Stormaktstidens Düben,
Och Karl den Elftes Rudbeck,
Den yfverborne Svensken Olof Rudbeck,
Och Frihetstidens Roman, bara namn
Men litet gagn, ej ekot ens vi hört af deras toner,
Ty de förklingade i krigsmusikens larm,
Sen blir en paus, en sekel-lång måhända,
Och Svenska sången lefde blott på lån
Från utländsk marknad, myntade här hemma,
Och lång blef väntan, ändlös, tröstlös,...

Så kom en dag, i förra seklets början,
Då sång och saga lefde upp på nytt,
Då halfförgätna qväden, forntidstoner
Ur ättekummel, kyrkruiner gräfdes fram,
Med Geijer och Afzelius och Richard Dybeck,
Den Svenska Sången föddes ny för andra gången,
Och omklädd sen i nytidsdrägt
Den trädde in på scenen, i salongen,
Med Lindblad, Josephson och Wennerberg,
Tills Söderman tog upp den rätta skalan,
Strömkarlaslag af elfkarln sjelf han lärde,
Från loge, lada, tomt och teg
Han toner tog och konstrikt sedan väfde;
Han stått oss närmst, han står der än,
Må ingen större det förnärma;
Och vi ha stora: Berwald, Norman,
Med dem vi öppna denna fest,
Men låt nu ej de Store döde döda
De lefvande, som ock ha rätt att lefva;
Men De begära intet pris, här ges ej sådant,
Ty sångens gåfva är sin egen lön. — — —
Ert bifall dock som återskallet
Skall stärka och fördubbla tonens ljud,
Ert tysta tadel blir en sporre
Att skapa skönare och bättre, nästa gång.

Så börja vi i dag, i morgon slutas,
I öfvermorgon skiljas vi och gå till landet
Att bo i hyddor under gröna löf,
Må då vi minnas denna fest, försoningens,

Och drifva syndabocken ut i torra öknen
Belastad med vårt ärfda agg,
Vår afund, våra små förtreter;
Då skall vår moder Svea fröjdas
Vår moder, litet styfmor, ofta nog,
Och vi gå fram mot ljusa, bättre tider
Till nya segrar nya sångarstrider.

* * *

PROLOG

TILL

SCHILLERS RÄUBER

PÅ

SVENSKA TEATERN

DEN 10 NOVEMBER 1909

I dag för hundra femti år sen,
På Mårten Luthers dag,
Den Wittenbergska Näktergalens,
I Schwabenland vid Neckar
Blef född en svan, —
En svan i gåstid —
Då hela Tyska landet sof
Med sina »sex och trettio monarker»
Stångpiskor, exercisfält,
Parader och Kabaler —
I Schwabenland blef född en Svan,
Som icke väntade sin dödsstund för att sjunga;
Ty han, han sjöng från första dan
Ej Svanesång men Örnasång —
Han satt i gåsburn, men förgylld likvisst,
Och tog sin mat ur hertigliga händer —
En dag stod buren öppen och han flög till skogs
Och nu blef Kackel, mackel, och krakél,
Men »R ä u b e r» den var räddad; fast man slogs,
En arton vårars yngling fick befäl
Och rang i Legionen »Sturm und Drang.»

I denna aftonstund har hela Tyska Landet
Från Rhen till Weichsel,
Från Donau till Eider,

Sig rustat för att fira Friedrich Schiller
Och vi desslikes —
Ty han blef tidigt vår,
Försvenskad talte han vår ungdoms Svenska,
Och våra fäders;
Från Räuber och Fiesko,
Kabal und Liebe, och Don Carlos,
Maria Stuart, Orleanska Jungfrun
Och Wallenstein, sist Wilhelm Tell
Vi gamle hemtade många scenisk visdom —
Och månget minne än står qvar
Från Georg Dahlqvist och Elise Hwassers dagar. —

*

Men så kom annan tid —
En annan Sturm und Drang —
Den gamle Schiller blef till sist för gammal —
Och gick med fonder och kostymer upp på vinden —
När dock en dag det krutet skjutits ut,
Och fanor blifvit slitna, trummorna förstämda —
Då brukar man gå in i Arsenaln,
Och leta gamla vapen, som ha vilat ut —
Vårt sista uppbåd, Man ur huse,
Då rycker ut och hemtar Blodsbanéret
Ur Lif-rust-kammarn —
Die Räuber var en fana, är ännu,
Har blifvit om igen, och blir det alltid —
En Oriflamm, en Dannebrog
Som fallit ner från Himlen, men från helvetet har lånat
färgen —
Och färgen heter Rödt, det kan ej hjelpas —
Men rödt från Röda Korset också —

Och botten den är hvit — det ej förgät!
Devisen känna vi — det är Karl Moor's;
»Rättvisa! M e n Barmhertighet!»

Nu skall ridån gå upp;
I qväll jag vet att skådespelarne är' rädda —
Det gamla Neckar-vinet kanske jäst —
Har blommat ut i faten —
Och tappadt om på Nya flaskor
Det kanske icke tar sig ut?
Hvem vet, hvad ungt har varit
Kan ligga till sig,
De bjerta färger bli med åren milda,
Och blanka bronsen får sin patina,
Den arme Schiller sjelf fick icke gråna;
Han dog förrn halfva seklet hans förgått —
Men han fick se hur sant han spått —
Ty hans Karl Moor var med och tände på
Bastiljen — men lät Katedralen stå —
Ty d e t var Schiller: allt det lägre och det låga
Han skydde ej att rifva opp
Hans Röfvare de sätta by och borg i låga,
Men släcka ej vårt enda vissa hopp!

* * *

BERÄTTELSER

EN TYSK FÖRLÄGGARPROCESS

Bokhandlaren Hermann Costenoble i Jena

contra

Skriftställaren Joseph Kürschner i Stuttgart.

Rörande Auktor Anton Donner.

Frågan om kapitalet och litteraturen som nyss väckts i de Skandinaviska länderna har samtidigt kommit fram i Tyskland. En rätt egendomlig process är nemligen derstädes i dagarne upptagen mellan Tysklands populäraste författare Anton Donner i Stuttgart och en af hans förläggare, den mindre aktade firman Hermann Costenoble i Jena.

Det lilla belägringstillståndet och reptiliesystemet har haft ett ytterst olyckligt inflytande på hela den nya tyska litteraturen. Förläggarne äro blifna lika många censorer som »rätta» manuskripten åt Furst Bismarck och de hafva väl förstått att begagna författarnes betryckta ställning för att exploatera dem.

Anton Donner har sålunda i egenskap af framstegsförfattare måst gå från den ena förläggaren till den andra för att få sina frisinnade skrifter tryckta, men, genom fiffiga kontrakt och »förskott» bunden, än vid den ena än vid den andra, ser han sig en vacker dag

insnärjd så, att han har att välja på ekonomisk ruin eller uppgifvandet af sjelfständigt skrifsätt. Han valde det förra, och hans mod belönades, ty meningsvänner satte sig genast i spetsen för en subskription till ett legat, och en af hans förläggare visade sig nog ädelmodig att utstryka 8,000 mark af skuldkontot. Men en annan förläggare, Herr Costenoble i Jena, ville icke släppa taget, utan sökte genom förskrifningar få Donner att icke på utsatt tid lemna manuskript och mot vitesbestämmelse öfverkomma eganderätten för everdeliga tider af de arbeten han förlagt af Donner.

Donner hade sina relationer med Hofbokhandeln i Leipzig, då han en dag får tillbaka ett manuskript, som samma bokhandel ej vågade trycka, emedan det var »farligt.» Donner vänder sig då med Hofbokhandelns medgifvande till Costenoble. Donner och Costenoble ingå förbindelse, sedan Costenoble betalat författarens skuld till Hofbokhandeln, hvilken var nöjd med affären helst den genom en liten förskrifning förskaffat sig förlaget för everdeliga tider på Donners stora arbete Deutsche Frauen.

Costenoble gör en briljangt affär på den farliga skriften Thatsachen, men blir rädd, ty nu börjar förföljelse i stor skala mot författaren och förläggarne. Derför, när Donner ett halft år efter erbjuder Costenoble revolutionära Gedichte, så refuserar Costenoble. Författaren sökes då upp af förläggaren Gyldendahl i Göttingen. Gyldendahl betalar Donners skuld till Costenoble och ingår kontrakt med författaren lydande på att denne skall lemna sina manuskript till Gyldendahl, med undantag af ett större arbete Verkehrte Novellen som han skall ega

fullborda åt Costenoble. Sålunda var allt klart igen ännu en gång.

Men nu måste författaren lemna det Stora fädernes-landet som blev honom för trångt, då hämnden börja söka hans hustru och barn också. Han for till London. I bekymmersamma omständigheter efter den dyra resan, upprifven af förändring i lefnadsvanor, hvilket nedsatte hans arbetsförmåga, ber han om förskott af Costenoble för att fortsätta Verkehrte Novellen. Det erhåller han emot säkerhet af eganderätt till den följande upplagan af Thatsachen och Deutsche Novellen och lemnar äfven manuskript i rättan tid, så att band 2 blir färdigt, men förskottet erhölls i vexlar. Nu när Donner lemnat manuskript ber han få igen sina förskrifningar. Costenoble svarar nej, ty vexlarne äro ej inlösta, och förläggaren behåller förskrifningarne. Detta utgör endast hufvuddragen af historien, som är mycket mera invecklad. Sålunda finnas detaljer rörande väntjenster af accepterade vexlar, hvilka Costenoble behöfde för sina affärer, och som författaren på god tro accepterade; vidare hade Costenoble en kompanjon, och gjorde stundom affärer på sitt konto, stundom på firmans o. s. v. Costenoble var vidare en stor slarf, som aldrig kände kontots tillstånd, i sådan grad att han en gång kräfde författaren på oberättigad fordran och slutligen måste be om ursäkt för misstaget efter att han skrifvit en serie äreröriga bref och utspridt smädliga rykten, som han sedan glömde återta.

Emellertid var 2:a bandet Novellen ute. Beröfvad sitt bibliotek och ryckt bort från det land hvars seder han skulle skildra, såg författaren snart

att hans arbete blef dåligt. Han ökade nu också sin skuld till Costenoble genom att taga de böcker hos honom som fordrades till arbetets utförande. Men dispositionen uteblef.

Slutligen på hösten 1884 tog han det beslutet att fortsätta. Erhöll förskott och lemnade manuskript till häftena 1, 2 af band 3. Bad nu åter att få igen sina förskrifningar, men fick ej. Korrespondensen blef hetsig och Donner höll på att väcka process, då han sjelf hemkallas till Stuttgart att vid 2:a Kriminalrätten stå ansvar för en hos Gyldendahl utgifven skrift Das moderne Tribadenthum.

Processen vara i två månader. Donner blef frikänd, men med hans författeri var det slut. Trakasserad, pinad, utan förläggare och ruinerad gick han åter till London der han träffade sin familj i misère. Den nya socialistlagen som strax efter voterades på nytt hindrade hans verksamhet, och ligor bildades att ekonomiskt och borgerligt döda honom. I denna liga tog Costenoble anställning i egenskap af frimurare. Nu bestormade han författaren med påminnelser om manuskript. Författaren svarar att han är dödad som skönförfattare och att han icke ser någon möjlighet att skrifva färdiga Novellen, ty hans sinnesfrid är störd; polemik, gratisskrifning i tidningar ta hans tid; sorg harm och nöd har gjort honom sjuklig. Dessutom insåg han att de två sista novellerna voro absolut dåliga. Han skrifver då till Costenoble och ber honom anse arbetet afslutadt eller också vänta bättre tider. Ber honom betäcka sig genom följande upplaga af de skrifter han förlagt af Donners. Costenoble svarar senare, att nu ämnade han sätta sig i besittning

af dessa skrifter för everldeliga tider. Samtidigt hotar han försätta författaren i konkurs, och uppträder med yrkan om qvarstad då Donners bohag såldes på auktion.

Dermed visade förlagsbokhandlaren Costenoble att han både var en obildad man, då han trodde att författaren kunde leverera manuskript såsom en handtverkare, och en hjertlös man som både ville göra vinst på den andres nöd och samtidigt skada honom.

En enkel affär är denna: en författare förbinder sig, då han är vid god disposition, att skrifva ett arbete färdigt, mot förskott; han förföljes med en tryckprocess så att han hindras uppfylla sin förbindelse. Är icke en olycka en ursäkt för en bruten förbindelse?

Förbindelsens brytande var förutsedd och skadeersättning stipulerad. Förläggaren utbekommer ersättningen (nya upplagor). Hvad har han då att beklaga sig öfver? Ja, derom ger hans pamflett som han låtit trycka i Baden inga upplysningar.

För att undgå ansvar inlåter sig Costenoble ej i svaromål utan skrifver en dikt, med diktade fakta, diktade siffror och diktade utdrag ur diktade bref från författaren.

Men författaren, som icke är nöjd med detta slags angrepp har stämt Costenoble för domstol. Af processen som troligen kommer att bli långvarig, väntar man sig högst intressanta afslöjanden, hvilka en gång skola bli dokument till Tyska Litteraturens historia under Furst Bismarck och hans reptilieregering som

trodde sig kunna kufva andar med lögn och jern, sedan intet blod mer fans att spilla.

När processen börjat skall jag meddela referat af förhandlingarna.

August Strindberg.

(Skrifvet Februari 1886 i Neuilly, Seine et Marne.)

* * *

INFERNO

(1893.)

Placé entre les deux alternatives tuer une femme ou en être tué je choisis la troisième: m'en aller; et mon premier mariage fut dissout.

La cruelle ironie de la destinée! Dans ma jeunesse toutes mes passions sexuelles se concentrèrent autour mon épouse future, se combinèrent avec le foyer, la vie en famille, les enfants. Exposé aux séductions des femmes mariées je les repoussais avec indignation, souvent même par des corrections brutales, si bien que je m'attirais le sobriquet Josèphe, piège où tombe la plupart des jeunes hommes. Mais je tins ferme jusqu'à l'âge de vingt-quatre ans. Alors jeté par la misère imméritée dans une existence dissolue, adjoint d'un cercle de Bohèmiens littéraires, une femme dite mariée, ci-devant fille publique, puis entretenue, à la fin mariée avec son entreteneur, se révéla dans notre bande entre les autres cocottes, et jamais accompagné de son mari. De sorte que l'on s'habituait à la regarder comme une fille qui à l'instar des autres avait usurpé le titre de Madame, et le mari invisible s'évaporait comme un mythe.

En demandant le mari on reçut toujours la réponse:

— Ah, le gueux, il est à la chasse des filles! C'était alors une femme abandonnée et elle savait à

merveille de s'insinuer par la pitié ranimée de temps à autre par un soupir plein d'amertume sur l'infidélité des hommes.

Le terrain était donc bien préparé et un beau matin, après des promenades sentimentales d'amoureux, la petite femme se présenta toute seule dans ma chambre de garçon et usant de tous les trucs d'une cocotte achevée elle me séduisit.

Donc et maintenant que l'on à voulu dériver les déboires de mon premier mariage de ce fait nu et faux que j'avais autrefois seduit la femme d'un autre, je m'adjuge de bon droit les circonstances atténuantes d'un jeune célibataire débauché par une putain mariée.

Enfin mes rêves de jeunesse se réalisèrent par un mariage avec une épouse divorcée, qui avait rompu les liens sacrés à cause de l'infidélité de son mari, et non à cause des séductions d'un amant. Sans faute visible dans les deux cas il semble que je subis ma destinée, à contre-coeur et malgré moi. Et le rôle de Némesis, déesse de la vengeance, dans la tragédie de ma famille me reste énigmatique lorsqu'il n'y avait rien à venger.

•

Au commencement de l'année 1893 je me trouvai à Berlin, installé dans une chambre garnie comme garçon. Déchiré des tracas du divorce, arraché aux affections de mes enfants, plongé dans la misère j'ai perdu l'espoir, la volonté, le désir de vivre et la seule foi qui me reste est la conviction que le mal gouverne le monde. Banqueroutier je me donne en-

core la peine de vivre, non que je redoute la mort spontanée, mais la curiosité de voir à quel point la colère de la destinée s'acharnera encore de me persécuter. Quand il m'arrive un nouveau malheur je me dis avec une joie maligne: Tiens! je m'en doutais. Voyez comme j'ai eu raison!

Paralysé par la croyance au malheur et au triomphe du mal j'ai perdu la faculté d'écrire, par conséquent les moyens de subsister et de nourrir mes enfants. De sorte que des lettres pleines de reproches, de menaces, d'injures, de prières m'accablent de remords, qui se transforment en blasphèmes contre les invisibles qui ne se contentent de punir le seul coupable, mais étendent leur main vengeresse sur les innocents. Je suis devenu méchant et je me réjouis aux malheurs des autres comme aux miens. Frappé de l'impuissance au travail, on m'exhorte par des coups de fouet: travaillez! Comme le cocher qui fouette le cheval ereinté à mort.

Je commence à me regarder comme un cadavre et afin de me donner une illusion de vie j'enfouis la dépouille de mon âme sous les racines d'un jeune arbre qui se met à pousser, verdir et finalement de fleurir. C'est mon ami Popoffsky qui hérite de mon reliquat, et une fois mûri il n'oublie pas de me présenter pour le monde comme un tas de fumier. Et il a raison, seulement il eût fallu s'avouer être le champignon, ni le premier, ni le dernier qui ait poussé là.

C'est dans le célèbre cabaret le Cochonnet noir près Unter den Linden que le cercle littéraire et artistique se réunit, collection d'âmes damnées s'il en fut. Car il n'y a pas un qui ne traîne le boulet de la mauvaise fortune; et c'est là que les malédictions tombent dru

et les blasphèmes grêlent. Souvent la nuit le promeneur s'arrête dans la rue, et à travers la devanture garnie de bouteilles des cris, des hurlements pénètrent le silence; et le passant passe en se disant: Quel antre!

Popoffsky, étudiant en médécine et rédacteur d'un journal socialiste vivait en ménage avec une femme et leur enfant. Il aîmait cette femme et adorait son fils, mais ambitieux et fier il ne voulait pas se soumettre au joug conjugal, parce qu'il redoutait les liens d'une femme, et la femme même comme le génie du mal, le microcosme, l'esprit terrestre qui a épousé la poussière et le limon. Dans ce point nos opinions se sont rencontrés, avec la différence que je désire le limon pour créer une image ou une ressemblance au moins, et je me suis décidé à reconvoler dès que mes ressources le permettent. Et je ne suis pas sans espérances lorsque plusieurs de mes drames sont reçus aux théâtres. Mais il faut attendre son tour et en attendant j'évite les conquêtes faciles, et les filles de la rue qui me dégoûtent par un instinct sain et justifié. C'est que aux milieu des ténèbres de l'ivresse un fanal me guide de loin, et dont la lueur m'éclaire et me chauffe; c'est le souvenir de mes enfants.

•

Le 7 Janvier 1893, le jour de ma fête j'étais invité à souper chez un riche amateur de l'art et de la littérature au Thiergartenviertel...

* * *

KLOSTRET

(1898.)

I.

KLOSTRET.

När han vaknade i sin säng, var det mörkt ännu i rummet, endast ett par ljusa lister antydde fönstrets läge.

Men han hade ju trogen sin vana somnat med ansigtet från ljuset, med fönstret bakom hufvudgärden, och nu låg hufvudet vid fötterna... en icke så ovanlig vanförnimmelse. För att få sig sjelf i rätt läge vände han på hufvudet och såg nu att fönstret var på sin plats, och att rummet sålunda fått två fönster sedan i går.

I går flyttade han in i detta hotellrum efter att ha ändrat bostad fem gånger på de tre sista månaderna från sin ankomst till Berlin. Han hade nemligen ingen ro haft sedan han nu sista gången lemnade fädernesland och familj bakom sig. Och till Berlin hade han utvandrat för att söka arbete och förtjenst genom sina teaterpjeser. — — —

Nu, fullt vaken och såsom återkommen i sin säng från en lång utflykt, hörde han en tupp gala.

— Det är således morgon! Hvar var jag i går? Hur länge har jag sofvit? Högst tre timmar!

Nu kom ångesten utan grund, samvetsqvalen utan egentlig orsak då han icke kunde erinra sig ha gjort

något direkt ondt eller förstört någon större penningsumma.

Och nu rullar gårdagen opp sig med alla dess brokiga upplefvelser i hvilka han uppträder på ett för sig vidrigt sätt, löjligt och dumt sätt. Han hör hvartenda ord han fällt och finner allt smaklöst, oförsigtigt, rått. Han ser hvarenda scen...

I nattgropen på Friedrichsstrasse hade han slutat i sällskap med den yngre norske dramaturgen, som placerat ett bord med ostron och Rhenskt vin framför honom, som trött, men ej rusig, lagt sig på tre stolar och talat, talat i timmar. Der hade han språkat om sitt skiftesrika förflutna lif, gifvit scener, dialoger, analyser. Spekulerat öfver sitt sällsamma lifsöde som han ej kunde förstå; lagt fram sina aningar om en ny dramatisk form, komponerat en hel pjes... Derpå hade han skiljts från vännen såsom efter ett långt och mödosamt arbete.

— Du arbetar jemt, till och med på krogarne! hade vännen sagt. Det var det enda ord han mindes från honom. — — —

Nu gol tuppen igen, och han tyckte det vara underligt de hade höns i hotellet; kanske de skulle vara till någon middag, och nu sjöng Don Juan sin svanesång, anande sin förestående halshuggning. Så egendomligt att endast dessa djur sluta sitt lif med halshuggning och ha blodröd krona och rödt pipskägg samt sporrar på stöflarna, behandlande dynghögen som en intagen fästning och sjunga för den uppgående solen. —

Men innan Nattgropen hade han suttit på Nattkaféet National, der han språkat med de målade spökena som om de varit familjedamer. Norrmannen sä-

ger — han hör orden — »Så barnslig Du är att tala filosofi med sådana der; hvarför gör Du det?» — »Derför — svarar han nu och tycker det är bra svaradt — derför att för mig äro alla qvinnor lika».

National behagade honom särskildt emedan det var stort och luftigt, och derför att det stod en springbrunn, som plaskade, midt i salen, och der gingo guldfiskar under några palmer. Han hade blifvit sentimental ett ögonblick och funnit synd om fiskarne som inte fingo sofva, ville stänga af springvattnet och skugga med tidningar, hvilket dock afstyrktes.

Och han hade talt hela tiden. Förlåt jag talar så mycket hade han sagt, men jag har inte talat på tre år, pratat visserligen. —

Nu hördes en trumma i fjerran och de ljusa listerna ljusnade allt mer samt visade sig vara beslagen på hans koffert. Kofferten hans enda återstående spillra efter det stora skeppsbrottet; enda möbeln efter auktion, utmätningar, lagsökningar. — »Och tänk — brukade han säga: — Jag som haft sex rum och kök och sommarnöje, majolika-kakelugn och målade tak, tre pigor och ringledning i alla rummen, så att bara jag tryckte på en knapp så kom det in punsch och sodavatten.» När allt måste säljas, tyckte han det var skönt att icke ega något; det kändes så fritt och lustigt vara lös från alla jordiska band, att icke vara mantalsskrifven utan bara ega ett pass. Och nu drog han verlden kring med en koffert, som en piga... Han hade en gång antagit pseudonymen Tjensteqvinnans Son, utan att tänka på annat än att hans mor tjenat, men flera år efteråt råkade han under arkeologiska studier i Gamla Testamentet få upp historien om Hagar. Och han läste: »Abraham

hade två söner: en af tjensteqvinnan, han var född efter köttet... Han skall vara en grym man: hans hand emot hvar man, och hvars mans hand emot honom. Och han skall bo emot alla sina bröder...

Och Sarah fick se den Egyptiska qvinnan Hagars son, den hon Abraham födt hade; att han var en bespottare.

Drif ut tjensteqvinnan med hennes son, ty tjensteqvinnans son skall icke blifva arfvinge med den fries son.»

Hade han vetat detta då han gaf sitt signalement, eller hade någon hviskat honom denna hans ödes hemlighet? Drif ut honom! — Ja, så hade det alltid hetat, hela hans lif, ut! ur hem, skola, samhälle, stat, familj, och så fort han skaffat sig tak åt sig och de sina, hette det: ut! Och derför var han en hård man och en bespottare! Andra menade att derför att han var en sådan så drefs han ut!

— Det är besynnerligt, fortsatte han, att det inte hörs några vagnar rulla i dag? — Är det Söndag? Det visste han inte, ty han höll aldrig reda på dagarne, lefde inte i denna verlden, kunde skrifva 1891 i stället för 1890 och sätta ett frågetecken efter; kunde datera ett bref Fettisdagen eller Rötmånaden emedan han icke kände datum. — — —

Innan National hade han som åskådare varit på en 'Wienerbal' inbjuden af en polislöjtnant, med en konsulatsekreterare och en läkare. Det var det hemskaste han någonsin sett. Hufvudstadens perversa typer hade nemligen för bättre uppsigt skull fått tillstånd att hålla kostymbal. I början af balen gick det högtidligt till nästan som på ett dårhus. Män dansade med män, melankoliska, strängt allvarliga som om

de utfört en handling på någons befallning, utan nöje, utan ett leende. Mellan danserna sutto paren och sågo hvarandra i ögonen som om de läst sitt öde. Den som var dam kunde ha stora ryttarmustascher och pince-nez, vara ful, med grofva manliga drag. Icke ett spår af qvinna som kunde ge något surrogat.

— Gudarne ha slagit dem med vansinne, så att de se det som icke existerar, dras dit de icke vilja och icke få! Det är ett straff för okända synder, och det är säkert icke last man kallar, eller vällust, ty de se ut som bannslagna och ega en otrolig förmåga att icke se polismannen och hans gäster, som slagit sig ner vid ett bord midt för salens kortända, der alla paren måste förbi. — Pandemonium, helvetets sjunde afdelning, osaliga, olyckliga, själslytta. Och de behandlas som brottslingar. Löjtnanten duar dem och kallar fram de intressantaste till bordet för att beskådas af författaren! Somliga komma med begrafningsminer, omedvetna, trista, och svara undvikande; andra blyga, med små barnsliga åtbörder som om de lekte.

Förälskade synas de flesta, men rent psykiskt; de äro fästade vid hvarandra med en outgrundlig sympati, och samma par dansar alla danserna med hvarandra, lemna hvarandra icke ett ögonblick. Trogna i döden, och svartsjuka. — Midt under det balen pågår, reser sig den gamle aktade läkaren; upprörd aflägsnar han sig, kommer igen och är bedröfvad. Han har sett sin bäste vän, en högre embetsman, hvilken han nog misstänkt, men aldrig egt visshet om . — — —

På den qvinliga afdelningen, der qvinna dansade med qvinna, syntes framför alla en ståtlig dam, skön, distinguerad, väl klädd, utan kostym, och hvilken förde sig med en värdighet som en hofdam. Ur hennes

verkligt ädla drag lyste ärbarheten, smärtan öfver något hon ej visste, när hennes blickar följde en ung strålande blondin. — Polismannen upplyste: de två äro bundna vid hvarandra genom en häftig sympati och som den äldre är fattig, underhåller den yngre henne genom att sälja sig åt män som hon afskyr. — — — Martyrium äfven der: sjelfuppoffring, trohet, alla dygder midt i lasten! —

När de gingo ifrån detta helvete, bibehöll han intrycket af någon oförklarligt som hvarken patologi eller psykiatri kunde lösa, och det ohyggliga fann han ligga deri: att det gick så allvarligt till — och att det var så anständigt!

Det har blifvit ljusare i rummet, men intet vagnsbuller höres. Hvad skall detta betyda? Han känner på andhemtningen att himlen är betäckt och att barometern står lågt: nu när han drar in den fuktiga, råa luften som smakar Ammoniak säger han sig: det har snöat i natt.

Och så börjar han igen hala sig uppför minnenas ström för att komma tillbaka till utgångspunkten. Före Wienerbalen hade han varit på en middag hos en lärd millionär i Thiergartenviertel. Han hade sutit till höger om värdinnan och således åtnjutit ett slags anseende i den litterärt bildade familjen. Vinet hade flödat, sköna damers skuldror hade hägrat mellan vinkaraffer, blommor och kandelabrar. Efter middagen hade en ung skönhet i slägt med familjen engagerat honom till samtal, men han fann henne för ung och oskyldig för en raffinerad konversation och fann snart tillfälle komma undan i en liten salong. Der satt en ensam dam, temligen ung, såg förgråten ut och hade munnen öppen som Madame Staël. Hon

föreställde sig som varande korrespondent till en stor tidning, sade en komplimang, och nu slogs språklådan upp. Damen, hvars utseende han icke lade märke till, emedan hon endast ville verka intellektuel, tog sjelf samtalets ledning. Hon sade att Tyska Riket saknat konst, vetenskap och litteratur sedan kriget 1870. Hon läste endast Franska och Skandinaviska böcker, och den nyuppblomstrande ungtyska litteraturen vore kommen från Norden.

Men den litteratur hon nu kallade modern var just vorden omodern i Norden, och det blef honom som åhörare olidligt höra de nyss aflagda ideerna helsas som nya fruktbringande. Han hade icke lust att nu desavouera sig och sin rigtning, utan lät udda vara jemt samt teg och led. När hon slutligen kom in på qvinnofrågan, kände han fracken börja strama, tittade efter tamburdörren och gjorde sig så odräglig att samtalet snart somnade af. — Det var »en oafhängig», svarade han när en vän, i trappan, frågade hvem den damen var som kunnat intressera honom så länge.

Genom att på detta sätt ligga och idisla sina upplefvelser omsatte han dem dikteriskt och de inpräglades eller fixerades genom denna procedyr så, att han kunde disponera dem för kommande bruk lika säkert som medel insatta i en bank. Men operationen var smärtsam och försiggick under en dödsångest, efter hvilken han föll i ett medvetslöst tillstånd som liknade sömn, men ej var det. — Han slocknade, sade han.

När han vaknade stod Ilmarinen vid hans säng. Det var den yngre vännen som skötte hans affärer med förläggare, öfversättare och teater-direktörer.

— Du glömmer väl icke, säger han, att Du är bjuden till direktören i qväll?

— Nej, jag har icke glömt det, men jag har skickat återbud.

— Har Du gjort det, så är Du förlorad; Du blir icke spelad.

— Det blir jag ändå icke. Jag har väntat i tre månader förgäfves.

— Desto närmare är Du kommen uppförandet, då pjesen är antagen och han vill spela Dig. Detta är sjelfmord!

— Ja! Och hvarför icke? Tycker Du jag finner lifvet så lustigt?

— Men säg ett skäl, hvarför Du skall såra honom med ditt uteblifvande, då festen delvis är för dig?

— Jag har inga skäl. Det har kommit öfver mig så, som en fix idé, en nyck, en drift. Väl vet jag att det förlorar mig, men jag kan icke annat. Ena stunden lider jag af samvetsqval, mest derför att jag sårar honom, men i nästa är jag glad, skadeglad öfver att ha tillfogat mig ett lidande... som jag dock helst skulle velat undvara —

— Du är en besynnerlig menniska. Men Du skulle icke ha rätt beklaga ditt öde, ty Du går sjelf i vägen för Dig.

— Kanske! Men det är nu en gång så; och jag kan icke göra om mig. För öfrigt har lifvet lärt mig att när jag handlar af instinkt, hur galet det än kan se ut, då bär det rätt ändå! Räsonnerar jag, eller spekulerar i intressen, så går det på tok.

— Fatalist! akta Dig!

— Nej: jag känner att jag går precis dit jag har lof att gå, och gör endast det jag skall.

— Du får väl se!

— I detta fall: behöfver direktören min pjes, så spelar han den, äfven om jag försummar hans bjudning!

— Nej; det gör han icke. — Hvart går Du i qväll?

— På klostret! — Hvad är det för dag i dag?

— Det är Nyårsafton!

— Uff! Alltså slut på detta rysliga år! Det fins väl fler; och jag är numera beredd på allt, på det värsta!

— Vi råkas på klostret då!

*

Det hade verkligen snöat, men våt snö, i hvilken hjulspåren drogo upp svarta linier, så att snön syntes ännu hvitare och smutsen ännu svartare. Staden liksom stod lik och luften var rå, genomträngande, himlen sjuk i färgen. Sådana dagar var det skönt krypa in i klostret, ty dess målade kyrkfönster visade alltid vackert väder.

När man kom in genom den stora portgången och trädde in i tamburen möttes man af färgade reseplaner med vyer af Nizza, Alperna, Helgoland, Dieppe, Tyrol, Frognersætern, och flera till. Vyerna vidgades genast, hafvet låg blått, palmerna vajade i sunnanvind, alpernas snö och Lac Lemans vingårdar kommo en att glömma huru nordligt man var, och hvar man bodde.

Väl innanför dörren befann man sig i en kyrk-

sal med korsvalf och målade stora götiska fönster. Väggarne voro prydda med hedniska bilder firande vin, vänskap och kärlek och försedda med tänkespråk i samma anda som bilderna. Nu kunde man gå till venster och finna bordsplats, till höger eller rakt fram, väljande en tillflyktsort i de slingrande gångarne alltefter lynnet och sällskapet.

Straxt till höger stod disken och hyllorna byggda inne i salen såsom ett tabernakel eller baptisterium med en förgyld kolonn i jesuiterstil, och i bakgrunden dörren och trappan ner till källaren der den eviga lampan brann. Ofvanför tabernaklet stod skrifvet enkelt men slående: Hier giebt's Alles! Mer kunde man ej begära, och en blick på hyllorna visade också all verldens goda på buteljer, krus, flaskor.

Fortsatte man till höger öppnade sig ett kapell med ett stort stambord för skådespelarne. Arkaden var prydd med fanor och emblem ur teaterreqvisitan, och väggen smyckad med lagerkransar, porträtt af berömda skådespelare, hedersdiplom, affischer. I hörnen voro anbragta små skåp, der reqvisita till orgiernas firande förvarades, såsom fyrverkeripjeser i miniatyr, kulörta lyktor, taskspelar-apparater, masker, lösnäsor och annat mera.

Till venster om denna pagod låg en riddarsal klädd med rustningar och vapen, upphängda på de hvitkalkade väggarne. Här fans pianot och de långa svarta borden och bänkarne anvisande platser åt det stora antalet vid de stora ögonblicken.

Från disken räknadt åt venster började en rad celler med afplankningar i skuren ek, inom hvilka korstolar erbjödo en behaglig hvila. Omkring disken voro två salar och rätt fram ett afskildt rum som alltid

var abonneradt. Med ett ord, genom en optisk illusion föreföll lokalen som en ändlös labyrinth, i hvilken man ofta gick vilse, emedan man misstog sig på höger och venster.

Här fans verkligen allt, mat och dryck, telefon, bud att skicka ut i stan, skrifmaterial, så att mången här skötte sina angelägenheter till och med författeriet. Här samlades endast skådespelare, artister och litterater, och alla voro mer eller mindre bekanta. Man var som hemma der, när man hörde till skrået, och kom en nyfiken fremling så vantrifdes han eller kände sig som en inträngling i ett slutet sällskap. Allt fans der, som sagt, utom klocka, hvarigenom man glömde tiden, och det gjorde ingenting, ty man blef aldrig utvisad om äfven hanen galit, för öfrigt var det nog de flestas uppgift der med besöket att glömma tiden, den närvarande och i synnerhet den förflutna.

Här hade de utvandrade Nordmännen i början af detta seklets sista årtionde slagit sig ner. En sällsam hop af talanger som sökte erkännande, förståelse och bröd; missnöjda, brouillerade med dem der hemma. En hade nått femtio år, några voro kring fyrtio, denna ålder då lifvet först börjar visa sig öfverskådligt i perspektiv. Några voro trettioåringar och hvilade en stund på färska lagrar. En var ännu på tjugotalet och tjenade som famulus.

Märkligt och för denna period karakteristiskt var att fyra af kotteriet voro frånskilda män, efter att ha varit gifta med frånskilda hustrur eller icke. Att söka en förklaring på det faktum att verkligen 1870- och 80-talets mest bemärkta män i Norden togo sig hustrur i andras äktenskap blir väl lika svårt som att läsa ödets böcker. Någon brist i moralen kan svår-

ligen uppletas som motiv, då ju det förutsätter en upprigtig, ren och stark kärlek utan att våga en så förfärlig operation som en skilsmessa, och då det är en vanära att ett helt lif föreställa en annans qvinna som sin. Möjligen är den unga flickan, barnet icke det sällskap en intelligent man söker, då han söker qvinnan, vännen, följeslagerskan, utan hustrun, den vetande, vakna, motsvarar kanske bättre hans föreställning om makan, som dublerar hans person. Man såg ju i dessas krets män öfvergifva sina unga sköna hustrur, och fly med åldrande fula som egde flera barn. Der var väl icke passion med i spelet utan en ointresserad, osinlig sympati af det renaste slag, och om någon frågar hvarför de då gifte sig, kan svaras: derför att de åtrådde ett samlif och att aldrig vara ifrån hvarann.

Till Nordmännen hade emellertid slutit sig några infödingar och en Ryss, hvilka lockats som malar till nordljuset, för att söka värme men funnit bara en isande köld. Skepsis hade nemligen mot slutet af denna period insmugit sig i rörelsen, och man var just i begrepp att rensa sig från den naturalistiska surdegen. Fremlingarne funno sålunda endast fæces der de kommit att få näring. Alla sutto på lur att först finna den nya formeln för den stundande periodens konst- och litteraturverk.

Nu hade man pratat ut sig och hvarandra, alla diskussioner voro uttömda, och ingen trodde hvad den andra sade efter som skepsis var lösen. Alla hädelser och bannor öfver tillvaron voro utslungade, då man på fysiologiens väg ej kunde inträngа djupare i verldsproblemet. Alla förhoppningar om förnuftiga samtal voro slutligen uppgifna, och man råkades nu-

mera endast för att slippa vara ensam och för att dricka sig fram till nattsömnen.

Nyårsaftonen hade samlat Gotherna ovanligt talrikt och när Ilmarinen med sin äldre vän trädde in i klostrets riddarsal var redan orgien i gång. Ryssen, förargad öfver att man icke ville sätta fram en butelj konjak, hade reqvirerat tio islagna glas, hvilka stodo på en bricka framför honom och markerats med den plåt hvarmed bord brukade tingas, och som bar det enda ordet: Privat! Detta betydde att han skulle dricka dem alla sjelf. »Der Wildmann», den tyske diktaren hade ett fothögt glas framför sig fylldt med rödt vin; han satt lutad öfver sin rapirvärja och de stora mensur-ärren i hans ansigte lyste röda som hundtungor. De öfriga gästerna hade hvar efter sin smak försett sig.

En dof tystnad låg bredd öfver sällskapet och den som vågade framkasta något spörsmål, någon gissning, blef straxt afbruten med ett: Hvad ljuger Du nu? Endast Der Wildmann hördes då och då i ett anfall af Genialitetswuth utstöna sitt ultimatum i alla lifsfrågor: Kinder, erklärt mir das Räthsel der Welt! hvarefter han hällde ner i strupen så mycket vin som kunde rinna på en gång utan att qväfva honom. Stämningen var så överladdad att det fordrades något utbrott, och detta tog sig form i att Ryssen satte sig vid pianot.

Han fantiserade, öfver kända motiv, men endast i den stora stilen, och han beherrskade sin åhörare så att hvarje motstånd var omöjligt. Det upphörde vara musik och pianot glömdes; det var en storm, ett vattenfall, ett åskväder som vände ut och in på själarne och tog upp hvad som ännu fans positivt, be-

fruktningskraftigt. Och genom hans sätt att blanda motiven blef det hela som en stor koncert der stämmorna sköttes af Beethoven, Mozart, Wagner, Chopin. När han slutat hördes applåder utifrån klostret; från de mest aflägsna hålen letade sig smattrandet fram under korshvalfven.

Och Gothernas trötta hord lifvades ånyo, nya tankar föddes gemensamt, så att svårt vore säga hvem som burit dem till verlden.

Doktorn, läkaren, som eljes icke öfvade diktkonsten, blef skald och improviserade på klingande vers som han sjöng fram på nya melodier.

Wildmannen reciterade ur sina utgifna dikter och tal följde hvarann.

Bordet var fylldt med flaskor, glas, och tallrikar; andarne gnistrade och blommade, det var en lust att lefva.

— Så skulle lifvet alltid vara! sade Ryssen som blifvit känslofull vid tanken på det mörka fattiga rummet i arbetarqvarteret, der hans följeslagerska och barn väntade honom.

— Så hörde jag en gång i en krets någon säga, med samma ord, och dagen derpå var kretsen upplöst och allesamman dödsfiender för lifvet, svarade Svensken som vi råkat på sängen samma dags morgon.

— Tror Du, återtog Ryssen och sprang upp, att vi någonsin kunna bli ovänner!

— Ni äro födda fiender! inföll Wildmannen. Och Svensken är en demon!

För att protestera, fattade Ryssen sin väns hand, kysste den och sade med tårar i rösten:

— Nej! Du är min fader, ty jag har allt lärt af Dig!

Svensken som hyste en upprigtig och varm vänskap för den begåfvade mannen, kunde icke finna motsvarande uttryck för sina känslor, utan blef kall och reserverad, hvilket ännu mer eldade vännen, så att denne på sitt hemlands enkla sätt, tog upp sin portnyckel, lemnade den till 'fadren' och sade så alla hörde det:

— Du skall gå hem till mig, och Du skall sofva hos min Maschka; Du och ingen annan, ty hon ser Dig så gerna och Du gör mig en ära.

Detta var en rätt vanlig vänskapsbetygelse hos Ryssen och ingen tog det för annat än det var, men för att icke såra honom som gaf det han mest höll af, måste han mottaga nyckeln utan att behöfva göra min af att gå.

Timmarne lida, oräknade, sinnena inflammeras, minnets källor rinna och man har så mycket att berätta som man trott sig ha glömt, och der tvenne minnen råkas i gemensam iakttagelse, uppstår och vexer sympatien.

— Hvarför skall man ha de rysliga samvetsqvalen i morgon, frågar Ryssen, då man intet ondt gjort, endast vunnit i erfarenhet, ökat sina idéers förråd, känt illusionen af att älska menniskorna och vara älskad?

— Ja säg det! Sokrates skulle ha skyllt på de afundsjuke Gudar som missunna menskors barn hvarje glädje.

Det har sorlat länge ute i klostergångarne, och nu ljuder sång från Skådespelarnes kapell; guitarr och mandolin ledsaga. Nu är den allvarliga delen förbi och orgien börjar, först varligt som när barn

leka, men sedan släppes djuret löst och så flaxa demonerna med läderlappsvingar.

Först togos rustningar och vapen ner från väggarne: harneskklädda och med lansar utförde Wildmannen och Dansken ett tornerspel som kunde ha slutat illa. Derpå framställdes slaget vid Fehrbellin der Skandinaverna mot historiens vittnesbörd behöllo slagfältet.

Utifrån aktörskapellet hördes nu revolverskott smattra, och när gästerna skyndade till, helsades de med ett litet fyrverkeri som uppsläpptes ifrån stambordet. Nu hade man luktat krut och var mogen till hvad som helst; Wildmannen föreslog på allvar att man skulle afrätta fångarne och tända eld på lägret, men i detsamma höres hela klosterfolket uppstämma Trararabom-dara, denna helvetes-melodi som kunnat eröfra hela den civiliserade verlden genom att knacka på i det idiot-hem hvarje menniska stundtals bär innerst i sin hvardagssjäl.

Men Ryssens musikaliska instinkt reser sig och när han på pianot afbryter denna hymn till banaliteten med en sjudande Czarda öppnas en vild dans i riddarsalen. Toner från urtid väcka alla onda lidelser, återljud från hedendomens offersånger och trollgaldrar framkalla urmenniskan, och i fullt raseri springer Wildmannen upp på bordet, fortsätter dansen ibland glas och flaskor, som han trampar sönder, och hvad icke hans fötter kan nå slår han sönder med sin huggvärja.

Då höres utifrån klostergångarne nattväktarens Godt nytt år! och seidlarne trumma: Estis-ne præparati? skriker värden. Sumus! svarar koret; och så

drickes, trummas, skrikes, omfamnas, och genom hela lokalen rullar: Godt nytt år!

— Det måtte bli ett skönt nytt år! detta! säger Svensken till Ryssen.

— Säg inte ondt om detta året, Du, som har allt godt att vänta.

— Jag?

I detsamma märker han någon som på afstånd betraktar sig med mörka blickar. Det är den skådespelare som skulle haft hufvudrolen i den antagna pjesen. Deras blickar mötas och de närma sig hvarandra.

— Ni här? Och icke hos direktören? frågar skådespelaren.

— Ja, så är det.

— Det har skadat Er sak.

— Jag förstår det. Hvad sade han?

— Han sade: »Detta skulle han icke ha gjort». Och Ni sårade honom djupt, ty Ni mankerade Er dam, skådespelerskan X som haft framgång åt Er för ett år sedan; man hade tryckt verser att helsa Er med. Detta är mycket ledsamt.

Svensken tog Ryssen under armen och de gingo tillsammans ut i vinternatten.

2.

AUFSCHWUNG.

Den andra Januari gingo Ilmarinen och Svensken förbi Lessingteatern, då två damer mycket välklädda sköto förbi. Finnen helsade.

— Hvarför helsar Du inte? frågade han Svensken.

— Jag kände dem inte; hvilka var det?

— Det var den damen Du konverserade så lifligt på dinern sist.

— Var det hon? Jag lade verkligen inte märke till hennes utseende, så att jag skulle kunna presenteras en gång till utan att veta det vara för en bekant.

De togo nu kurs på klostret och råkade der hela samlingen som ökats med några artist-damer. Detta var hög tid att sällskapet uppfriskades med nya element i synnerhet qvinliga, ty samtalsämnena voro utslitna, tonen vorden rå och stridslysten. Nu deremot täflades i ansträngningar att lägga den vackra sidan till.

Men nu upptäckte någon att den Danske målaren saknats flera dagar, och vid anfrågan, upplyste en af damerna att han fått resande till stan.

— Dam naturligtvis, efter som han inte vågar föra hit sin gäst?

— Ja, det är en dam, som målar. —

Samtalet slingrade sig fram, och mången van vid det enkla rättframma ordet fick leta synonymerna passande för damer.

Ilmarinen hade emellertid fått fatt en aftontidning och under läsningens gång afbryter han hastigt — och vänder sig till Svensken.

— Se här! Se: Din pjes är under repetition och skall fram om fjorton dagar.

— Om det är sant så är det obegripligt! Men så har allting varit för mig: När jag begick dumheter så lyckas jag, under det allt mitt förutseende och alla mina beräkningar plägade stranda. Är det icke underligt? Så underligt att jag för länge sedan upphört tro det jag kan öfva det minsta inflytande på mitt eget öde.

— Ja, Du är en besynnerlig man, och allt i ditt lif går bakvändt till.

Wildmannen kom och kunde icke dölja sitt missnöje med damernas införande.

— Qvinnfolk har jag hemma — han var nemligen gift — och hit kommer jag för att få vara rå. Jag tycker inte om det der! Och trifs inte i sällskap der man inte får säga s—t!

Det sjöngs nu några beskedliga fosterländska sånger i korus med damstämmor till, och Wildmannen tyckte det var jolmigt.

Derpå kom Dansken, men ensam. Han bestormades med närgångna frågor, och särskildt hvarför han ej tog sin dam med.

— Hon är så blyg...

— Jo vackert, hon syntes med Dig på Hopfenblüthen i går afton!

Dansken bekände för Svensken att hans väninna gerna ville göra dennes bekantskap, men att hon var rädd för stora sällskap; hon var nemligen af en utmärkt god familj!

Då den tilltalade gjorde en min, blottade Dansken genast sin hemlighet:

— Ja, jag är rädd för Dig, och jag känner på mig att när Ni råkas det kommer att ta eld!

— Det är märkvärdigt att jag har hört samma ord förr vid en liknande situation.

— Och det tog eld?

— Ja!

— Då är det bättre Ni inte råkas.

— Ingen undgår sitt öde! Gör som Du vill!

— Hvad tasslar Ni om derborta? frågade Norsken som vädrade någon intrig der han ej skulle få vara med.

— Åh den här Svensken är så vis; allting har varit före förut för honom, så den kan man inte säga något nytt.

— Den som är fyrtio år, vet allt! Lifvet arbetar så enkelt; allt upprepas, allt kommer igen. Kan man ett par formler så löser man alla problem. Derför blir det odrägligt efter fyrtio år, och den gamla ätteklubban kunde för min räkning gerna införas igen.

*

Efter fjorton dagar var pjesen spelad och med framgång, ty den gafs sjuttiofem gånger i rad. Efter föreställningens slut var middag i Rådhuskällaren; skådespelare, recensenter, litterater voro med, och författaren satt till venster om direktören. Allt var harmoni och belåtenhet.

Vid desserten först vände sig direktören till författaren och sade:

— Ni kom inte på min bjudning?

— Nej, och motivet skulle jag aldrig kunna säga!

— Hvarför det?

— Derför att det fans intet!

Men efteråt, och i långa tider efteråt, kunde han sitta med den ena vännen och den andra och fråga sig och dem: hur kom sig att pjesen blef spelad?

Ingen kunde svara på det, och han aldra minst, ty han hade fått höra hurusom direktören redan vid kollationeringen hvilken egt rum en månad före bjudningen, hade smält igen textboken och sagt:

— Den pjesen spelar jag aldrig!

Denna småsak gaf emellertid författaren anledning tro att någon rörde vid hans öde, och att hvad som skulle ske, det skedde, om ock ej de osynliga trådarne kunde upptäckas.

Emellertid var han nu uppe. Hur många gånger hade han ej varit det förut, och så kommit ner igen. Hela lifvet var ju som en serie tentamina som aldrig togo slut, och ett misslyckande kunde annullera alla föregående framgångar. Han var således icke sangvinisk i sina förhoppningar att allting skulle gå glatt efteråt, utan han gick i en stilla förnöjelse som icke störtes af kamraternas afund, ty dessa gladde sig upprigtigt att åtminstone en af dem hade dokumenterat sig, och i skenet af hans framgång läste de ett godt förebud för deras egen.

*

Det började våras redan i Februari. Klostret var alltjemt samlingsplatsen, men den Danske målaren, som ofta uteblef, envisades att icke medföra sin väninna, af hvilken de flesta dock redan sett en skymt i gathörnen.

* * *

FULA ESTHER

(Fragment. 1902.)

Två herrar sutto på kastellet och drucko. Ett fönster öppnades ofvanför deras hufvud, och en sång trängde ut från societetens salong.

— Si så der ja! sade revisorn, ty det var en sådan. Nu börjar den igen!

— Hvem är det? frågade notarien.

— Det är den eviga, som har den sorgliga uppgiften att aldrig ta slut. Hon har välsignat denna badort med sin höga närvaro i oräkneliga år; hon afgalar tjugusex Griegare i timman och kan afverka en half tolft sonater på en qvart. Hon älskar sig, endast sig; och hon tror att verlden delar hennes sympatier för »sig».

— Hvad är det för en »figur» då som kan leda societeten efter sitt behag?

— Det är en fyrtio års dam, som slutligen stannat vid rolen »En charmangt qvinna». När den naturliga charmen upphört, börjar den charmangta qvinnan. Och när allt annat gifvit vika, stöder hon på höfterna, och sömmerskan. Hon har fingerna fulla med ringar, emedan hon varit förlofvad några gånger, och då hon lemnade igen allt, hjerta och hand, tro och lofven, behöll hon ringarne som minnen — af dem hon bedragit. Hon har löst samtidens största problem som eljes anses olösligt, jag menar »tre-kroppar-problemet»

eller beräkningen af tre kroppars banor så att den tredje alltid finnes som reserv. Och hon har realiserat qvinnoidealet i att få lefva som demi-monde men ändock tillhöra le beau monde. Emellertid hur hon kommit att leda societeten? Jo, hon uppträder alltid, först, som bönfallande, och när man gjort henne en tjenst är man i skuld hos henne, och hon fordrar återtjenst. Om hon ber Dig gå och hyra kägelbanan, så är det som om hon bjöd Dig på något. Och om Du går efter ett glas vatten, så har hon beskyddat Dig. Hon är verldens herrskarinna och hon mottager din tribut som en nåd mot dig.

Nu i sommar syftar hon högt. Hon lägger an på unga baron, och han antyder att han är dödligt förälskad i henne.

Alla som hon hänger efter och som alla afsky henne, äro dödligt förälskade i henne, och hon utdelar afsked på grått papper åt dem som aldrig velat hennes ynnest. Herrarne, de unga melankoliska i synnerhet, få lätt medlidande med hennes dårskap och ofrivilliga löjlighet, och det kallar hon att de ligga för hennes fötter. Det vore synd om henne, om hon icke vore elak, och när jag tänker på det uppvaknande som förestår henne en gång, så fattas äfven jag af medlidande.

— Men hon tänker ju assurera ålderdomen nu med baronen.

— Ja, men det tänker inte han. Hans tysta tankar vet ingen... Nu galar hon af: »Min tankes tanke ene Du är vorden...» Vid sista direktionssammanträdet försökte hon utstänga den aktningsvärda Fru *** som endast har det emot sig att hon offrar af sin förmögenhet att hjelpa fattiga arbeterskor, i synnerhet

sömmerskor, hvilka äro den charmangta qvinnans fasor, emedan de icke kunna göra henne nog smal om lifvet. Och hon affärdar Fru *** med det enda ordet: »En sån der som umgås med mina sömmerskor.»

— Det är så likt, så!

*

Esther var icke vacker flicka, det visste hon, och derför brydde hon sig icke om sin klädsel. Hon bodde med sin mor på Skamsund, och lefde mest på sin segelbåt ute på hafvet; hade fria façoner och brydde sig inte en smul om hvad menniskorna sade eller sådant. Modren ville att hon inte gick så ensam utan sökte menniskor, då hon ju en gång skulle ut i vimlet, förr eller senare.

* * *

PERSONLIGHETENS KLYFNING

AFLÄGGARE OCH YMPAR

(1905.)

PERSONLIGHETENS KLYFNING.

Afläggare och ympar.

Menniskor äro icke angelägna yppa sitt tankelifs hemligheter, och det är möjligt att denna historia jag nu berättar som en ytterst märkvärdig, dock torde vara ganska vanlig, fastän ingen talat om den förut, hvad jag vet.

I Paris lefde en skulptör med stort namn och ovanlig talang. Han var gift och hade en liten son med hustrun, som tillhörde kretsar dem mannen aldrig besökte, ty han lefde endast i hemmet och ateliern. Bildhuggaren måste slutligen gifva hustrun friheten, ty hon tvinade om ej hon egde omgifning. De skildes i godo, och barnet följde modren.

Men nu, när hon fått friheten, och såg mannen, den hon älskat, på afstånd, så började han hägra och antaga dimensioner, blef föremål för hennes dyrkan, och kärlek. Hon sökte honom nu på afstånd med hela den varma böjelse hon förr skänkt honom, och de lefde ett slags andligt äktenskap bättre än någonsin förr. En dag föll det henne in att de borde återknyta rigtigt; och de råkades, men kommo straxt i disharmoni och tvist och de skiljdes igen, för att träffas i ett högre lif. Deras kroppar tålde icke hvarann, men deras själar älskades.

Philomène fortfor att gå i sina kretsar; och der hade hon uppfostrat en ung skulptör i sin mans traditioner. Den unge man-

nen fick den väldige konstnärens själ i sig; dennes fina hand liksom föddes öfver i den yngres; hans intentioner öfverfördes i den unge, och denne erhöll en vacker dag en stor succès.

Troligen under intrycket af framgångens mägtiga eld, förälskades Philomène i sin Emile.

*

En eftermiddag erfor den äldre konstnären, vi kalla honom Léon, som om Philomène varit i rummet der han hvilade. Men lydande en inre maning springer han upp, och går i arbete, dock med hjertklappning. Han ängslades som öfver en förestående olycka, och tänkte på sitt barn.

Två timmar senare mottog han ett bref från hustrun. Det var vänligt, kärleksfullt, men tillkännagaf skonsamt att i afton förlofvade hon sig med Emile.

Den äldre Léon fann detta i sin ordning, först, men straxt efter började han bäfva vid tanken på, eller föreställningen om hvad som nu skulle följa.

De två, för detta makarne, kunde icke så hastigt afbryta sina förfärligt starka vexelströmmar, och antingen måste Emile träffas af kortslutning, eller Philomène, eller alla tre förgås.

Léon, den gamle, hade aldrig sett den unge, hvilket han räknade som en lycka; ty nu kunde icke hans känslor söka en bestämd bild att plåga sig med.

Deras förlofningsafton var inne, Léon led, men med religiös resignation. Han önskade henne allt godt; en yngre man borde skänka henne mera lycka än han, o. s. v. Men han bäfvade ändå, af fasa att dras in i något lågt, orent. Efter att ha fastat och renat sin själ ifrån alla sjelfviska tankar, gick han tidigt till sängs, för att genom sömnen undgå kontakt med de nyförlofvade. På förnatten tyckte han sig otydligt

drömma om Philomène och förnam henne vänligt.

— De tala vänligt om mig, tänkte han. Och en ganska berättigad sjelfkänsla hugsvalade honom, då han fortsatte tänka ut tanken: De måste tala om mig! Och de ha mig med vid gästabudet. — Hvarpå han somnade om.

Vid tvåtiden på natten vaknade han, i en månskensstrimma; på sin arm, sofvande, ser han sin lilla hustru; hennes ansigte visade sig som i hvitt vax, eller som i en öppnad fjärilspuppa den subtila skizzen af den blifvande ofödde flygaren. Han hörde hennes andedrägt och mottog en kyss; rummet doftade i det samma af rosor. Det var hans bröllop, men huru mycket större, vackrare än det första, för sju år sedan, med all dess inblandning af materiela störanden. —

Följande morgon kände han det som en helgdag. Han reflekterade öfver det som skedt.

— I går förlofvade hon sig; och i dag var han nygift, hade hållit bröllop! Hvad var skedt? —

Han försökte räkna ut det, men kunde icke.

Men när han kom ut på avenyen, fick han se Emiles porträtt hänga bredvid Philomènes i ett fönster. Han log först, då han kände igen hennes porträtt taget för sju år sen, då han förlofvade sig. Men framför Emiles bild, stannade han som förstenad. Det var ju han sjelf, Léon, yngre visserligen, men död! Det liknade ett porträtt af honom sjelf taget för fyra år sedan, då han stigit upp ur en dödlig sjukdom. Eller den förstorade kopian af samma ansigte, som togs med scioptikon och då lampan af en händelse skulle till och slockna.

Då började han konstruera fram hvad förlofningen betydde och hvad som händt i går afton.

Han erinrade sig först att Emile legat för döden

ungefär två år förut. Att Philomène vårdat honom under konvalescensen; och under hans svaghetstillstånd hade hon inympat Léons starka själ i den unga halft liflösa kroppen. Hon hade således liksom födt ett barn med Léon, och detta andens barn hette Emile. I denna föryngrade form af sin make hade hon förälskat sig. Men det var ju inceste att förälska sig i sitt barn, som på samma gång var mannen. Han räknade vidare! I går afton sade han sig, skulle de två förenas. Den unge Emile märkte på hennes väsen och tal — (de talade alltid om Léon) att det var mig hon älskade i honom. Han blef tungsint, orolig, beklämd, odräglig, och kunde icke föra sig som fästman. Slutligen vaknar han ur letargien, eller dödssömnen, och vill slå sig lös, ablakteras från moderstammen. Han far ut mot mig Léon i ett oändligt hat, kastar af min mask och kostym, spelar sig sjelf för första gången. Men hans sjelf var icke behagligt, det var högmodigt och rått, och då fick h o n se hvem hon skänkt sin tro och löfven. Hon lemnade ringen åter, sprang ifrån honom med fasa, som för ett spöke, och flydde i mina armar!... Så tänkte han ut saken, och det följande bekräftade den.

*

Den dag som kom, tog Léon fram ett schatull der hennes bref förvarades. När han öppnade den lilla kistan och genomlefde deras första vårdagar, så föryngrades han, fattade goda beslut om försakelse och sjelfoffring, lefde hela dagen med henne, hade henne innanför huden, i sitt hjerta.

Hela staden talade om förlofningen som ett faktum, men han visste annat; som han gömde i sitt hjerta.

Och i jubel lefde han; och han spelade för henne, hennes stycken på pianot, han köpte blommor till hennes bild; han vårdade sin person, klädde sig, ehuru han icke väntade henne, och icke önskade se henne.

Om aftonen på denna underbara dag, erfor han som om Philomène vore i lifsfara, och hans hjerta stannade ett ögonblick.

— Nu slog Emile henne! sade han sig!

Och tänk! det var så!

Efter en ny bröllopsnatt skref han till henne.

Hon svarade, men af qvinlig blygsamhet och stolthet med en viss reservation.

Hennes fästman var tungsint och hon väntade ingen glädje med honom. »Han lider, ty han känner att vi stå i rapport, och han plågar mig med svartsjuka. Han spionerar, men kan ju ingenting få veta, då Du och jag icke råkas. Detta, att han icke kan förklara hvarför han är svartsjuk, bringar honom till förtviflan.»

Då skref Léon och bad: »Släpp mig! Jag är äldre, och jag är redo att offra mig! Jag reser!»

Men Philomène, som icke sett en osjelfvisk handling hos sin fästman, blef så gripen af detta heroiska ädelmod hos sin öfvergifne man, att hennes rena kärlek blef ändå starkare.

Förlofningen ramn sakta framåt som förut. Léon kämpade med sitt bättre jag, men kunde icke besluta sig för offret, eller förmådde icke gifva det. De sågos icke men lefde ett lif; i dagens mödor följdes de af en längtan att solen skulle gå ned, då de fingo råkas; och de råkades.

De upphörde äfven att skrifva, ty brefven bara grumlade förhållandet, och det föll dem aldrig in att vilja mötas, ty deras kroppar syntes dem illusoriska, och de tålde icke hvarandra.

Så fortsatte de samlifvet, sändande hvarandra goda tankar, välviljans känslor, ljufva ord utan klang och tydlig mening. Han kände när menniskor och lifvet plågade henne, och då gick han till hennes vackraste bild (astralporträttet) strök hennes panna, kysste hennes ögon, klappade hennes lilla hjerta; och då svarade hon med en doft som af rosor och violer.

*

Emellertid hade ett par månader gått och det enda mannen fruktade var giftermålet. Han hoppades i det längsta att förlofningen skulle häfvas, och trodde nästan den var slut, då en vän på gatan mötte honom, och framkastade burdust: — Nå? De äro gifta nu? — Hvilka? — Ja de hade gift sig i går!

Men mannen hade firat bröllopsnatten! då den nye hade måste resa samma qväll.

Då blef mannen förtviflad öfver att han lefde i brott, och ville döda sig...

*

Det märkvärdiga är att jag aldrig fått veta slutet på denna historia, ty jag har bara hört den berättas i Glasgow, på en resa i en kupé.

Jag har försökt gissa, och eger tre förslag, eller fyra.

Antingen sköt sig den förre mannen af skamkänsla att lefva i brott; eller dödade sig frun ihjälplågad af slitningarne; eller dödade sig den nye Mannen af missräkning, emedan hans hustru icke var utlöst från den förra; eller dödade han både sig och henne.

Att det måste sluta illa, det antager jag som alldeles gifvet!

*

Är det detta, när Beethoven kallar på Die Ferne Geliebte? Eller när Sweden-

borg säger sig vara vigd på andra sidan med grefvinnan X?? Eller är detta vissa religiösa Amerikaners »andliga äktenskap», som Hepworth Dixon aldrig kunde fatta?

Kanske! Det finns menskor så ömtåliga för beröringen med materien, att de icke kunna lida kontakt med kroppar, i hvardagslifvets solk, i det offentliga lifvets guerilla-krig. För dem passar detta högre kärlekslif i det tysta; men det fordrar försakelse, och kroppens underkufvande med askes, själens öfvande i osjelfvisk hängifvenhet, ömsesidig undergifvenhet, och ett lif helgadt åt de magter, ett lif i Gud och kärleken!

Striden är icke svår, då segerlönen är den högsta, den enda ogrumlade sällhet som gifves, men det kan endast existera mellan två; all promiscuité är från afgrunden.

* * *

STOCKHOLM DYGNET RUNDT

(1905.)

I halfslummer har jag hört reveljen från kasernerna och några enstaka toner ur korum; bagarkärrorna bullra och en fabrikshvissla tjuter; Östermalm håller på att vakna en decembermorgon.

På slaget 7 drar jag upp rullgardinen åt gårdssidan och ser ned på Narvavägen, där murare redan arbeta vid marschaller; men själfva avenyen är ännu upplyst af gaslyktor, som spegla sig i fönstren midtemot, så att hela huset synes ekläreradt. Högst upp på takkrönen ligger något rosigt, som är morgonrodnaden själf.

När jag kommer ut ur porten åt Karlavägen, ligger Gärdet lätt beslöjadt, och ögat löper bort till den vackra taflan i fjärran. Värtan sommarblå och Lidingön skärgårdsgrå med svarta grankonturer.

Detta är karaktäristiskt för vårt Östermalm att staden slutar med ens och landet tar vid, utan öfvergång af förstäder.

Vid Banérgatans hörn, där om kvällarna världen synes ta slut och det stora mörkret vidtager, är en utmärkt observationspunkt för norra stjärnhimlen, som hvälfver sig öfver Stockholms »vackraste byggnad», Hästgardeskasernen, med dess krönta tak och fyra flyglar ofvan skogstopparna.

Solen är icke uppe än. Banérgatan ligger i skuggor och halfskuggor, men visar i fjärran ett

af de vackraste »landskap» hufvudstaden äger. Nybroviken längst ned med skutors segelställ; Skeppsholmen med jätteträdens nu aflöfvade kronor och högst upp på himlen den vackra Katarina kyrka, som är lik Val de Grâce och hvars östra murytor börja rosenfärgas. Hela fonden är för öfrigt som modellerad af dunkelblå luft.

På Narvavägen, stor, öppen och ljus, är lifvet redan vaknadt, och i ryttaralléerna visa sig samma ryttare vid samma tid. Vi morgonfåglar känna hvarandra alla, utan att vara bekanta, och vi äro liksom jaloux om vår uppfinning att hämta krafter från urkällan och hälsa solen just när han är utsöfd och nyvaknad.

Skolbarn halfspringa och korsa tidningsgummorna och mjölkflickorna, som kila härs och tvärs; det är morgonfolket.

Strandvägen öppnar sig, och man står i ett ljushaf; klockstapeln på Skansen är visarn, som pekar ut hvar solen i dag skall gå upp, och luften dallrar redan i brytningen mellan natt och morgon.

Själfva Strandvägen ligger som en terrass med sina fint färgtonade hus på ena sidan och skutorna på andra, hvilka när de torka seglen formera en tafla af gammal sjöbatalj och som vi östermalmare kalla Trafalgar när vi få se den. Men vägen slutar i en lointain som är alldeles oförliknelig, dock synlig först från Djurgårdsbron. Det är Brunkebergsåsen, klädd med hus och öfverst krönt af telefontornet med dess fyra hängtorn, ett slott ur Walter Scotts Kenilworth.

Ungefär midt på Strandvägen har man en pejling af Skeppsbron, öfver Skeppsholmsbron, med Tyska kyrkan, hvilken förtjänar att erinras; och när man

sedan gått ett stycke resa sig Maria kyrka och hissarna.

Går man så in i Arsenalsgatans dunkel blir man klämd och beklämd som i en löpgraf, men strax om hörnet ljusnar det igen, och Operan, verkande vin och musik, som den skall göra, kontrasterar vänligt mot den allvarliga Jakobs kyrka.

Här, vid fontänen med dess Babylonspilar där osynliga harpor hänga, erbjudes det vackraste Stockholm har att visa: Strömmen, slottet och landskapet i fonden, Södra bergen. Men som allt är beroende på belysningen, vill jag anbefalla en utsiktspunkt från hvilken Söder med dess bergvägg verkar bäst. Det är från kajen nedanför Sjökrigsskolan en solig morgon. Då ligger hela längan i starka skuggor, under det östra husgaflarna göra ljusa fläckar och fönstren äro eklärerade. Det är en stor syn, men visar sig endast på morgonen, ty på aftonen drager sig berget tillbaka, blir platt, banalt, utan teckning och färg, samt förefaller lägre än det är.

Återvända vi till Operan, hvars soliditet ger en känsla af trygghet när man följer trottoaren, så öppnar sig Gustaf Adolfs torg, välbehagligt, omväxlande, utan tröttande symmetri; och vid klockan i hörnet vill man råka bekanta, stanna ett ögonblick, skingra ensamhetskänslan och vara hemma hos sig. Men man råkar icke sina vänner så här dags, ser endast främmande och främlingar; biträden i butikerna, kontorister, husjungfrur; men ögat dröjer gärna vid utlänningarna på hotellets trottoar; strykfåglar utifrån stora världen, från Europa, som förflugit sig hitupp i den stora ödsligheten, till nordanlanden, där Herrans ande hvilar sig, och hans mänskobarn desslikes. När man

som jag får besöka Gustaf Adolfs torg endast en gång om året, känner man sig själf som en främling härnere; och det uthvilade ögat kan skåda mera oförvilladt på gamla ting. Slottet håller att se på; dess vågräta linjer skulle krypa efter jorden om byggnaden låg på en gata; nu lyftes den i höjden äfven af de sick-sack-formiga ramperna (Lejonbacken), hvilkas vinklar behagligt skära de eljest tröttande parallellerna. Men Norrbro är samkomponerad med huset, och rör man vid den, så ramlar den stolta byggnaden; men äfven Strömparterrens lombardiska popplar höra till garnityret och det italienska minnet af Qvirinalen eller palazzo Borghese.

Vi fortsätta i Fredsgatans halfdunkel, från hvilket Mälarens ljusa landskapsbit gör sig alldeles förträffligt, och så vända vi in på Drottninggatan, vår Östergade, eller kanske Corso. Det lyser ljus ännu i butikerna på nedra bottnarna, men i våningarna äro rullgardinerna nere; möjligen ser man något intvåladt ansikte framför rakspegeln, eller en bit af en kamkofta, eller i en draglucka en ljusklädd husa som skakar damtrasan.

Icke ett bekant ansikte här heller; grosshandlare, ämbetsmän och artister sofva; jag går som en främling i en främmande stad och njuter af mitt inkognito; går i dalen, eller på bottnen af en ravin, och lyfter mina ögon upp till berget, sandberget i fjärran, där den vaknande solen börjat tända i trädkronorna.

Men jag har redan gått så länge att jag känner mig bortkommen och grips af ett slags hemlängtan till mina trakter, som heta Östermalm; därför kastar jag mig in åt höger på Hamngatan som leder hemåt; åt vänster bär vägen ned till kontinenten, tänkande

mig alltid Centralen såsom inkörsporten till Malmö (Stralsund—Berlin och så vidare).

På Hamngatans höjd har jag fått landkänning igen och håller ned till mina kuster, som börja vid Berzelii park. Nu är klockan 8 slagen; solen går upp öfver Saltsjökvarnen och Sicklaön (tror jag), och solgatan bländar mina ögon, så att, när jag passerat Nybrohamnen och spårat in på Strandvägen, de mötande människorna äro svarta och deras ansikten osynliga. Med solen i bländadt öga går jag själf synlig midt emot en människoström som jag icke ser, och det är en särdeles angenäm situation.

Så viker jag in igen på Banérgatan, stiger sakta upp till gatans ända, där jorden slutar och himlen tar vid; i hörnet vid Karlavägen ser jag hafvet (Värtan) och skären (Lidingön) och i nordväst öfver ekarna står »Det växande slottet» (Hästgardeskasernen) i full illumination, ty solen har tändt ljus i hvarenda ruta; gullkronan lyser högst upp, och under på altanen står en hvit gestalt... Jag har aldrig fått reda på hvad det är för hvitmåladt ting, vill inte veta't heller, för det är mycket roligare på det sättet.

* * *

ÖFVERSÄTTNINGAR

MÆTERLINCK

UR

LE TRÉSOR DES HUMBLES

STRÖDDA TANKAR, UTDRAGNA OCH ÖFVERSATTA

AF

AUGUST STRINDBERG

OCH TILLEGNADE

HARRIET BOSSE

STRÖTANKAR UR LE TRÉSOR DES HUMBLES

af

Mæterlinck.

Hvad är det som har värde i våra böcker, om icke det utomsinliga och utomordentliga i bilder.

Det fins icke många slag af dessa bilder, och de likna hvarandra aldrig. Några äro mycket sköna och den som icke sett dem liknar en människa som aldrig varit ute midt på dagen. Det fins sådana bilder, hvilkas linier äro renare än himlens linier; och dessa bilder synas oss så fjerran att vi icke veta om de ega lif eller om de blott äro omskrifningar af oss sjelfva.

En klass af tänkare har gifvit oss båda slagen tillsammans, i det de blandat dessa linier af vårt synliga jag med linierna i vårt öfre jag. Vår gudomliga själs ansigte småler der under, stundom öfver axeln på dess syster, vår menskliga själ; och detta småleende som ensamt låter oss skåda i förbigående allt hvad som existerar ofvanför tanken, är det enda som eger värde i våra böcker.

De äro icke många som visat att menniskan i sig sjelf är större och djupare än hvardagsmenniskan, och som sålunda råkat fixera några af de eviga antydningar som vi träffa hvarje ögonblick i lifvet, i

en gest, ett tecken, en blick, ett ord, en tystnad eller i händelserna omkring oss.

Vetenskapen om menniskovärdet är den svåraste. Ingen är okunnig om den; men nästan alla äro okunniga om att de ega den.

Barnet som möter mig skall icke vara i stånd berätta sin moder hvad han sett; men likafullt så snart hans öga mött mitt vet han hvem jag är, hvad jag varit, hvad jag skall bli, och detta lika bra som min bror vet det och tre gånger bättre än jag sjelf vet det. Han känner mig genast i mitt förflutna och min framtid, i denna verlden och den andra och h a n s blickar uppenbara för mig den rol som jag spelar i universum och evigheten. Själarne hafva bedömt hvarandra ömsesidigt; och så snart hans blick har mottagit min, mitt ansigte, min a t t i t u d e och hela det oändliga som omsväfvar dem och hvilkas tolkar de äro, så vet han hvad han har att hålla sig till; och ehuru han ännu icke kan skilja en kejsarkrona från en tiggarpåse, har han känt mig ett ögonblick lika bra som Gud känner mig.

*

I en kammare sitta fem eller sex varelser som tala om väderleken; men ofvanför denna usla konversation hålla dessa sex själar ett samtal som ingen mensklig vishet skulle våga nalkas utan fara. (Vårt på Hasselbacken eller sista konversationen hos Inez.) Och ehuru de tala midt igenom blickarne, händerna, ansigtet och hela deras närvaro, skola de alltid vara okunniga om hvad de sagt, det vill säga hvad de icke sagt, men menat.

De måste likväl vänta slutet på den ofattbara, ohörbara dialogen, och det är derför de finna en obegriplig hemlighetsfull glädje i sin ledsnad, utan att känna hvad som ini dem lyder lifvets, dödens och kärlekens lagar, hvilka flyta omkring huset der de sitta.

Jag går i dag att besöka en vän som jag aldrig sett men hvars arbeten jag känner och hvars själ icke är bland de vanliga; jag vet att han tillbragt sitt lif med att uttrycka sitt inre enligt de högre intelligensernas pligtlära. Jag är fylld af oro och ögonblicket är högtidligt. — Han träder in; och alla de förklaringar som han gifvit oss en följd af år, falla i stoft när dörren öppnas. — Han är icke hvad han tror sig vara. Han är af en annan natur än hans tankar.

Ännu en gång får jag konstatera att andens missionärer äro otrogna. Han har sagt mycket djupa saker om sin själ; men i detta ögonblick som skiljer blicken som stannar från blicken som går, har jag fått veta det som han aldrig kunnat säga och aldrig kan säga.

Förr voro vi förenade genom tanken; i dag har en sak mer hemlighetsfull än tanken öfverlemnat oss åt hvarandra.

Vi hafva i åratal väntat detta ögonblick, och nu inse vi hur gagnlöst hvarje samtal är, och för att icke behöfva frukta tystnaden, så underhålla vi oss, vi som beredt oss på att visa underbara skatter för hvarandra, vi underhålla oss med prat, för att gifva våra själar tid att beundra hvarandra och omfamnas i en annan tystnad som läpparnes och tankarnes hviskningar icke kunna störa — — —

Vårt lif har endast existens själ emot själ och vi äro Gudar som icke känna hvarandra. Om det är

mig omöjligt denna afton att fördraga min ensamhet och om jag nedstiger till menskorna skola de berätta mig om deras äpplen och päron eller om sista väderleken. Är det derför jag har kommit hit? Men likafullt jag går snart min väg med själen lika tillfredsställd och fylld af kraft och nya skatter som om jag tillbragt dessa timmar med Plato, Sokrates eller Markus-Aurelius.

Hvad deras läppar talade hördes icke vid sidan af det som deras närvaro utsäde, och det är omöjligt för menniskan att icke vara stor och beundransvärd. Hvad tanken tänker betyder intet emot den sanning som vi sjelfva bära inom oss, och som bestyrkes af tystnaden; och om efter femtio års ensamhet, Goethe eller Paulus anlände till min ö, skulle de icke kunna säga mig mer än matrosen på deras skepp kunde säga.

I sanning det egendomligaste hos menniskan är hennes dolda allvar och visdom.

Den lättsinnigaste ler aldrig upprigtigt ibland oss och trots sina ansträngningar har han icke förstört en minut ty menniskosjälen är uppmärksam och gör intet förgäfves. Lifvet är tungt allvar och i botten af vårt väsen har själen ännu aldrig smålett.

Alla våra organ äro hemlighetsfulla medbrottslingar till ett högre väsen och det är aldrig en menniska, utan en själ som vi ha känt. Jag har aldrig sett denna fattige som begärde allmosan på min tröskel; men jag såg annat, och våra ögon, två liknande öden helsade hvarandra och älskade hvarandra.

Vi hafva så långt från oss sjelfva att vi knappt veta hvad som tilldrar sig i vår varelses horisont. Vi irra omkring i dalen utan ana det våra åtbörder upprepas och få sin betydelse på bergets spets, och då och då måste någon komma och säga: Lyft era ögon, se hvad Ni är, märk hvad Ni gör. Det är icke här vi lefva; det är der uppe vi existera.

*

Vi likna en menniska som förlorat synen i sin barndom. Han har en gång sett solen, hafvet, skogen. Alla dessa skönheter befinna sig ännu i hans minne och Era fattiga ord kunna icke gifva honom mer. Men han hör på Er med en brinnande glädje ehuru han vet allt förut.

Emerson har infunnit sig för rätt många i det ögonblick han skulle och då de hade ett oemotståndligt behof af nya förklaringar. De stora heroiska ögonblicken äro mindre synliga, försakelsens äro ännu icke komna; oss återstår endast det dagliga lifvet, och vi kunna emellertid icke lefva utan storhet. Han har gifvit en nästan antaglig förklaring på detta lif som icke mer egde sina traditionella horizonter och kanske har han visat oss att livet är nog underbart, nog djupt, nog stort för att icke hafva annat mål än sig sjelft. Han vet visserligen icke mer derom än vi andra; men han försäkrar med mera mod och han har förtroende till mystèren. Man måste lefva, hören I alle som genomvandren dagar och år utan handlingar, tankar, ljus, emedan Ert lif är, trots allt, obegripligt och gudomligt. Man måste lefva emedan ingen har rätt att undandraga sig de banala veckornas »événe-

ments spirituels». Man måste lefva emedan det icke fins timmar, utan intima underverk. Man måste lefva emedan det icke fins en handling, ett ord, en åtbörd som undgår den oförklarliga vedergällningsrätten i en verld »der det finnes mycket att uträtta och så litet att veta».

Det fins intet stort och litet lif, och Regulus' eller Leonidas' storverk betyder intet då jag jemför dem med min själs hemliga tillvaro.

Vi vandra tyngda af trycket från vår själ och det fins ingen proportion mellan henne och oss. Själen tänker kanske icke på hvad vi företaga oss och detta syns på vårt ansigte. Om man kunde fråga en intelligens från en annan verld hvilket uttryck han ser i det menskliga arbetet, skulle han svara, efter att ha sett det i glädje, smärta och oro: »Det menskliga anletet ser ut att tänka på annat.»

Var stor, var vis och vältalig; den fattige som räcker ut handen i gathörnet skall icke vara afundsjuk, men Ni skall kanske afundas honom hans tystnad.

Hjelten behöfver hvardagsmenniskans gillande, men hvardagsmenniskan begär icke gillande af hjelten och han lefver sitt enkla lif utan oro lik den som har sina skatter i säkerhet.

Menniskan är nyfiken och begär förklaringar. Man måste förevisa honom hans lif. Han är öfverlycklig då han någonstädes finner tolkningen af en liten gest han gjorde för tjugufem år sedan.

Ar kunna förgå utan passioner, utan dygder, utan underverk. Lär Er att akta de små ögonblicken i lifvet!

Om jag tror mig hafva förlorat min dag i bagateller; och om Ni kan visa mig att jag likafullt lefvat lika djupt som en hjelte och att min själ icke förlorat

sina rättigheter, så har Ni gjort mig större tjenst än om Ni öfvertalat mig att i dag rädda en fiende, ty Ni har dermed ökat i mig storheten och begäret att lefva; och i morgon skall jag kanske förstå att lefva med respekt för lifvet.

Om qvinnorna.

Äfven på detta område äro de rådande lagarne okända. Öfver våra hufvuden lyser, i himlens medelpunkt, kärlekens stjerna som är vårt öde; och alla våra kärleksförbindelser skola födas, ända till slutet, i denna stjernas strålkrets.

Förgäfves skola vi välja till höger eller venster, på höjderna eller i djupen, förgäfves skola vi våldföra vår instinkt och välja emot vår stjernas val, alltid skola vi dock erhålla den qvinna som nedstigit från den orubbliga stjernan. Äfven om vi såsom Don Juan frågat ett tusen och tre, skola vi erkänna att det är samma qvinna, den goda och den dåliga, den ömma och den grymma, den trogna eller den otrogna som vi ha framför oss...

Vi måste tro att vi känna hvarandra i okända regioner och att vi ega ett gemensamt fädernesland dit vi kunna gå, der vi återfinna hvarandra och hvarifrån vi lätt kunna återkomma.

Det är äfven i detta gemensamma fädernesland som vi välja våra käresta och det är derför vi icke taga miste. Kärlekens rike är framför allt vissheternas. Härnere ha vi ingenting annat att göra än att känna igen hvarann, att djupt beundra och att fråga hvarann,

med tårar i ögonen, som unga systrar hvilka återses. De ha slutligen fått tid att ett ögonblick le mot hvarandra och lefva för sig under en rast i det hårda dagliga lifvet; och det är kanske från höjderna af detta leende och från dessa outsägliga blickar som, äfven i kärlekens mest fadda stunder, det hemlighetsfulla saltet beredes som bevarar för alltid minnet af två läppars möte...

Den inre skönheten.

Man skulle kunna säga att Skönheten är vår själs enda näringsmedel. Själen söker skönhet öfver allt, och till och med i de lägsta existensformer dör han icke af brist... Observera de mest hvardagliga menniskor då en smula skönhet snuddar vid deras mörker. De äro samlade någonstädes, hvarsomhelst; och när de samlats man vet icke hvarför, synes deras första uppgift vara att genast stänga alla lifvets portar. Och likafullt har hvar och en, då han var ensam mer än en gång lefvat enligt sin själs kraf. Han har älskat, han har lidit. Han har hört han också ljuden från Glansens och Skräckens aflägsna trakter, och han har nog mången afton böjt sig i tystnad under lagar djupare än hafvet. Men nu då de äro tillsammans älska de att berusa sig af lågheter. De hafva en oförklarlig fruktan för skönheten, och ju fler de äro dess mer frukta de såsom om de voro rädda för tystnaden eller för en sanning alltför ren. Och till den grad att om någon af dem under dagens lopp begått en hjeltemodig handling skulle han nu försöka att ur-

säkta den genom att tillskrifva densamma usla motif, motif som han skulle hemta från den låga region der de nu äro tillsammans. Men hör på: ett högt och stolt ord har blifvit uttaladt och detta ord har öppnat lifvets källor. En själ har ett ögonblick vågat visa sig sådan en själ är i kärleken, i smärtan, inför döden i ensamheten under nattens stjernor. Det uppstår oro och ansigtena uttrycka förvåning eller löje. Men har Ni aldrig känt i dessa ögonblick med hvilken enhällig styrka alla själarne falla i beundran, och huru äfven den svagaste från djupet af sitt fängelse stumt gillar det ord som han har igenkänt som sin like! De lefva sig åter tillbaka i deras ursprungliga och normala atmosfer, och om Ni egde englarnes öron skulle Ni höra allsmägtiga applåder från ljusets rike der de lefva en och en.

Tror Ni icke att om ett enda sådant ord uttalades hvarje afton de mest räddhågade själar skulle fatta mod. Den själ som uttalat detta ord skall hvarje afton igenkännas af sina systrar; och ensamt hans närvaro skall hädanefter inlägga något upphöjdt under de mest betydelselösa infall. Bagatellerna skola icke mer herrska uteslutande och de räddhågade själarne skola veta att det fins en tillflykt någonstans.

Säkert är att det naturliga och ursprungliga umgänget mellan själ och själ är skönhet. Och det är derför som hvarje tanke, hvarje ord, hvarje stor och vacker handling omedelbart applåderas af den mest nedtryckta och låga själ, om det är tillbörligt att antaga tillvaron af låga själar.

Om en dag Ni känner ett djupt behof af en annan varelse, inte går Ni till den som lett ett eländigt löje då skönheten passerade. Inte går Ni till den som med en axelryckning helsade en stor handling eller en ren afsigt. Nej Ni vänder Er till den ande som visste buga sig och älska. Er själ har dömt efter djupet, och det är dess tysta men ofelbara dom som kanske trettio år efter uppstiger till ytan och sänder Er till en syster som är mera Er sjelf än Ni är det, emedan hon är närmare skönheten.

Det behöfs så litet för att framkalla skönheten i en själ; det behöfs så litet för att väcka insomnade englar. Det är kanske icke det att höja sig som fordrar ansträngning utan det att stiga ner. Fordras det icke en ansträngning att tänka på bagateller vid anblicken af hafvet eller under natthimlens mörker?

Om vi hyste mindre fruktan för skönheten skulle vi endast finna henne ensamt i lifvet; ty under allt som vi se är det endast skönheten som eger verklighet. Alla själar veta det, alla själar äro beredda derpå, men hvilken söker icke dölja sin skönhet. Det behöfs bara att någon börjar. Hvarför icke våga vara den som börjar? Alla andra äro der, nyfikna som barn inför ett sagopalats.

En skön tanke som Ni icke utsäger men som Ni föder i detta ögonblick upplyser Er som ett genomskinligt kärl. De närvarande se henne och de mottaga Er på ett helt annat sätt än om Ni ämnar bedraga Er broder.

Man förvånas då man hör människor säga att de aldrig råkat på fulhet och att de aldrig sett en låg själ. Men det är derför att de sjelfva voro först sköna och derför drogo till sig allt skönt som passerade.

Det skulle kunna sägas att man fruktar uppsöka sin själ och att man sträfvar att hålla sig på afstånd från dess skönhet. Och likafullt vore det mera önskvärdt att man sökte gå framom sig sjelf. Tänk eller uttala i ett sådant ögonblick saker som äro för vackra för att vara sanna; de skola vara sanna i morgon. Försökom att vara vackrare än vi äro, och vi skola ändock icke gå utöfver vår själs inre skönhet.

Ofta behöfs blott ett ord för att rensa undan hela berg af sopor. Hvarför icke hafva mod att besvara en låg fråga med ett högt svar?

Icke har skönheten behof att förstås för att existera.

Och för öfrigt finnes hos hvarje menniska något som begriper ofvanför det som han förefaller begripa, till och med ofvanför det som han tror sig begripa.

»Icke ens åt de uslaste har jag mod att ge ett medelmåttigt eller fult svar.»

Intet förskönar en själ mera omärkligt mera naturligt än vissheten att det fins någonstans ett väsen mera rent och vackert som han kan älska utan baktankar.

Då min själ nalkas en sådan varelse upphör skönheten att vara ett vackert dödt ting som man visar andra... Då är man icke mer ensam. (De goda måste vaka!)

Vi äro fula när vi aflägsna oss från gudarne som finnas i oss, och vi blifva sköna alltefter som vi upp-

täcka dem. Men vi skola aldrig finna det gudomliga hos de andra förr än vi visat dem det gudomliga i oss sjelfva.

Den ena guden måste teckna åt den andra och alla de andra gudarne svara på den omärkliga vinken.

Allt skulle omvandlas i skönhet om vi icke oupphörligen störde vår själ i dess trägna arbete. Sjelfva det onda blir en dyrbarhet då det utdragit diamanten ur ångerns dolda djup. De orättvisor vi begått, de tårar som gjutits för Er skull skola en dag bli ljus och kärlek i Er själ.

Har Ni någonsin sett in i Er sjelf i detta rike af renande eldslågor? Man har gjort Er mycket ondt i dag; åtbörderna voro små; handlingen låg och bedröflig och Ni har gråtit i fulheten. Men kasta en blick i Er själ några år efter och säg om Ni ej i minnet af denna handling redan ser något som är renare än en tanke...

Skönheten får icke bli en enstaka fest i lifvet utan en daglig. Det fins tusen kanaler genom hvilka vår själs skönhet kan uppstiga till vår tanke. Den största och underbaraste är kärleken.

Det fins varelser som sålunda älska hvarandra i skönheten. Att vi älska är att förlora sinnet för det fula: det är att blifva blind för alla småsaker och att blott se de ödmjuka små själarnes friska jungfrulighet. Att så älska är att icke mer behöfva förlåta. Att vi älska är att ingenting ha att dölja emedan själen omdanar allt till skönhet. (Allt äfven det som en gång var fult.) Att så älska är att icke se det onda för annat än att stärka sig vid öfverseendet och för att lära sig icke förvexla felet med den felaktige.

Att vi älska det är att lyfta sin omgifning till höjder derifrån de icke kunna ramla ner och hvarifrån en låg handling bör falla så tungt att när han råkar jorden han låter sin diamant sprängas lös.

Det behöfs då icke mer döden, olyckorna eller tårarne för att själen skall synas; det är nog med ett leende.

Så älska är att skåda sanningen i lyckan lika djupt som några hjeltar skådade den i de största smärtors klarhet.

Så älska: det är att icke kunna säga hvar en stjernas stråle tar slut eller hvar en gemensam tankes kyss börjar.

Så älska det är att komma så nära Gud att englarne taga sin boning i Er; och det är att vandra tillsammans i det goda som blir alltmer lefvande och högre. Ty det fins en död godhet som är gjord af det förflutna; men den sanna kärleken gör det förflutna till intet och skapar vid sin ankomst en framtid af godhet utan olyckor och utan tårar. — — —

Den osynliga godheten.

Gudarne af hvilka vi äro födda, uppenbara sig hos oss på många sätt; men denna hemliga godhet som man icke har lagt märke till är kanske det säkraste tecknet på deras eviga tillvaro. Man vet icke hvarifrån denna godhet har kommit. Den fins der helt enkelt och hon ler på våra själars tröskel; och de hos hvilka hon ler som oftast, komma oss dock

att lida dag och natt om de vilja, utan att vi upphöra älska dem för det — — —

Denna godhet döljer sig gerna och af skäl som vi icke känna. Det ser ut som om hon fruktade missbruka sin magt. Hvarifrån kommer då denna rädsla för det gudomliga i oss? Skulle menniskan icke vara annat än en Gud som är rädd. Eller är det oss förbjudet att förråda magterna?

Om Ni icke i Ert lif erfarit styrkan af Er osynliga godhet, gå då icke längre, det skulle intet gagna. Det fins så många menniskor i denna verlden som icke tänka på annat än att nedslå det gudomliga i deras själ. Det behövs emellertid bara ett ögonblicks ro för att det gudomliga reser på sig och till ock med de elakaste äro icke alltid på sin vakt: och det är orsaken kanske hvarför så många elaka äro goda utan att man ser det, under det många visa och många helgon icke äro osynligt goda.

Jag har mer än en gång framkallat lidanden, liksom hvarje annan menniska. Jag har framkallat lidanden emedan vi befinna oss i en verld der allt är hopsydt med osynliga trådar, i en verld der ingen vandrar ensam, och hvarest den mjukaste åtbörd af godhet eller kärlek sårar så många oskyldiga. Jag har också spridt lidanden, emedan de bästa och de ömmaste stundom behöfva uppleta något af sitt sjelf ini andras lidanden.

Det fins verkligen frön som i vår själ endast gro när de vattnas af andras tårar; och likafullt frambringa dessa frön vackra blommor och goda frukter. Hvad kan man göra åt det? Det är en lag som vi icke stiftat; och jag vet icke om jag skulle våga älska en menniska som icke fått en annan att gråta. Mycket

ofta händer att de som älska bäst komma andra att lida mest, ty man vet icke hvilken timid grymhet som är kärlekens oroliga lilla syster.

Kärleken söker alltid prof på kärleken och hvem är icke böjd att först af allt finna dem i den älskades tårar.

Döden sjelf skulle icke räcka till att lugna älskaren om han vågade lyssna till kärlekens pockande kraf; ty dödsögonblicket synes alltför kort för kärlekens intima grymhet; på andra sidan döden fins ännu plats för en ocean af tvifvel; och de som dö tillsammans, dö kanske icke utan oro. Här fordras kanske långvariga och långsamma tårar. Smärtan är kärlekens första näring, och den kärlek som icke är ammad med någon ren smärta skall dö som det dibarn man ville uppföda som en fullvuxen.

Skulle Ni älska på samma sätt den qvinna som alltid kom Er att le som den hvilken fick Er att gråta? Kärleken måste tyvärr gråta och mycket ofta är det just i snyftningarnes ögonblick som kärlekens kedjor smidas för lifvet — — —

Jag har spridt lidande emedan jag älskade, men jag har äfven kommit sorg åstad emedan jag icke älskade längre. Men hvilken skilnad mellan dessa båda smärtor. När den pröfvade kärlekens långsamma tårar syntes redan veta att de vattnade i våra förenade själar något outsägligt, och der, i senare fallet, visste dessa stackars tårar att de föllo ensamma i en öken.

Men det är i dessa ögonblick då själen är idel öra eller snarare idel själ som jag igenkänt magten af en osynlig godhet som visste skänka åt en dö-

ende jordisk kärlek illusionen af en gudomlig kärlek som står i begrepp att födas.

Har Ni aldrig upplefvat en af dessa trista aftnar då de modstulna kyssarne icke kunde le längre och då själen slutligen kände sig besviken. Orden ljödo knappt hörbara i skilsmessans kalla luftdrag; Ni gick för att aldrig komma igen, och de nästan liflösa händerna räcktes till ett afsked utan återvändo, då själen plötsligen gjorde en omärklig rörelse mot sig sjelf. Den andra själen vaknade genast på tillvarons höjder, någonting föddes, mycket högre än de trötta älskandes kärlek, och förgäfves aflägsnade sig kropparne; själarne skulle hädanefter aldrig glömma att de betraktat hvarandra ett ögonblick ofvanför de höjder de aldrig sett, och att de ett ögonblick hade varit goda, af en godhet som de icke kände ännu.

Hvad är då detta för en hemlighetsfull rörelse? Är det en offring eller en inre omfamning, en djup längtan att stå själ mot själ? Är det allt underbart och sorgset i det enda faktum att man lefver, är det åsynen af lifvet sjelft, ett och odelbart som öfversvämmar hela vår varelse. Jag vet icke, men det är då man känner att det fins någonstädes en okänd kraft, att vi äro skatter hos någon Gud som älskar allt, att icke en gest af denna Gud passerar obemärkt, och att man slutligen befinner sig i en region der tingen icke mer äro bedrägliga — — —

(En qvinna som jag tillfogat lidanden mot min vilja, har en afton uppenbarat för mig den suveräna allmagten hos denna osynliga godhet. Man måste ha lidit för att kunna vara god, men kanske man måste ha tillfogat andra lidanden för att kunna bli bättre. Jag erfor det denna afton. Jag kände mig ensam an-

länd till den trista kyssarnes ödemark då man redan tycker sig besöka de fattiges hyddor under det att älskarinnan ännu småler i de första dagarnes palatser. Kärleken enligt menniskors begrepp höll på att dö mellan oss...)

Ingenting kan skilja två själar som ett ögonblick »varit goda tillsammans».

Själens uppvaknande.

En tid nalkas då våra själar skola umgås utan att våra sinnen behöfva tjena som mellanhand.

Det finnes i historien liknande perioder då själen lydande okända lagar, liksom uppstiger till menskligheten yta och mera diskret visar sin tillvaro och sin magt.

Det synes som om mensklighèten i dessa ögonblick varit nära att aflyfta materiens tunga börda. Menskorna komma närmare hvarandra och sig sjelfva: de betrakta hvarandra och älska hvarandra mera allvarligt och intimt. De fatta mera ömt och innerligt barnet, qvinnan, djuren, vexterna och tingen.

I våra dagar gör själen stora ansträngningar. Hon uppträder öfver allt på ett ovanligt sätt, befallande, tryckande, liksom om en order blifvit gifven. Jag vill icke tala om de hemliga magter som väckas omkring oss, om magnetism, telepati, levitation, och andra företeelser som skaka på de officiela vetenskaperna. Sannolikt äro dessa intet i jemförelse med det som utföres i dagliga lifvet, ty själen är som en sofvare

som ur sina drömmars djup gör omätliga ansträngningar för att röra en arm eller lyfta ett ögonlock.

Jag vill tala om den osynliga psykologi som skulle sysselsätta sig med de direkta korrespondenser som ega rum mellan själ och själ och om den öfverkänslighet och utomvanliga närvaro som menniskoanden kan antaga.

Förr då det var frågan om aningar, förkänslor, om det mystiska i ett möte eller en blick, om ett beslut fattadt på den okända sidan af det mensklig förnuftet, om antipatier och sympatier, om själsfrändskap och dylikt, tycktes man endast råka dem på en slump. Man misstänkte icke med hvilken förvånande magt de tryckte på dagliga lifvet; och man återvände snart till passionernas och de yttre händelsernas vanliga spel.

Ni bör veta att om Ni icke är god, är det mer än sannolikt att Er blotta närvaro röjer det i dag hundra gånger tydligare än för tre sekler sedan. Om Du har bedröfvat en menniska denna dags morgon skall denna enkla bonde med hvilken Ni språkar om väder och vind veta om det innan han öppnat sin port för Er.

Antag ett helgons, en hjeltes eller en martyrs ansigtsdrag, och det barns öga som möter Er skall icke helsa Er med samma blick om Ni bär på en dålig tanke, en orättvisa.

Tecken och ord betyda intet mer; allt utgöres i de mystiska cirklarne af ens närvaro. Viljan sjelf håller på att omdanas; det fins inga hemligheter mer, inga gömställen och menniskorna äro inpå hvarandra. De döma hvarandra utanom orden och handlingarne,

och tillochmed ofvanom tankarne; ty hvad de se utan att förstå är beläget högt öfver tankens regioner.

Man känner öfverallt att det dagliga lifvets relationer börja ändras och de yngre tala och handla helt annorlunda än det förra slägtet. En hop konventionela bruk, slöjor, onyttiga mellanhänder falla redan bort och vi alla, utan att veta det, döma endast enligt det osynliga.

Då jag inträder i Ert rum för första gången uttalar Ni icke det hemliga omdöme som hvarje menniska får gentemot en annan. Ni skall icke behöfva gå någonstans för att få veta hvem jag är, ty Ni har redan sett det vid första ögonkastet.

Tystnaden.

Man må icke tro att ordet tjenar till de verkliga meddelandena mellan själarne. Så snart vi hafva något vigtigt att säga hvarann, äro vi nödsakade att tiga; och om vi i dessa ögonblick icke lyda tystnadens osynliga och bjudande order hafva vi gjort en evig förlust som visheténs största skatter icke kunna ersätta, ty vi hafva förlorat tillfället att höra en annan själ och att gifva ett ögonblicks existens åt vår egen.

* * *

SJÄLAR OCH SJÄLSLIF

KARAKTERER OCH SCENER

Under rubriken »Själar och Själslif», »Karakterer och Scener» och liknande, har i det följande sammanförts korta Anteckningar till minnes, under samma rubriker, spridda i författarens papper, och daterande sig ifrån olika tider, äldre och nyare, till största delen dock ifrån åren 1898—1905, så vidt en datering nu kan göras.

Skiljas.

Menskorna sky den egoist-ackumulator som kallas äkta makar. Men makarne söka sällskap antingen för att finna partivänner mot hvarann eller hemta nya strömmar i sin ackumulator.

* * *

Striden.

Den som älskar har förlorat öfvertaget och är under.

* * *

Frysmetoden.

När han drar sig tillbaka — så fryser hon, och börjar älska honom (söka värme). När hon vill söka öfvertaget presenterar hon sig som modren, ty modren är alltid öfver, hennes person helig, hon får göra hvad hon vill, hvilka skurkstreck som helst.

* * *

Hur en sak förvrides.

Min pjes afbrytes och en afundsman får genom intriger sin dåliga pjes inskjuten i mina föreställningar. Jag beklagar mig. Man svarar mig: »Du är afundsjuk.»

Jag svarar: Jag har aldrig älskat orättvisor icke ens orättvisor mot mig, och jag hatar denna orättvisa begången af min afundsman mot mig!

Han är afundsjuk och jag får namnet!

*

Under ett samtal om det obeständiga i äran som skänkes en diktare, i allmänhet, erinrade jag Kotzebue som beherrskade jordklotet på sin tid och med sina pjeser. Men nu är föraktad och ospelad. Interlokutören svarar: »Kära Du, haf inga bekymmer, Dina verk komma nog att lefva.»

Derpå svarar jag, som tror att man efter döden får annat att tänka på än sin »odödlighet» här på jorden: —

— Det gör mig inga bekymmer, rörande mig... (Icke menande att jag var nog säker om att mina verk skola lefva.)

Likafullt utkommer en historia »Att han går och är bekymrad för sitt eftermäle.»

* * *

Qvinnohataren.

(Omfale. Sokrates.)

För att göra honom orätt med sken af rätt uppfinner hon fel hos honom som ej finnas; diktar en lögnbild af honom.

Allt hvad hon säger är osannt; alla sina fel lägger hon i honom:

O. — Du är slö!

A. — Och har aldrig skrifvit så mycket och bra som nu.

O. — Du är gammal!

A. — Tidningarne säger att jag aldrig var så ung som nu.

O. — Du är utlefvad!

A. — Och har just nu fått barn med Dig.

O. — Jag vill inte ha flera, så mycket Du vet det...

A. — Du är rädd alltså att jag skall skaffa Dig flera, kan skaffa Dig flera!

O. — Du är kinkig...

A. — Du är oordentlig.

O. — Jag är gift och har ingen man —

A. — Jo, jag är din man, men vill icke vara din älskare och utöfva dina laster —

O. — Du ser allting svart och fult —

A. — Och har nyss fallit på mina vackra tankar om menniskorna hur kan det stämma?

O. — Menniskohatare!

A. — Jag älskar ju Dig, vårt barn och mina vänner — mina fiender får jag inte älska, ty då skulle jag älska de onda.

O. — Du är slösare.

A. — Mot Dig! Beklagar Du Dig?

O. — Du har stängt in mig.

A. — Du är ju aldrig hemma.

O. — Nu ämnar Du slänga undan mig som en gammal handske...

A. — Du har gått från hemmet tre gånger, Du har öfvergifvit mig och Du säger att jag har öfvergifvit Dig. Alla Dina fel och laster inskyller Du i mig...

O. — Nu har Du skrifvit en bok om mig...

A. — Ja allt vackert om Dig, det vackraste som är skrifvet om qvinna...

O. — Ja men Du har skrifvit om »Den Andra»...

A. — Det är ju icke om Dig!

O. — Men Du har skrifvit fult.

A. — Hvad rör det Dig! Du är icke hon! Men när hon var ful så måste jag skrifva fult. För öfrigt har jag strukit det fulaste.

O. — Du är absolut i saknad af samvete —

A. — Du sa nyss att jag visat ondt samvete öfver min sista bok. Då saknar jag väl icke samvete.

O. — Du är den råaste menniska jag träffat, då Du rör opp i ditt förflutna — — —

A. — Jag har aldrig talt om mitt förflutna (äktenskapen) men Du har hela min förlofnings- och nygiftastid talat om ditt »förflutna», som är ytterst cyniskt af en ung fru, hvilken hade anspråk på att vara »oskyldig». Ena stunden talade Du om ditt förflutna

(oloflig förbindelse med man), andra stunden om din oskuld. När jag nu fästade min uppmärksamhet på det cyniska i ditt beteende, vände Du om och svarade helt cyniskt: man skall vidgå sina fel! Detta svar är sublimt! Och uttydes: när Du talar om ditt »förflutna» då är det vackert, men när jag (icke!) talar om mitt då är det fult!

*

När menskorna misshandla mig och äro orättvisa mot mig, får jag ovett af henne. Jag, den förorättade, får ovett! Jag kan icke hindra menskorna begå orättvisor mot mig, men får ovett ändå.

*

En qvinna beundrar endast den litteratur som berömmer henne. Den diktare som förnedrar mannen mest, det är den största diktaren.

*

Hur kan ljuset komma ifrån mörkret? Äfven den svartaste qvinna bringar ljus åt den man som älskar henne. Det är väl hans ljus som bestås åt båda!

*

Apotheosen. När en hustru eller annan slägting dör, så börjar den döde ljusna i minnet hos den efterlefvande, äfven om den döde varit svart! Allt det mörka kanske låg i kroppen som nu försvinner i gropen, så att den ljusa själen ensam verkar på afstånd.

* * *

Scener.

Den unge Redaktören sitter med docenter och dricker den 1:a Maj i stället för att gå i demonstrationståget. — Man ser fanorna ofvanför trädgårdsmuren.

•

Den äldre vännen har i ett »Laune» gifvit den yngre idéen till hur denne skall göra sin karrier. Den yngre lyckas, men vänder emot den äldre, som aldrig kan förebrå honom, emedan han sjelf varit uppfinnaren af hans knep; ehuruväl han ej velat utföra dem sjelf.

•

En man som falskeligen anses ha varit galen kommer till sin hemort, och då menskorna icke anse honom klok genera de sig icke, utan afslöja sig, den ena efter den andra; millionären lurar honom på pengar; andra ljuga fräckt för honom, narra honom att skrifva under, påtaga sig hvad som helst etc. På det sättet får han reda på menniskorna.

•

En tjensteflicka som sjelf har otur medför lycka åt andra hvart hon kommer; ifrån att vara snäll af naturen blir hon elak hos en elak fru; och så elak att frun plågas till att vara beskedlig. Frun kan icke

förmå sig afskeda sin plågoande af obegripliga skäl utan lider under tyranniet, och fogar sig. Men flickan är eget nog alltid snäll mot fruns barn.

* * *

»Doppa i Grytan» på Julafton; det är den enda dag männen få besöka köket och äta sig mätta af kött- och fläskspadet, »kraften», som qvinnorna i köket eljes slicka i sig hela året om. När de koka ärter till exempel, så kokas dessa i vatten; fläsket kokas ur, spadet förtäres i köket och det urkokta fläsket lägges i ärtvattnet. Julen är (eller var) mannens största högtidsdag då han får »kraft» (så heter buljong och spad på Norska), eljes suga Vampyrerna (qvinnorna) åt sig kraften för att få magt att herrska.

Derför äro männen magtlösa, såvida de inte supa, eller äta ute. Fruarne gå på Condis och äta bakelser.

* * *

Man skall icke hata någon, ty då inträder man straxt i telepatisk kontakt med honom, och kan råka under hans inflytande på afstånd, och om man är i svaghetstillstånd, duka under!

* * *

Attarpska målet.

»Fru Ekvall: Om de föra mig i häktet, så fängslas en oskyldig.

»Sofi: Ej oskyldigare än jag.

»Under ransakningens fortgång hade åska emellanåt låtit höra sig. På Sofis svar till modren, att denna ej vore oskyldigare än Sofi, följde två åskknallar tätt efter hvarandra. Någon af de i tingssalen närvarande frågade domaren om han ville, att de öppnade fönstren i rummet skulle tillslutas men erhöll af honom det svar att sådant ej behöfdes. »Vi skola, sade han, ej försöka att utestänga Guds röst. Det vore godt om en stämma funnes, som kunde väcka de hårdhjertade till sanningen.»

*

»Efter en stunds öfverläggning emellan domaren och nämnden fingo parterna åter företräda inför Rätten. De tilltalade gingo fram och ställde sig, Fru Ekvall till venster om dombordet, Wilhelm Ekvall invid modrens sida, ett stycke från dem Sofi, midt emot domaren, och på ett afstånd från henne Hedda Thorman, till höger. En mängd nyfikne hade infunnit sig

i sessionsrummet stodo samlade i särskildta flockar och afbidade att få höra besluten öfver de tilltalade. Genom fönstren till tingssalen göt eftermiddagssolen några herrliga strålar, som belyste den sällsamma taflan med sina dagrar och skuggor nästan i samma ögonblick då domaren afkunnade följande — — — (Dom. —)»

* * *

PLANER OCH UTKAST

MOTIV

Det grymma lifvet.

(Inferno-drama ur verkligheten.)

Slägt och Vänner tvingas af lif och omständigheter att plåga hvarann. De tycka egentligen om hvarann, värdera hvarann, men måste vara fiender.

En, skriftställaren måste ta sina bilder ur omgifningen, och då han icke kan smickra känna hans vänner förtalade.

Hans hustru är skådespelerska, och bara det att hon måste kokettera för publiken är honom en plåga, liksom det att hon leker känslor dem hon ej eger.

Hans bror är köpman och måste konkurrera med hennes bror som också är köpman.

Han är Svensk och hon jämte brodern är Norska, derför måste dessa hata honom fastän de tycka om honom.

Hon älskar sin bror, men han gifter sig med hennes ovän (-inna).

Hans bror är betagen i hans hustru; detta kan han icke dölja, och det plågar mannen.

Mannen och hustrun ha ett barn, som båda vilja väl, men båda ha olika meningar om metoden, beroende på olika nationalitet, uppfostran och religiösa begrepp.

• • •

De senectute.

Ser illa, så att han äter hvad som helst, icke är kinkig på kläder, etc.

Begär ingenting af menskorna, bara vanlig höflighet; begär hvarken vänskap, kärlek, trohet eller tacksamhet, bara sällskap i ensamheten.

* * *

En Scène: Han skrifver ett bref till B. Får intet svar; men efter tre dar kommer ett svar. B har fått höra något, som stämt om honom.

Om detta sker på scenen så: B talar illa om C och svär att aldrig se honom. A hör på; slutligen visar han att C kan vara nyttig för B. B sadlar om.

* * *

Uppslag.

Han sitter och talar vid sin hustru; det ringer. Herr Y anmäles. Då går »Han» till ett skåp, tar en cigarrlåda och kastar ut i farstun mot den anmälde. Explikation med frun.

•

Han måste gå in till grannen och låna Rikstelefon. Derinne äro herrn och frun bortresta. Han får gå en och half timme väntande. Allt hvad han ser och hör; både i den våningen, i sin egen våning bredvid, och inunder samt ute på gatan. Aktslut: han somnar i en stol; herrn kommer hem — och går; men möblerar om i rummet.

•

En politisk agent kommer för att pumpa Herr X. Herr X genomskådar genast sveket och låter agenten »sitta» för sig. Han behöfver nämligen en modell till sin pjes.

•

Den döde Brauserwetter som skall bekämpas. Enkan bevakar.

*

Vampyren kommer och erbjuder sin tjenst.

* * *

Qvinnans ockrarnatur: att få sätta mannen i skuld. Det hon får, räknar hon inte, men det lilla hon ger — det är icke återbetalning utan allmosor. Mannen tigger — att få ge.

Det som är en hennes skyldighet förvandlar hon till en nådegåfva.

Bara ta emot — och så skrifva ut räkningen likafullt.

En qvinna förför en man — och så begär hon skadestånd för förförelsen, som hon gjort.

*

Qvinnan under förlofningstiden dyrkas af mannen. Då fattar hon de högsta tankar om sig sjelf. Efteråt när mannen uppdagar verkliga förhållandet och ser menskligt på tingen — då har qvinnan en svår period.

* * *

»Scener»:

En hel handling bygges upp på ett löst pratadt ord som till hälften äfven är misstydt, missförstådt, illa hördt, illa uppfattadt och till hälften är framslängdt på skämt eller i afsigt att reta åhörarens afund.

•

Köra och vända. Ett samtal fördt af två som dricka. Först försvara de entusiastiskt, sedan rifva de ner.

•

Man gäckar publikens förväntan på ett angenämt. Förberedes ett fasans uppträde. Han, den väntade, kommer in. — Det blir idel harmoni, och kontrahenterna äro ense i alla punkter.

•

Hon har packat sina saker och går. Stor jemmer! Men så kommer hon igen.

• • •

Kampen mot den döde.

A sänder en krans med vacker påskrift till den döde B.

Ett par dagar senare får A läsa en skändlig artikel mot sig af B, skrifven innan han dog.

A blir vred och börjar kalfatra B:s författeri. Då utkommer efterlämnad skrift af B deri A berömmes.

* * *

Man känner icke på sig när någon hatar en; men när man får veta det, och besvarar hatet, då känner man det.

* * *

Hos advokaten:

Det skall intygas: 1:o att makarne äro oeniga; men alla ha sett dem eniga. 2:o att de icke passa för hvarann; men alla tycka de äro skapta för hvarann; 3:o att hon rest utrikes för att komma ifrån honom; men hon har rest utrikes för att gästspela; 4:o att hon icke vill återvända till honom; men hon skrifver kärleksbref till honom och vill lemna teatern för hans skull.

* * *

En platonisk Don Juan som går och binder qvinnor psykiskt för att genom brytningen få dem att lida saknadens qval, så som han en gång lidit.

* * *

Fata morgana.

Lifvet är som landsvägen, rakt fram, ibland i krokar, ibland i backar; diken på sidorna, gå rätt på skorna, annars ramlar Du i diket; backe upp, backe ner — ibland fin som ett golf, ibland smutsig.

* * *

PENSÉES DÉTACHÉES

Materien, Det negativa, Passiva, Lögnen, Stölden, Liderligheten, Svagsintheten, Det absolut Onda.

Mannens kärlek är hans trängtan att få skapa af qvinnan något skönt och godt utaf sig sjelf. Allt det sköna och goda han ser hos henne är endast reflexer från honom.

Qvinnan är mannens barn (och moder.) Vuxna män behandla sina mödrar som barn.

* * *

»Ibland menniskorna är det icke svårt att märka att man lättast känner sig befriad från egna svagheter när man beskärmar sig med behagligt tadel öfver andras fel. Det är redan en angenäm känsla att få utgjuta sig öfver sin nästas förseelser i klander och förtal, hvarför äfven det goda sällskapet mestadels sysslar med dylikt. Men ingenting liknar sjelfbehaget när vi upphöja oss till domare öfver regering och myndigheter, förstar och statsmän, när vi finna offentliga inrättningar opraktiska och föråldrade...»

(Goethe: Aus meinem Leben.)

* * *

Ett verksamt drama

bör operera med antydningar
innehålla en hemlighet som antingen åskådaren får veta i början eller mot slutet — Om åskådaren känner hemligheten, men de spelande ej, så njuter åskådaren av dessas blindbockslek; Känner åskådaren icke hemligheten, så spännes hans nyfikenhet och han hålles intresserad.
ett utbrott, af känsla, vrede, indignation,
en omkastning, väl förberedd,
en upptäckt,
en afstraffning, (nemesis) en stukning,
omsorgsfull afslutning, antingen med försoning eller ej,
Ett qui pro quo,
en paralellism;
en omkastning (revirement), ett bakslag, en öfverraskning väl förberedd.

* * *

Det är högst märkvärdigt att de obildade lägre klasserna och ungdomen regelbundet tro sig ega ensamma all visdom och allt mod, samt ensamma förstå sköta utvecklingen. Dessa kalla sig liberala eller radikala.

* * *

Författares och artisters borgerliga omyndighet!

* * *

Förr uppstod ofta i ensamheten den tanken: lifvet rinner undan mig, derför skall det fångas i flygten (Berlinperioden). Numera då jag tror på ett lif efter detta är det mig likgiltigt om åldern kommer. Det snarare synes mig påskynda en ny ungdoms ankomst.

* * *

Naturen ej så skön som förr sedan jag anar en ändå skönare af hvilken denna är en kopia.

* * *

»Statt gewohnten Höllenstrafen
Fühlten Liebesqual die Geister.»

(Faust II.)

* * *

Der moralische Instinkt

besteht in einer Personentheilung, welche wir in uns selbst vornehmen. Wir theilen uns in eine sinnliche und übersinnliche und lassen die letztere über die erstere herrschen. Insofern gehört dieses Verhältniss zu den Prometheischen Instinkten, welche die Herrschaft der höheren Persönlichkeit über die untergeordnete fordern...

* * *

När man gifter sig får man vara beredd på allt = att Dottern förförs och sonen gör falska vexlar. Hvarför skulle ej kunna hända oss hvad som händer andra?

* * *

Uppfostran.

Frihet från andras dåliga inflytelser:

välja tidningar (»den här skall Du läsa» = Nej tack —)

icke läsa de böcker som andra vilja pracka på en;

icke ens författares exemplar

icke hänga på sina väggar alla skänkta taflor;

icke umgås med hvem som helst; heldre vara ensam.

derför: icke försätta sig i svaghetstillstånd genom för mycket arbete, laster eller sömnlöshet.

* * *

En samvaro.

A. Jag gillar icke din mening om D:s tafla. — —

B. Jag har samma mening som Du om den taflan...

A. (går på i ullstrumporna) — den är ett stort konstverk och ett monument o. s. v.

B. Jag har samma mening som Du...

A. ... (går på) derför ska du inte etc

B. — Har du något intresse af att jag är af annan mening än Du i denna fråga efter som Du vill pådyfla mig det? (obs. A. har det intresset att han behöfver förtala B. och utmåla honom, att söndra honom från hans vänner...)

•

A. (börjar en lång utläggning af något som B. känner. — B. tänker stiga upp, afbryta och gå sin väg, men blir kvar och tröstar sig med: »Låt honom prata sin smörja, han tröttar mig alltid till nattsömnen».)

• • •

»Les jeunes femmes, mon ami, sont égoistes—elles vous dévoreront sans scrupule votre temps, vous feront manquer votre fortune, vous détruiront de la meilleure grace du monde».

»Vous vous noierez un jour et la femme surnagera!»

Balzac.

* * *

Om en man går under i striden mot en qvinna så är det icke derför att hon är starkare utan derför att han är mindre barbar. Archimedes som stöttes ner af en soldat var större och starkare än soldaten!

* * *

Den som faller för sin egen hand dör obesegrad.

* * *

»J'ai compris l'affreuse nécessité où sont les amants de ne plus se revoir quand l'amour est envolé.»

»Les maris, mon cher Félix, ont toujours le dessous; la femme la plus vertueuse trouve encore le moyen de satisfaire son besoin de voler l'affection conjugale.»

»... Les femmes se croient solidaires en amour.»

»... Natalie! Un homme a moins de ressources pour résister à une femme que vous n'en avez pour échapper à nos poursuites. Nos mœurs interdisent à notre sexe les brutalités de la répression, qui, chez vous, sont des amorces d'un amant et que d'ailleurs les convenances vous imposent; à nous, au contraire, je ne sais quelle jurisprudence de fatuité masculine ridiculise notre réserve; nous vous laissons le monopole de la modestie pour que vous ayez le privilège des fameurs; mais invertissez les rôles, l'homme succombe sous la moquerie.»

Balzac, Le Lys dans la Vallée.

* * *

Astronomin: Söka konstanter ridande på en kanonkula med 3 mils hastighet och rotation.

* * *

»På andras vägnar.»

Sjelflösa menskor älska och hata på andras vägnar, lefva på andras vägnar.

* * *

Qvickbloden äro de dummaste menniskor.

* * *

— Älska menskorna!

— Nej, det kan jag inte. Vi äro icke älskvärda! I mina bättre stunder kan jag dock hysa medlidande med dem (oss).

* * *

Menskorna kunna icke dölja sina tankar; i ett sällskap röjer sig en genom sin tystnad; en annan med ett leende på orätt ställe; en talar för mycket af oro att bli frågad;

* * *

Wer liebt wandelt im Licht:

Troligen derför att man (= Mannen) känner sitt väsen kompletteras genom föreningen med den Andra hälften fastän den endast är en negation. Detta inkompletta ger känslan af otillfredställelse med hela lifvet.

* * *

En qvinna som går hela sitt lif och undertrycker sina dåliga böjelser, döljer sina fula tankar för att vara mannen till behag, men det blir aldrig upprigtigt. Mannen känner på sig att hon icke är den hon synes; tror att hon är falsk, men det är hon icke; hon kan endast icke vara den hon vill vara.

* * *

PSYKOLOGI

Själarnes strider.

Själarne äro nog underkastade samma lagar som de andra naturkrafterna och stoffen, den organiserade materien inbegripen. Själarne dragas till hvarandra och stötas bort; de utöfva inflytande på afstånd och väcka strömmar genom influens; de kunna vara utsatta för strömvexling och omkastning, ändring af polaritet, reflexion och brytning, interferens och polarisation. De kunna klyfvas som celler och fortplantas, könsligt eller okönsligt. Den ena själen kan ympas på den andra, blandas med en annan genom osmos, ablakteras genom längre tids kontakt, så att A himmer skjuta rötter i B, hvarefter förbindelsen afklippes så att A lefver på och i B såsom parasit eller saprofyt; men B kan äfven genom kapillarkraft uppsuga A och fortsätta eget lif efter ablakteringen.

Hela själslifvets sträfvan synes dock rigtadt på sjelfbevarelse. Det är nog innebörden i det mångtydiga ordet frihet, som i detta fall betyder frihet från fremmande inflytande, hvilket dock är en omöjlighet, då lifvet börjar med uppfostran som är tvång.

I skolan tvingas ju den unge att tänka och tala, se verlden, lifvet och historien på det sätt som regeringen bestämt genom undervisningsministern, läroboksкommissionen och skolstadgan.

Senare råkar den unge ut för inflytandet af samtidens starka andar som genom sina skrifter fresta eller tvinga honom att tänka som de, tala och skrifva som de. På Kants tid, tänkte alla bildade som Kant, sednare på Hegels tid som Hegel och slutligen ha vi upplefvat Darwin som regerade andarne i femtio år. En sådan ande sänder ut sina tankar som en cyklon; den rycker upp med rötterna de äldre föreställningarne, mottages kritiklöst af de unga, med motstånd af en del äldre; men sedan alla områden af bildningen äro befruktade har en dag den nya åskådningen sipprat in i alla själar så att vi slutligen sågo de värsta motståndarne mot Darwinismen eller teologerna mot periodens slut skrifva utvecklingsteologi, och i religionsvetenskap vara Darwinister utan att vilja det, utan att veta det.

En sådan magt som uppträder oemotståndligt, kallades förr tidsandan och ansågs vara ett uttryck af Försynens afsigter och vilja, gällande för den pågående epoken. De som icke böjde sig för den, utträdde ur lifvets rörelsemekanism, stannade, tvinade, af brist på kontakter, och gingo under. Ett högst tragiskt öde, der hjelten gick förlorad, söndersliten mellan två samveten: antingen öfvergifva sina ungdomsideal och bli affälling inför sig sjelf, eller falla af, ge vika och följa med strömmen, bli modern, nutidsmenniska, som det ock kallas, det vill säga: tänka och tala lika som de samtida, hvilka upptagit de nya tankarne.

Detta är hjernornas kamp, själarnes strider; och på de slagfälten levereras de intressantaste bataljerna, de grymmaste och de mest hjertlösa. Att falla för opinionen anses ohjelpligt, ehuru man sett den fallne resa sig från de döda, när opinionen småningom änd-

rat sig till hans fördel. Men dertill fordras tålamod, ty opinionen ändrar sig blott långsamt, under det enkel folkgunst kan slå om hastigt som väderleken.

*

Opinionen är allsmägtig under det den bäres af samtidens medvetande, men den är icke sanningen derför, ty sanningen är något rörligt.

* * *

Fria ord.

Den skald, hvars verser barn ha lättast att lära sig, har största utsigten att fortlefva i folkets minne.

* * *

Vreden =

Högsta kraftflyttning = af vilja:
»Om jag blir arg, så...»

* * *

Ungdomen.

Jag kan höra om ungt folk bor bredvid mig i pensionatet.

Äro de unga kunna de aldrig vara ensamma, och äro de ensamma sjunga eller hvissla de.

De måste ha kontakt eller tillfälle till influens, expansion, emedan de ännu icke inträdt i mättning eller hvila.

(Jfr. Frunntimmer synas aldrig ensamma spatserande. De gå ut och handla.)

* * *

Interferensfenomen i viljandet.

Flera motiv strida — fördunkla hvarann = obeslutsamhet.

I kortspelet då jag gör det okloka draget, men vet det kloka.

*

Ung och dum, gammal och förståndig. Sedlig med åren, då begären ökas, men stora hjernan vexer ut.

*

Natursinnet (Sinne för naturen) är högre än konstsinne, ty det kommer sist. (Vilden, bonden, barnet, qvinnan konstdyrkare.)

Konstnjutarne halfbildade ooriginela som kopiera andras stämningar, mottaga artisternas, men naturnjutaren diktar sjelf sitt jag i landskapet. Konst — andras sekreter.

•

Det stora ses bara af de små. Barn tycka allt är stort ifrån vaktparaden ner... Men att se det stora i naturen fordras ett stort jag.

* * *

Sjelfbevarelsedriften

hindrar den svage »inse att vi ha orätt».
Endast den starke... Hm!

* * *

Hägring och fantasie.

»Auch bei der Luftspiegelung der Wüste spielt die unwillkührlich schaffende Phantasie eine ähnliche Rolle, wie bei den Wolkengebilden.»

•

»Die Malaien bereiten sich in ihren grossen Bambuswäldern eine eigenthümliche, durch Phantasie er-

zeugte Waldmusik. Sie machen nähmlich die Bambuszweige durch hineingebohrte Löcher zu Orgelpipor —»

Och hvar och en hör sitt musikstycke.

* * *

Blondinerna försvinna.

»En ungersk fysiolog har räknat ut att det är fara för att blondinerna snart skola fullständigt försvinna. Han menar att det 200 år härefter icke skall finnas en enda blondin qvar i England, och det påstås att man också i Tyskland har märkt ett starkt aftagande i blondinernas antal. Som en af hufvudorsakerna härtill anföres att medan af 100 brunetter 79 äro gifta, äro endast 55 gifta af 100 blondiner.»

* * *

»L'animal voit, mais il ne regarde pas! Il y a des animaux qui regardent mais ne voient pas!»

»Il reçoit une impression, mais il ne l'élabore pas!»

* * *

Lillans språk.

Skala strömmingen, skala karamelln, cigarren...

Kasta bort soppan = Ställ bort (Hon vill inte ha mera.)

»Blommor» på Smöret (= Persilja).

* * *

Barnspråk.

Vichyvattensflaskan = Burken.

Blyertspennan är »ful» när den är oformerad att den icke ritar längre; då skall den »skalas.»

Matbordet skall »bäddas» när bordsfilten lägges på.

»Kasta bort» tallriken = Ställ bort tallriken.

»Gå bort! Slippa!» När hon inte tycker om en menniska.

Pappa skala cigarren!

Skala strömmingen.

* * *

Ljud-Ensembler.

Spårvagnens rullande och klocka —
Pisksmällar —
Hästtramp —
Musik från Sångrummet
En som sågar ved — } nere i källaren.
En som hugger ved — }
Trumma —
Kyrkklockor slå —
D:o ringa begrafning.
Vinden susar —
Regnet smattrar
Åskan rullar i fjerran —

* * *

EN NY EXTRA BLÅ BOK

1910

MOT DE SKRIFTLÄRDE

»Hvem vet icke, att allt slags ondt och falskt kann bekräftas? — Det kann bestyrkas och det bestyrkes äfven af de onde hos dem sjelfva att det icke finnes någon Gud, att naturen är allt och att hon skapat sig sjelf... Korteligen, tag det mest falska och uppställ det som sats, och säg till ett skarpsinnigt hufvud: bestyrk detta! och han skall bestyrka det ända derhän, att sanningens ljus synes alldeles utsläckt; men lägg då bekräftelserna åsido, vänd tillbaka, och betrakta sjelfva satsen med ditt förnuft, och Du skall se det falska i all dess vanskaplighet.»

(Swedenborg).

»Filosofer äro derföre huggormar, basilisker, espingar, hemorrhoider och flygande ormar; lärde män äro häxmästare och charlataner.»

(Emerson: Om Swedenborg i Representative Men).

MODERSMÅLETS HEMLIGHETER.

Första året jag studerade Hebreiska (det är två år sen jag började) märkte jag en hop glosor flyga förbi, som liknade svenska, på ett så kostligt sätt, att jag måste le. Ty der stod Aborre, Tafatt, Afton, o. fl. Dessa spökerier fortforo så länge, att jag slutligen började undra, om det hängde rätt ihop. Men jag drog mig i det längsta, då jag lärt att mellan Germaniska och Semitiska Språk var ett svalg befästadt.

När slutligen glosornas mängd, der ljud och begrepp sammanföllo, hade hopat sig, så tog jag fatt det första, som började jag med A.

Det var en gammal bekant, Aborren, hvilken också är första ordet i Tamms Svenska Etymologiska ordbok. Tamm söker här och der, men stannar med ett frågetecken. Tyska Barsch, Franska Perche, Latinets Perca gåfvo ingen tillfredsställande förklaring. Grekiska perkos = svart för de svarta fläckarnes skull, var icke något karakteristiskt för abboren, då tusen andra fiskar ha svarta fläckar.

Isländska abor lät ju som tyskens Eber, = Vildsvinet, af Asper (lat) = sträf, Kaproš (gr).

Detta är Hebreiska Abir, Abur, Abor = Stark. Då är Abborren insjöarnes vildsvin, den barske, och den Sträfve. Men hebreiska verbet Abór betyder i reflexivum vredgas, och abborren

är en ilsken fisk, som »reser borst» som vildsvinet när han tas upp ur vattnet.

Nu stafvades Abborren i gammal svenska Aghbor, som mera liknar arabiska Akbar = Den starke [Allah Akbar!] och deraf kunde nordiska formen Aghborr få en förklaring.

•

Afton (sv) har blifvit härledt från grekiska Afanäs = dunkel som är latinets Opacus (Opák) men hebreiska Apht = dunkel står närmare Afton (sv) än afanäs och opacus (= ophel (heb) = Dunkel).

Tafatt är icke »tag fatt,» utan snarare tvärtom, ty det är: bortkommen, klen, förvirrad. Grekiska Tapeinós, Tyflós är Tafatt, men hebreiskans Thaphath, (-sch) står ju närmare; och latinets Stupidus är fjärmare, liksom franska Dupe.

Nafvare (Borr) är isländska Nafar, men hebreiska Gnaph = gnafva (sv) är närmare än grek Knapto.

Idka (sv) är futurum af Daka (heb) = använda, slita, och heter Idka, Jedke, Dakno (gr).

När Tur = ordning, svenskt låneord, tas från latinets tornare, kann man hellre ta det från hebreiska der Tur betyder Tur = ordning.

Taka händer, är = Rätta händer. Takans betyder på Finska: Borgen, d. ä.: assurerad; Tego, tectus (lat). Men hebreiska Thakan betyder Rätt (vara) och eger derför prioritet.

Tarf = Mat heter på grekiska Trofeia = mat, underhålla. Men hebreiska Teref = Födan står ju närmare Tarf än Trofeia gör.

Bröd, som är så svårt att derivera, heter på grekiska Brotys = Födan, Bread (eng) Brot (ty) men på hebreiska Bruth (opunkteradt), eller Baruth (punkteradt).

Säker heter Securus på latin, Ekyros (gr), men Sakar (heb) = Säker.

Mäla = Mæla (isl) = Tala heter på hebreiska Malal = tala.

Lat är visserligen latinets Lassus, men hebreiskans Lat = Långsamhet och Leat = Lättja är närmare.

Skada heter på grekiska Skedannymi, men på hebreiska Schadad = Schade (ty).

Wärme (sv) = Gharma (heb).

Usel (sv) = Usal (heb) = Ostadig, Strykare; således icke direkt af O- säll.

Lake (sv) = Saften, det Fuktiga. Lach (heb) = fuktig, Liquor, Lacus (lat) = Sjö Kylós (gr).

Lach (heb) ger Lacus (lat) Lac (fr) Loch (eng. scot) Locarno, Lugano (it).

Lögarn (sv) = Mälarn, som då är slägt med Locarno. Men skulle äfven Lögarn »komma ifrån» Löga = bada, tvätta så är Luo, Lavo (lat) och så hebreiskan, Lach, Lecha, kanske Luagh, som är gr Leiko.

•

När jag nu sett att öfvergångarne genom Althochdeutsch (ahd) och Angelosachsiska (ags) samt Keltiska voro öfverflödiga, så gick jag på oförskräckt och försökte de mest otroliga härledningar. Der grekiskan och latinet svek, der höll hebreiskan.

Sålunda fick jag nyligen se ett hebreiskt ord som hette Mischthaga och fann det verkligen betyda Misstaga sig (= Irren, Unwissentlich sündigen). Som Mischthaga (heb) var ett participium reflexivum af verbet Schagagh, så fann jag saken tokig, helst svenska ordet Miss-taga är sammansatt ord. Men nu ska vi se! Svenska verbet Taga heter på latin Tango tetigi, som är grekiska Tiggano eller Tygkano (uttaladt med ng dock). Dessa betyda

Vidröra, Tasten (ty) Antasta (sv) men Take (eng) har hebreiska Taka eller Daka bredvid sig, dock med förstärkt betydelse = dränga, drifva, slå.

Præfixet miss- i svenskan är Miss (ty) Mis (eng) Mé- (fr) som är Grekiska Mä = icke, Min (heb). Engelska Mis-take är då = Mischtagha (heb) och har samma rötter och samma betydelse, fastän vägarne till målet voro olika.

Heb Schagag = irra, misstaga sig, Schegagak, Schegiak är grek Skaios, som är Scævus (lat) Schief (ty) Skef (sv), och troligen deraf Mischief (eng) Méchant (fr) der hebreiska Meschuggi = galen kann åter inträda ifrån Schagag.

På detta sätt visar sig, att många vägar leda till ett ord, och att rättast är att kalla dem alla fränder, och icke begagna uttrycket att de »komma ifrån» hvarandra.

Ett exempel! Jag »härledde» nyss Idka (sv) från Daka (heb) som hette Idka, Iedke i futurum. Men Idog (sv) som borde ha samma derivation, kann jag bättre härleda från Jadoagh (heb) opunkteradt = Idog. Idog (sv) är ju flitig, kunnig, och heb Iadoagh betyder detsamma, och är grek. Oida, Idyia, lat Video.

Om Fiskestång äfven heter Pilk på Svenska, som är tyska Pflock, och hebreiskan säger Pelck, så bryr jag mig icke om att leta mera, utan skrifver Pilk (sv) = Pelck (heb). Blir jag ansatt, så tar jag till lexikonen och börjar rota. Om nu engelskan säger Plug, och grekiskan Plax, så blir jag ju stärkt i mitt a priori, men efter jag visste det förut, så var det onödigt.

Att Finnen säger Pulcka, Isländarn Fleigr och Svensken vexlar med Pligg eller Plugg kunde jag ju vänta af heb Pelck.

Elak (sv) äfven Illak kann icke deriveras af Tamm. När jag nu ser heb Alach, Jillach betyda »bli

ond, förderfvas» så tror jag att orden äro fränder, och är dermed nöjd. Den oförförnöjde kann söka grek Ollymi, som dock sammanträffar med heb Ghola eller Ghavelah der eng Evil synes. Men då är man ute på färdvägar som lätt slingra sig till en labyrint, ur hvilken man aldrig hittar ut.

•

Derför: om jag ser att Näpen barnslig heter napios (gr), så antager jag fränden, utan att leta heb Naveh (= näpen) af Nub (heb = knoppas) Nubilis (lat). Hvad althochdeutschen eller anglosaxerna rotat ihop, bryr jag mig inte om. Jag vill ha anor till mitt språk, men klassiska, från bildade folk med litteratur och grammatik.

Om svenska Gamman skall härledes af Tamm, så går han till vilda folkslag, och får fatt i alla omöjliga paralleler, som han sjelf ratar, tills han slutligen vågar fram med latinets amare och amor.

Nu betyder Gamman i Svenskan = Vara tillsammans »och förtära någonting». (uttrycket är godt, och må stå). Heb Gam betyder = Tillsammans, grek Hama eller, Gameo lat Gemino.

Gam (heb) är Folksamling men Gama (heb) = Dricka. Här, der ljud och begrepp sammanfalla, är väl etymon klar.

Engelska Game = spel, sport, fröjd, sax. Gamen isl gaman tala ju för heb gaman.

Men saken är icke så enkel, ty hebreiskan har två Gama, det ena med G, det andra Gh.

Gama betyder: Sörpla, ösa, dricka och synes vara latinets Humo, Humidus = »fukta», grek Hydor.

Ghama (heb) är Samla. Grek Hama är äfven = Samling, Sällskap, och grekiska Gaméo = gifta =

föra ihop är nog från heb Gham = Hama.

Gamos (gr) betyder bröllop, och der är frågan om icke betydelsen är öfverflyttad som i Franskan, der Faire la noce betyder Festa.

Svenska Gamman har således många anor och klassiska sådana, kanske fler än vi känna.

* * *

KONVERSATIONSLOGIK A.

Om man som John Locke ville noga åhöra en konversation, antingen man är deltagare i densamma eller bara åhörare, och sedan reflektade upprigtigt öfver hvad man hört, skulle man förtvifla om möjligheten att komma till klarhet genom diskussion och framför allt inse det lönlöst att bibringa en menniska öfvertygelsen att han misstagit sig om ett faktum.

Åsigter sitta mest i köttet, hafva vuxit ur intressen och passioner, så att det mest förvända uppträder såsom helig öfvertygelse, emedan det står som förpost och bevakar ett intresse.

A kommer på besök till B antingen för att söka en fördel eller bara för att vinna en stunds förströelse. I förra fallet, söker ju A att vara till behag, undviker farliga ämnen, tiger och förtiger på rätta stället, går med på kompromiss, kanske talar mot sin öfvertygelse; detta bjuder ju vanlig verldsklokhet. Men om en tredje man C åhör séancen, blir han upprörd af så mycket falskhet, fastän han skulle göra och har gjort på samma sätt.

Men om man i ett sällskap blir utanför samtalet och dömes att åhöra, då blir förvåningen större, i synnerhet om samtalet föres om dagens frågor.

Dagens frågor röra ju intressen eller lifsvilkor, och som intressen befordras eller motarbetas af personer, så röras nu personer och fördelar ihop.

* * *

KONVERSATIONSLOGIK B.

Om man, såsom John Locke ville åhöra ett samtal i en salong eller på en kroglokal, och om man känner de talande och samtalsämnena, så skall man med Locke, Kant och Swedenborg förtvifla om rätt, och sanning, om möjligheten att upplysa en menniska om hennes villfarelser och misstag. Menskan mottager allt som går in genom öga och öra, men hon upptager eller assimilerar endast det som befordrar hennes materiela välbefinnande. Hennes s. k. åsigter i ämnen och frågor utgöra hennes personliga habitus eller rättare karkass, på hvilken jagkomplexet är uppgillrad.

Brottslingen t. ex. är alltid beväpnad med ett hemligt filosofiskt system, hvarmed han försvarar sig, inom sig sjelf. Om nu ämnet tas opp i ett sällskap, tiger han först. Men om man beskärmar sig öfver en mördare eller tjuf, så har han oftast ett godt ord för den felande: »omständigheterna, uppfostran; tillfället gör tjufven, dömer icke; i hans kläder, o. s. v.» Om jag nu af artighet mot talaren eller af medlidande med den straffade, går med på kärleksmetoden, och äfven lägger in ett godt ord, så har jag gifvit ifrån mig ett farligt vapen. Ty nu har den brottslige fått opinion, min opinion för sig, och nästa gång jag blir lurad, så står jag svarslös.

Då frågas: Bjuder icke klokheten att aldrig lägga ut ett godt ord för en brottsling, då barmhertigheten straffas så grymt?

Dömer icke! heter det, men skall jag behöfva vara nämndeman eller »tagit hofrätten» för att få döma?

* * *

OM UNDERKLASSEN VISSTE...

Om Underklassen (och medelklassen) visste hvad Samhället är, och hvad Öfverklassen är.

De undre ana det ibland, när de väckas ur sin slummer, men då stirra de sig återigen blinda på den ekonomiska fördelen, och glömma, att det finns andra tryck uppifrån, som håller de undre i osynliga kedjor.

Folket, (vi veta nog hvad ordet betyder) får mottaga lagar stiftade för dem, eller rättare mot dem, uppifrån, det veta de. Men allt hvad de tänka, sjelfva tankelagarne äro stiftade deruppe; alla läroböcker äro först godkända af Styrelsen innan de få begagnas.

Och läroböckerna äro mycket lärorika att se på. Enkla saker, göras svårfattliga, liksom om komittén, af en omedveten instinkt, ville göra Mandaringraden så otillgänglig som möjligt.

Och synpunkten på hela lärdomen är en enda. Allt för de öfre obehagligt undanhålles eller förtiges, och ve den som lyfter på slöjorna.

Somliga vetenskaper äro rent monopol. Dem känna vi!

•

Om Underklassen visste hvad Öfverklassen är! De sjelfva sammanhållas af intressen de kalla heliga; utan yttre organisation synas de känna hvarandra på

lukten som blinda; de likna ett frimureri med grader, hemliga signaler, af gifter, fonder. De stifta vissa lagar, som de sätta sig öfver, de ega hemliga undantagslagar som de begagna till sin fördel.

De disponera statsmedel, som de låta votera sig under andra titlar än dem som skulle röja användningen.

De beherrska allt andligt lif, religionen inbegripen, som de vända till sin fördel.

De beskydda Vetenskap, Konst, litteratur, till och med Musik och Sport (Lek); de utdela belöningar och skymfar, endast från en synpunkt. Om Du vill falla ner och tillbedja — mig, oss, och de våra.

Gör Du icke det, så duger icke ditt verk, det må vara aldrig så godt.

Under sådant beskydd, som dock skyddar för berättigad kritik, kann ingenting vexa och trifvas, ty der fordras en viss frihet.

Historien blir det låga smickrets äreminne, dramat blir hofdrama, lyriken födelsedagsvers, eller ock, börja skalderna af fruktan för ett farligt innehåll att skrifva om bagateller, tala om annat, helst om ingenting, och som Akademister bli de ett slags litteraturens hofjunkare, men med rang och auktoritet.

* * *

ALLES VERGÄNGLICHE IST NUR EIN GLEICHNISS.

(Faust.)

»Allt förgängligt är bara liknelser». Så slutar Goethe sin Faust vid nådda 80 år.

Efter ett mycket brokigt lif med rikt på erfarenheter, börjar jag vid 60 år att taga Goethe efter orden.

Ibland liknade lifvet helvetet, på ett hår; men det fanns ögonblick då det liknade beskrifningar på himlen; men bara ögonblick eller minuter: Sommardag, grönska mot hafvets blåa fond; tillfälligt välstånd i huset, ung maka, vackert barn; vänner och fränder komma till försoningsfest; vin i glasen med guldkant, musik, ljusa klädningar, vänliga ord, goda blickar, hjertan i höjden... Men det var bara en liknelse, som haltade på alla fyra; ty det var falskt. Vännerna voro mördare, fränderna fiender, ungdomen gick med afundshatets onda tankar. Inom år och dag voro alla dödsfiender; barnen mot föräldrarne, makarne skilda, det lilla barnet utkastadt (i kökskammarn), den äldsta mördaren död under rysliga omständigheter, hemmen upplösta, elände, hat, hämndkrig, slut, borta som en rök; himlen ett helvete!

Men minnet af den fingerade försoningsfesten lefver qvar som en metafor, en dikt, ty den liknade något mycket skönt, Unbeschreiblich, Unzulänglich!

* * *

AUTOLATRI.

Ryktbarheten är ju en magt, fastän skröplig som allt annat. Obetydliga menniskor som icke ega utsigt bli ryktbara sjelfva äro gerna med och göra ryktbarheter, afgudabilder, som andra skola tvingas tillbedja. Det är d e r a s skapelse, derför skola vi andra tvingas dyrka den.

På detta sätt uppstår ett helt galleri med smutsgudar. De börja med att tigga ett erkännande, ett godt ord, en rekommendation. Denna beviljas af medlidande med en obegåfvad menniskas qval att icke vara något. Samtidigt börjar syndikatet att stjäla ett gynnsamt utlåtande (stulna reputationer), afhända, aflocka ett berömmande ord. Så vidtager skräckväldet: man kan icke gå i sällskap, knappt vara i sitt hem, utan att förföljas af den ryktbarhet, man varit med att mot sin vilja skapa till. Man tvingas till tystnad, skrämmes till en bifallsnick, och i tystnaden reses templet och tändes rökelsen åt den lilla afguden, som endast eger en förtjenst, att vara d e r a s. Menniskorna påprackas ryktbarheter utan förtjenst, pådyflas auktoriteter; och uppfinnarne, som gjort gudar, känna sig liksom aldra öfverst fastän de icke äro, ens tillhöra, D i i m i n o r e s.

* * *

DET BRISTFÄLLIGA LIFVET.

Om man är född med Skönhetssinne som börjar med ordning, och om man uppfostras till absolut ordentlighet, så blir hela tillvaron ett lidande för en sjelf och ens omgifning. När man till exempel kommer in i sitt hem och ser gardinerna hänga som trasor, ljusen i stakarne stå på sned, finner bordet halta fastän man tjugo gånger förut lagt stöd under, ser ett plagg ligga på en soffa der man skall sitta, så blir man olycklig, och vill man rätta på bristerna gör man sina närmaste olyckliga.

Om jag förlorar en knapp i min rock, och får en omaka knapp isydd på sned så att rocken skefvar, så blir jag sjuk, jag kan inte hjelpa't!

Om jag behöfver numret 7¾ till mina handskar, och köpmannen saknar det numret, så narrar han på mig 8. När jag så skall gå ut nästa dag med numro 8, och de äro för stora så lider jag, råkar i strid med mig om jag skall nöjas och underlåta bråka. Nöjes jag, får jag pinas en hel månad; går jag att byta om, så uppstår en kalabalik som kan räcka flera dagar.

Att köpa ett par skor är icke att gå in och handla. Det är ett fälttåg, till hvilket jag bereder mig med mobilisering af mina själsförmögenheter, uppmarsch af resignation, öfverseende och menskokärlek. Men köpmannen är en trollkarl, som förvänder synen på mig, och jag blir nästan alltid

lurad, måste skänka bort nya skodon. Jag har derför vandrat i utgångna skor ända till fem år, men fick anmärkning på mig, att jag var omodern, såg förfallen ut och var snål.

Alltså strida, gorma, storma, för bagateller, så att lifvets hufvudsaker komma i bakgrunden.

Låter man sig nöja och underlåter vara kinkig, så sitter man snart i ett svinhus, äter svinmat utan att klaga, går i kläder som synas lånade, och i skodon som klämma eller glappa. Har man då sina barn omkring sig, så vänjas de vid oordning, och bli till sådana, som icke kunna se smuts, icke derför att de äro så rena att finna allting rent, utan derför att de lärt sig trifvas i smuts och oordning. Hela lifvet går bara på hank, på en höft; all ting är sekunda eller utskott.

* * *

MEDBROTTSLINGAR.

Den som sagt att alla menniskor äro fiender har icke haft så orätt egentligen, och vänskapen är endast att lita på, der gemensamma intressen spela in. Slägtingar och vänner sins emellan uppträda vid kritiska tillfällen mera som medbrottslingar än som förbundna af något ömmare band. Aldrig har väl någon gift man varit så naiv att han gått till hustruns slägtingar för att söka skydd för sina vanvårdade barn. Har han varit nog barnslig göra det, så vet han hur han togs emot. All rätt, rättvisa, sannfärdighet, upphör existera, faktum förnekas, brott blir oskyldigt, och han får hela dynglasset öfver sig, äfven om antagonisten eljes icke är väl ansedd utan tillochmed förtalad.

På samma sätt med vänner. Du beklagar Dig öfver en oförrätt hos en bekant; bofven är händelsevis hans vän, det vill säga hör till hans kotteri; tvärt uppträder han som det orättas försvarare. Bofven blir skuldlös som ett nyfödt barn, och Du kommer på de anklagades bänk. Blir det process, så svär vännen falskt och anser det ståtligt.

Det kallas god kamrat, kamratanda, sann vänskap. En medfödd kärlek till ondskan och det onda gör menskorna till medbrottslingar i stället för till vänner!

• • •

CAMORRA.

Det Italienska banditsystemet Camorra egde ingen organisation, men fanns till i alla samhällsklasser. De kände igen hvarann på lukten, på en mine, en blick, ett handtag. Det var en naturlig grupp af oärliga menniskor, som funno det naturligt att bedraga.

Men detta osynliga förbund existerar i alla länder, och i alla klasser.

Om en köpman bedrar mig, och jag går till en annan köpman och beklagar mig, så håller han med, men bedrar mig, han också. Om jag skall betala en räkning för ett fruntimmer och finner posterna för höga, så frågar jag ett mycket närstående fruntimmer om räkningen är rigtig. Hon svarar med något mörkt tal; men jag får icke veta hur många meter som skall gå åt till en klädning. Jag roade mig en gång med att forska; och uppgifterna varierade mellan 3 och 15 meter till samma person.

Frågar man en tjenare om en annan tjenares Conduite, så är det alltid godt, äfven om det är dåligt; och detta äfven om de båda medbrottslingarne äro fiender. Detta kallas godt kamratskap men det är Camorra.

En god kamrat är en pålitlig skurk.

* * *

WALTER SCOTT.

Vid 40 år försökte jag läsa om Walter Scott, men lifvet var för stormigt, man var äfven van vid starka kryddor, det var för tamt och för långt. Nu vid 60 har jag läst om de flesta, äfven de på 1000 sidor i 2 delar, och jag beundrar Walter Scott. Denna oerhörda personal och der alla figurer äro individualiserade. Jag frågar slutligen hvar han fått allt detta som verkar upplefvadt? Scener från Medeltiden så intima som om de spelte just nu; menskor skildrade som om han känt dem personligen.

Det är långt, säger man. Ja, men denna längd utminuterad på en månads tid gör bekantskapen med figurerna så grundlig att man icke glömmer dem; man införlifvar dem med sina bekanta, och skiljs från dem med saknad.

Och författarens personlighet, som ju hvilar öfver det hela, är en jemn, godlynnad, rättrådig man, lagom religiös och lagom filosof, icke alls politisk (= skojare). Han tycker om god mat, ler oftast, älskar hem och barn (fast han visst hade tråkigt sjelf), med ett ord ett angenämt sällskap.

Eget är att den blide, harmoniske mannen slutade som sinnessjuk.

Han hade gift sig i förargelse, öfver ett misslyckadt frieri, och sådant brukar icke vara bra.

* * *

SÅ LITET VET MAN.

Jag är 60 år, och jag vet icke hvad detta är: »Att vrida händerna.» I romaner 1860- och 70-talen läste jag mycket om denna handrörelse, men den stod aldrig beskrifven. Jag har frågat flera gånger hur det går till att vrida händerna, men ingen har kunnat svara, mest derför att man trodde jag visste det. Men jag vet det icke! Jag vet icke heller hvad konvulsioner är; jag har aldrig sett några.

Jag vet icke hvad ett hysteriskt anfall är. Tror mig ha sett en pantomim en gång, men då jag förklarade min otro, så upphörde anfallen.

Jag trodde mig veta hur en rakknif skall »dragas», efter som jag rakat mig i 40 års tid; men häromdagen fick jag lära att jag aldrig vetat det. Och då förstod jag hvarför mina knifvar alltid varit slöa.

För 8 dar sen kom en så kallad skolkamrat om 66 år på besök. Han var fattig och gick omkring och sålde cigarrer. Jag bjöd honom på en profcigarr af bättre sort. Han tog upp sin knif, skar af spetsen, och tände i denna spets, som borde sättas i munnen. När jag ville rätta honom, så trodde han jag gjorde narr af honom ty han hade alltid burit sig åt så. Märk: att han var 66 år och hade rökt i 50 år!

* * *

DE SKRIFTLÄRDA.

De beställer sig stora hattar större än vanliga menniskors, för att det skall synas utanpå att de äro Skriftlärda. De gå gerna i sida kläder, men visa sig ogerna på offentliga lokaler att icke respekten må aftaga.

De hacka icke gerna ögonen på hvarandra, fastän de äro hemliga fiender alla.

När de uppläta sin mun och tala, då tystnar all kritik, då finns inga tvifvel till; magister dixit.

Påfvens ofelbarhet betyder endast att han liksom den oinskränkta monarken eger veto mot konciliet, men den Skriftlärdes ofelbarhet det är den absoluta auktoriteten, den blinda bokstafstron, Credo quia absurdum, non possumus, Om Du icke tror på deras gissningar, hypoteser, dumheter, så blir Du visserligen icke bränd, men Du blir hängd.

* * *

FULLKOMLIG HARMONI.

När jag ser en gris stå till knäna i dyngan ini sin mörka stia och mumsa på ruttna afskräden, föreställer jag mig att han befinner sig i fullkomlig harmoni med sin omgifning. Han ser allting ljust, och stanken är hans lifsluft. Han slipper arbeta, hvilket är idealet, och när han bara sofver mellan måltiderna erfar han den sanna lifsglädjen.

Om man kunde upplysa honom om att han stod i mörker och smuts, skulle han upptäcka den disharmoni som vore rådande; och genom att beröfva honom illusionerna skulle han känna sig olycklig. Säkerligen skulle han icke tro den som ville upplysa honom om hans elände; han skulle kalla det att se svart, om man ville släppa in ljus; ruttna morotsstjelkar äro små blommor på vägen, som man icke får beröfva grisarne; och försökte man sopa och skura, blefve han sjuk. Hvarför skulle man göra sin medgris olycklig?

En Chicago-bo, van vid stadens tjocka luft reste en gång upp till fjällen. I den rena atmosfären svimmade han, och kunde endast kallas till medvetande, när man höll en rutten fisk under näsan på honom.

Det var som att höra hemlandstoner och gaf honom full illusion af vätesvafla!

* * *

DET VÄRSTA DE VETA.

Det högsta för dem är strafflöshet. Det värsta de veta är: om man visar att det går illa för bofven. Det var slumpar, händelsernas logik, neurastheni, otur.

Jag har i föregående skildrat en mängd Nemesishistorier, der följd och grund stått i påtagligt sammanhang; jag har talat om dödsbäddar och äfven omnämnt Voltaires! Men rörande Voltaires sista stunder finnas så olika berättelser och sannolikt så lögnaktiga, att den jag anfört sannolikt är origtig, gående ut på att den kristne fritänkaren skulle återvändt till katolska kyrkan och tagit alla nådemedlen, liksom Heine, bedjande Gud om förlåtelse. Men sedan jag skref ned detta på god tro, har jag i Professor Blochs stora arbete Om Döden (på Danska) fått en annan vändning på historien. Bloch skildrar nemligen efter trovärdig källa Voltaires sista dagar och stunder så som om han först drifvit gäck med en kyrkans tjenare och sedan i sista stunderna fallit i galenskap och dervid betett sig så fasansfullt förtvifladt, att jag icke vågar återge omständigheterna. Jag vågar icke, dels derför att det k a n vara osant, dels derför att någon kunde fatta det som skadeglädje från min sida, hvilken känsla i sådana fall är oädel och brukar framkalla samma Nemesis öfver den skadeglade.

Voltaire »trodde på Gud som ett barn» (inte fullt

dock) och led smälek derför; men han var så afgjord Kristushatare att han älskade Muhamed, »Den Store Bedragaren» (observera citationstecknen.) Han hatade all positiv religion, kyrkor och prester säger man, men det var nog till och ifrån. Jag har nemligen på Ferney sett hans lilla kyrka som han rest »åt Gud», men jag vet icke om han lät hålla messor der, fastän jag läst något dylikt. Och när Voltaire behöfde Kristustypen i en oratorisk passage, så kompromissade han och yxade till ett krucifix med en »upplyst» skollärare på.

Och ehuruväl Voltaire hela sitt lif bekämpade intoleransen, lefde han sjelf som en fanatisk förföljare af Kristendomen.

Om han slutade som troende katolik borde utrönas, och Professor Bloch visar väg till urkunderna, i fall någon har mod att dra fram dem! Det fordras mod då man vet sig bli ihjelslagen och behandlad som lögnare.

* * *

TEATER & MUSIK

NYTT MEMORANDUM

TILL

MEDLEMMARNE AF INTIMA TEATERN

I ett konvolut med anteckningar till Memorandum till medlemmarne af Intima Teatern (1908) återfinnas följande otryckta studier och promemorior rörande teatern.

OM. ELEVSPEKTAKEL.

När jag var ung teaterförfattare fick jag nöja mig med att unga skådespelare tilldelades mina roller. Det fann jag i sin ordning. Men man kryddade mitt nöje med den anmärkningen: Han får elevspektakel.

De äldre, de stora skådespelarne, kalla alltid en föreställning der de icke äro med: elevspektakel. Men jag har sett »elever» som dagen efter en sådan föreställning varit stora.

När min tragedi Fordringsegare gick i Berlin 1893 (?) fick jag elevspektakel med Jarno och Rittner; men dagen efter voro de upptäckta och snart derpå stora. Pjesen gick 100 gånger och menskor som först gått och sett pjesen gingo sedan att se Jarno och Rittner. Derigenom kom ju min pjes något i skuggan, hvilket alltid är fallet, när jag haft storheter i rollerna.

På samma sätt när Intima Teatern öppnades. Endast Falck och fru Björling hade haft succès (Fröken Julie.) Men derigenom fick jag se mina pjeser, och eleverna blefvo snart skådespelare. Kjellgrens ovanliga förmåga att göra typer upptäckte jag först, och hans skicklighet att förvandla sin person kom mig att kalla honom trollkarlen. Ljungqvist som eger

»den herrligaste stämma i Sverge» aftvang mig beundran i Spöksonaten; Herr Bengts Hustru och Kristina (Oxenstjerna). Anna Flygare eröfrade ett namn i Bandet och ett stort namn i Påsk. Johanneson var syperb som Karl X; De Verdier steg fram som första klassens älskare i Kristina (Tott); Wahlgren var illusorisk som Häradshöfdingen i Bandet, trots hans förlegade och förvända begrepp om stilisering; Fröken Alexandersson talar så bra och spelar så bra i Fröken Julie och Fadren; Så kom eleven Falkner i Svanehvit. Jag var nöjd, om också icke hänryckt. Det stod på affischen elev, och flera ansågo sig behöfva upprepa det: elev; men många funno det vara skådespelerska (ung förstås!)

Intima Teatern har nu skådespelare om också icke stjernor, och jag hoppas slippa bli spelad på en stjernteater, der en stjerna förvandlar alla andra till statister och pjesen till förevändning.

* * *

Om

DRAPERI-BANANS FÖRDELAR.

Om man erinrar att Shakespeares bildade samtid fått se uppföras alla Shakespeare-dramerna till och med Midsommarnattsdrömmen utan dekorationer, och att Molières alla komedier spela i ett och samma rum, så frågar man hvarför vi icke under vissa förhållanden kunde förenkla dekorationerna. I operan och utstyrselstycken, operetter och äfven skådestycken är det hela ju ställdt på utvärtes effekt; der njuter man af att »se på taflor», och den ytliga handlingen behöfver stödet af måleriet för att intressera.

I psykologiska dramer, der själsstrider och analyser af inre tillstånd äro hufvudsaken kunna dekorationer till ock med verka störande, emedan taflorna draga uppmärksamheten åt sig och omdekoreringen med buller och bråk tillintetgör det behöfliga lugnet och andakten bakom ridån.

Intima Teaterns experiment med draperibanan i Kristina anser jag absolut lyckadt, och alla sakkunniga instämma. Den föreställde ingenting, det var dess fördel, ty dermed lät den sig begagnas till allt. När man i

1:a akten underlät att tala om kyrkan, så befann man sig i ett samlingsrum, och det var nog. De

hela rena färgtonerna stodo som fond åt figurerna, och kostymerna verkade.

2:a aktens Räknekammare var mer än man begärde; hyllorna i sig sjelfva utmärkta, hade kunnat vara borta.

3:e akten med ett bord och två stolar visade sig vara tillfyllest.

4:e akten var lysande.

• • •

STÅENDE DEKORATIONER.

Sättet att spela med en dekoration så att den återger tre olika.

1:o Fonden är målad på tyll så att ett landskap synes i påljus ett annat synes i bakljus. Framför denna fond hänger en som antingen dras upp eller fälles ihop (en skärm).

Till dessa tre fonder nyttjar man i förgrunden periakter trekantiga kulisser (prismer) som äro olika målade på de tre sidorna.

•

2:o En och samma dekoration 1:o i Solsken, 2:o i Åskväder, 3:o i Månsken.

•

3:o Drömspelet kan ges med en båge, abstrakt med hopmålade motiv ur hela pjesen; derpå inne på scenen en fond med en öppning, i hvilken inskjutes transparanger på tre alnar (på tyll eller kalkerpapper) som belysas bakifrån med elektrisk låga (för att slippa scioptikon.)

På samma sätt kan Damaskus ges.

4:o NB! Fonder kunna målas på en lång väf som rullas från höger till venster på två kaflar:

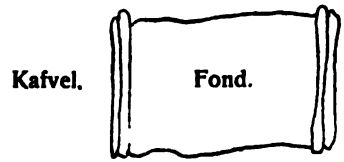

Scenerí:

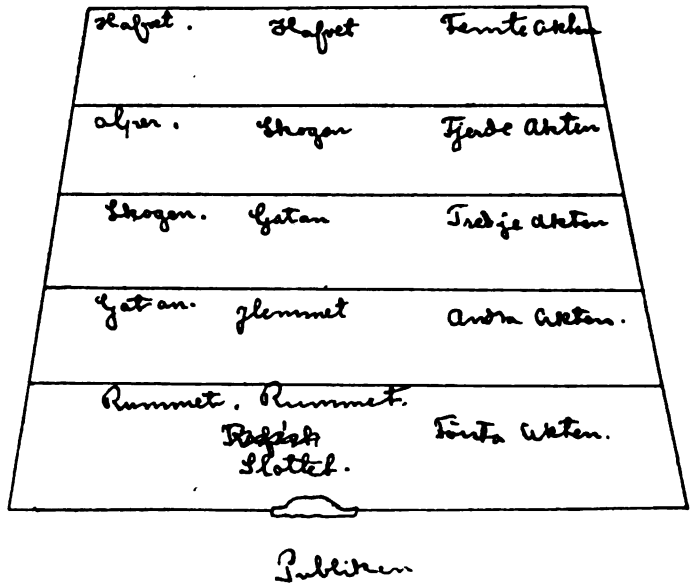

STRINDBERGS-DRAMER
med
EN DEKORATION.

Bandet.	Brända Tomten.
Påsk.	Spöksonaten (?)
Döds-Dansen.	Oväder. (?)
Fadren.	Carl XII.
Fröken Julie.	Engelbrekt.
Kamraterna.	Folkungasagan.
Pelikanen.	

* * *

TILL INTIMA TEATERNS PERSONAL.

(om uttal af fremmande ord särskildt namn.)

Uttalandet af utländska ord särskildt namn från Grekiska ge ofta anledning till meningsbyte, och på den grund att ordet kan uttalas på flera sätt beroende på språket från hvilket man vill härleda.

Sålunda som exempel Sofokles. Tragöden heter på grekiska Sōfōklā́s med accenten på ās. På latin kallas han Sófokles med accent på So; men på Franska heter han Sophócle med tonen på »ockel». Nu har man för sed att i Svenskan taga uttalet från latinet, och vi böra således som Svenskar säga Sófokles, med accent på So.

Anomalier gifvas dock; och därvid gäller häfd.

Odýssevs säga vi på Svenska, fastän hjelten heter Ulýsses på latin (Ulýsse på Franska). På grekiska kallas han Odyssévs med tonvigt på evs.

Telémachos uttala vi grekiskt och icke med latinska ändelsen us. På franska heter han Télémaque, med tonen på maque.

Penélope uttala vi sålunda efter latinet och icke Penelópe enligt Grekiskan, och icke Penelópp (Franska Pénélope.)

Svenskan tar således icke den franska accenten såsom våra skådespelare oftast äro benägna att

göra. Vid teatrarne säger man gerna Sofókles i stället Sófokles och Penelop i stället Penélope, hvilket icke är absolut orätt, men strider mot vedertaget bruk, häfd eller tradition.

Men om en kunnig regissör rättar Spolia Opīma, till Opīma, så bör rättelsen iakttagas, ty eljes får regissören uppbära oförtjent förebråelse för okunnighet eller slarf; och han förlorar äfven lusten att instruera.

Regissören.

D. 27:e September 1908.

* * *

PROMEMORIOR

TILL DIREKTÖREN FÖR INTIMA TEATERN

FRÅN REGISSÖREN

P. M.

1:o Ingen utskänkning.

2:o Inga Söndagsmatinéer.

3:o Korta föreställningar: 8—10. Korta eller inga entreakter.

4:o Inga inropningar under föreställningen.

5:o Ingen sufflör. Ingen orkester, endast musik på scenen.

6:o Texten säljes i Luckan och Foyern.

7:o Sommarspel.

Endast 160 platser i salongen. Ingen eldfara, emedan rökning förbjuden, och centralvärmning och elektrisk värmekälla i klädlogerna. Luftvexling enligt systemet * * *.

Lokalen: Läge o. s. v. Nobel-Biblioteket:

Repertoaren: Näktergalen i Wittenberg och Damaskus spelas med simultana dekorationer eller Münchens Shakespeare-Bana. Båge och gardiner.

Personalen:

* * *

DRÖMSPELET.

Barrier—Emblemer.

1:o Vallmo, röda, med fröhus Sömn och Dröm.

2:o En Blå Stormhatt Det bedrägliga Hoppet. En grön sänkhåf Önskningarnas uppfyllande är otillfredställelse ändå.

3:o Advokaten: Anslagstaflor med kungörelser och utslag.

4:o Taflorna bli nummertaflor i kyrkan, lagerkransar hänga på dem (pronnotionen.)

5:o Statyer: En hvit Fagervik
En Svart Skamsund

6:o Flaggor Signal

Ja Nej
Röd Blå

7:o Medelhafvet: Palmer eller Dracenor.

8:o Fingalsgrottan: Stora Snäckor Närhet af Hafvet.

9:o Schalen, Rosorna, Sänkhåfven, Diamanten

Protokollen, En svart mask (Morianen) Affischer (affischörens)

Slutet: Då hon går in i slottet och detta brinner, kan man öppna fondgardinen och visa ett brinnande slott. (?) eller låta henne gå in i ett eldhaf.

* * *

Direktör August Falck.

Intima Teatern.

P. M.

om

DRÖMSPELET.

När Drömspelet skall ges med draperi, som lyfter stycket till ett högre plan, borde äfven det andra befrias från verklighetens materiela.

Fantasikostymer införes (kanske efter Craigs, eller i stilen L'art nouveau.) Agnes kan säkert gå i hvit tunica; diktaren i Romersk toga med tillbehör (lyra eller så); Advokaten med peruk, i 1700-tal, som Engelska advokater än i dag. Affischören: borgare från 1600-talet o. s. v. Officern som riddare (Svanehvit.)

Eller i Fogatens ur Herr Bs Hustru, bättre och vackrare!

Då blir stycket skönt och nytt; lyftadt!

*) Tre Baletter finnas för Flygare och Falkner:

1:o I korridoren nedanför operan; Den icke reengagerade och den engagerade.

2:o På promotionen der de två lemna lagerkransen, men strida i en pantomim om Advokaten skall få eller icke!

3:o På Fagervik, der Flygare är Bachs Fuga och dansar ner Waldteufels Vals (Falkner)

Men detta skola damerna sjelfva tänka ut och komponera i stor stil (Duncan!)

Tagom de kostymerna som finnas! Man kan tänka sig maskerad eller hvad som helst (i drömmen bara det är vackert.)

Och 5 fiol-instrument fick man bestå (Halldén hjelper)

Ett orgelharmonium (Bach) fick spela ner pianot!

Fråga damerna om detta! Man skall höra råd, men behöfver icke lyda dem!

Sg

Med barrièr-emblemen får man vara försigtig att man icke råkar in i verkligheten igen och i det barocka! Kanske störa bara!

* * *

P. M. TILL RUS.

Då Rus' 8 dekorationer äro omöjliga framställa på Intima Teatern, och då jag gerna ser att det starka och vackra stycket ges, med glansroler för Fru Björling och Falck, så föreslår jag draperibanan på följande sätt.

Kunna de spelande hitta på små operationer med barrierens dekorering för att allegorisera rummet, så kan ju saken utvecklas. Men scenen får icke belamras, som om man sökte verklighet. Sättstyckena skola så fint inställas att de verka tillfyllest; antyda men icke förverkliga! Dertill fordras smak!

Jag är öfvertygad det kan göras!

* * *

Barrièren =

RUS:

Med Draperibanan.

Kyrkogården: De två höga klippta lagrarne på barrieren. Ett kors med O Crux Ave Spes Unica. (Eller kors på barrièren)

Crêmeriet: Till venster hyllorna (ur Kristinas Räknekammare) med tombuteljer. Ett bord framför der gumman sitter. Till höger ett bord med en palm på, och en bänk eller ett par stolar.
(Guldfiskar i två aqvarier på barrièren ???? eller två Iskylare med buteljer i)

Auberge des Advêts: Ett rikare bord och tre stolar. Två statyetter på barrièren.

Boulogneskogen: (Restaurangen) Ett dukat bord med kandelabrar; en chäslong; Blommor på barrieren i förgrunden; eller kandelabrarne på barrieren.

Crêmeriet: Som ofvan.

Auberge des Advêts. Som ofvan.

Luxembourgträdgården: En bänk. (Om man vill: en löfhög som påblåses af en cleaner.) Vexter på barrieren. (Granar.)

Crêmeriet: Som ofvan.

* * *

TILL DAMASKUS. (Med Draperibanan)

I.

1:o Gathörnet. Barrièren: Blomkrukor med Julrosor.

2:o Hos Läkaren = Två Bikupor på barrièren.

3:o Hotellrummet = Två blomkrukor med Julrosor.

4:o Vid Hafvet = Två stora Hafsnäckor.

5:o Landsvägen = Två krucifix:

6:o Hålvägen = Samma:

7:o Köket = Marie-bilder.

8:o Rosenkammaren. På ena sidan Rosor på andra Tistlar:

9:o Asylen. Två dödskallar:

* * *

DAMASKUS I.

(Med draperibana eller stående dekoration)

Då hufvudsaken är att slippa byta dekorationer, så är icke nödvändigt begagna det röda Kristina-Draperiet utan man kan mycket väl ur Gunnarsons fonder uttaga hvad man behöfver.

Jag föreslår derför att spela Damaskus I med:

1:o Barrièrerna, som målas om emedan de äro tarfliga, olustiga,

2:o Gunnarssons två ståndare: Lunden med Altaret och Kullen med de 3 träden.

3:o Som stående fond hela qvällen: Antingen Hafvet, emedan man icke ser hvad det är; Eller Landsvägen, hvilken allegoriserar Vallfarten, pilgrimsfärden.

4:o Ett fjerde sätt vore att fantisera ihop en ny fond, som i textil-stil lik en väf (Damens broderi) införde motiv ur hela Första Delen

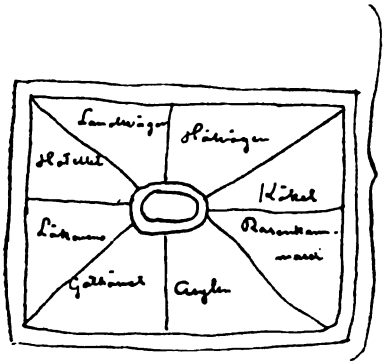

Detta är svårt! Hafvet med sitt sjunkna skepp, de tre korsen (Golgatha) vore kanske nog och bäst.

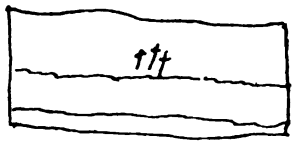

Men naturligtvis icke så geometriskt som här, utan antydt som på en väf, kanske i Gobelinstil och med fälten öfvergående i hvarandra!

Hafvet är bäst!

Jag hade nog tänkt att göra kompromiss och uttaga t. ex. 3 af Gunnarssons fonder till Damaskus I. Men börjar man ändra dekorationen, så är man inne i cirkulationen och då begäres alla. Hafvet är nog bäst! Eller Landsvägen!

Röda draperiet går icke bra till denna!

Sg.

P. S.

Fonden till de två Ståndarne kunna kanske vara alldeles slät; föreställa ingenting; en veckad duk med Pinoredskapen midt i en sköld: Detta som synes på katolska grafvar är:

Korset.
Törnekronan.
Lansen.
Gisslet.
På en stång svampen,
som höll ättikan
De fyra spikarne, nederst.

Derunder: Veronicas Svetteduk med Kristus-Ansigtet mycket svagt.

Detta vore kanske aldra bäst. Men då måste pino-redskapen afbildas precis efter Katolsk tradition (fråga en katolik; katolska Franska skolan! Fröken Falkner!)

Dermed vore allt sagt, och inga dekorationer begärdes.

* * *

Direktör August Falck.

Intima Teatern.

INVENTIONS-DEKORATIONERNA.

Inga kakelugnar (såvida icke pjesen särskildt föreskrifver)

Inga fönster (såvida etc.)

Fönster äro alltid osannolika, såvida icke förtjockning kan åstadkommas. Och masker utanför äro alltid löjliga, emedan de stå för skarpt och äro med falska perspektiv, alltid falska!

Stora väggytor med lugna hörn äro vackrast, (jfr: Rummet i Oväder som var det vackraste rum jag sett på scenen, derför att fönster och kakelugnar saknades, och hörnen voro fria från dörrar, väggytorna stora och hela)

För mycket dörrar i en liten dekoration trasar sönder; och dekorationen bör vara mera låg, gå ut på bredden och dörrarne låga. En hög och smal rumfond verkar olust; en låg och bred: hemtrefnad. Finns ett fritt hörn i rummet är detta vackrast (jfr. Oväder.)

Obs! Gobelängen i mitt rum!

Vi skulle ju rådslå om målningarne på inventionen. Mappe ligger här!

*

Har Du hemtat Örnen och öfverkasten på Karlavägen, som i dag är utröjdt!

*

Regis.

Jag kommer ner på Paria kl. 1, så få vi retuchera den!

Ber att få mitt exemplar af Fadren för att studera sceneriet!

* * *

ABU CASEM.

Akt I.

Bazaren i Bagdad. (Är redan målad.)

Akt II

Gemak hos Prinsen (Röda Plyschdraperiet med Divaner)

Akt III.

Suleikas trädgård (Luxembourg ur Brott och Brott med variationer)

Akt IV.

Skogen (Pelleas-skogen och sättstycke (buskar))

Akt V.

Bazaren (igen i st. f. Tigrishamnen)

Fördelen med dessa e n k l a dekorationer är: korta entreakter. Att Bazaren återkommer är som spännramen på målningen — håller ihop.

Om Zuleika skall vara grann, så finnas tyger i Petit Bon Marché Biblioteksgatan 1. Eljes i Orientmagasinet* och Indiska (Regeringsgatan)

De bästa kostymerna finnas i medföljande bok (af Louis Moe) äfven maskerna.

P. S. Vi måste höra barn skratta i vår krypta, der Det menskliga Eländet haft en stor och berättigad plats.

* Hörnet af Jakobsbergs o Biblioteksgatan.

* * *

OM TEATERKRISEN.

Herr Redaktör,

För några månader sedan anmodades jag af en härvarande teaterliterat att skrifva om teaterkrisen, hvilken då togs som ett faktum; men han begärde bidraget för en utländsk tidskrift. Jag svarade att den saken borde vi behandla här hemma.

När jag slutligen fann mig föranlåten taga till orda, så skedde det utan baktankar, och endast i teaterintresse. Jag samlade då i minnet alla uppgifter om Operan och Dramatiska teatern, ty mina anteckningar hade kommit undan i flyttningen. Derför var jag försigtig i mina yttranden och reserverade mig till protokollet, beredd att korrigera hvad som var felaktigt.

Jag har fått svar, ty »man kan svara på allting», men svaren äro icke till fyllest.

Om vi derför skulle gå i ordning med frågorna, och fråga om igen, för i dag blott kardinalfrågorna:

1:o Då Riksdagen ju vägrat mottaga Operahuset som gåfva, så kan den icke stå på Riksstaten, men den står icke heller på Hofstaten; på hvilken stat står den då? Aflidne Konungen och de afgångna Statsråden, (dåvarande Regeringen), måtte då

ha mottagit den, men det är oformligt, och det tror jag icke de gjort.

Fins det då någon hemlig stat i staten, som Statskalendern icke känner, på hvilken Operan kommit?

Som statens byggnad skall den höra under Öfverintendentsembetet, hvilket verk sorterar under Finansdepartementet. Det vore väl skäl att fråga då i Öfverintendentsembetet när Operahuset, icke öfverlemnades, utan mottogs, af Embetet, det är: inregistrerades bland statens byggnader. (Riksmarskalksembetet har lustslotten och Riddarholmskyrkan!)

Visar det sig nu, att Operan verkligen är Statens, så blir nästa fråga; hur mycket inbringar denna till privatperson uthyrda byggnad Staten? Den skall väl inbringa något med sin teater, sina sexton (?) krogar och sina dyra butiker. Staten (Riksdan) lär (?) betala omkring 30,000 Kronor i brandförsäkring, men detta är endast som en favör.

Vidare 2:o. Om ett bolag bildats för att drifva operarörelsen, är detta bolag sanktioneradt af Kungl Majestet, och hur stort är aktiekapitalet? Är aktiekapitalet inbetaladt? Har bolaget fått utdelning på aktierna? Har Riksdagen varit med om att öfverlåta sin supponerade egendom till ett bolag, som mellanhand för uthyrning?

3:o Har en fond existerat, afsatt af byggnadskonsortiet på 700,000 Kronor för operaverksamhets drifvande?

Friherre Bonde uppgaf för mer än ett år sedan, att Operan hade 1000 Kronor hvarje qväll, utom biljettförsäljningen. Dessa 1000 Kronor uppgåfvo dåvarande sujetter härröra från fonden. Denna fond var då offentlig, alla trodde på den, alla talade om den!

Sedan har denna fond blifvit först hemlighetsfull, sedan hemlig, och slutligen förnekas dess existens. Med ett ord: den finns inte! Då frågas: har den funnits? Och om den funnits, hvar finns den nu?

Om vi fingo dessa frågor klarerade först, så kunna vi fortsätta med de andra frågorna i nästa nummer.

Stockholm d. 18:e Dec. 1908.

August Strindberg.

* * *

STATENS MUSIKALISKA BEHOF.

Staten såsom nationen, har intet behof af teatrar, ty den dramatiska konsten ingår icke i uppfostran och skådespelarkonsten läres endast på scenen; men med musiken är det annat, och med rätta.

Barnen skola sjunga, och dertill kräfvas sånglärare; kyrkan fordrar organister och uppsjungare; armén behöfver oboister och trumslagare, hofvet behöfver kapell och hofsångare. Derför håller staten en skola, som nyss kallades akademi och nu heter konservatorium. Men det är något annat också, som påfordrar tillvaron af en musikskola. En tragedi, Goethes Faust, kan allmänheten läsa och njuta af utan att den ges, men Beethovens Missa solennis kan endast 5 personer i Sverge läsa och få en tarflig njutning af, och klaverutdraget ger intet begrepp om kompositionen. Mästerverken måste gifvas, af musici, som äro utbildade från ungdomen, och derför understöder staten den musikaliska utbildningen.

* * *

RELIGIÖSA UPPSATSER

DEN KOMMANDE RELIGIONEN.

GUDARNES ÅTERKOMST.

En vexande, sig sjelf utvecklande Gud, manifesterar sig i olika emanationer under olika perioder af verldshistorien. Desavouerar sig och sitt föregående utvecklingsstadium genom religionsstiftarne.

Derför hvarje periods gudar uppfattade som demoner af den efterföljande perioden. Olympens, Asalärans gudar äro nu demoner. Och Kristus är på väg att bli, eller är. Kristus i oss är icke hugsvalaren utan straffaren med korset som fordrar att hvar och en skall korsfästa sitt kött. Kristus är domaren som kastar i helvetet (och inlåter i himmelen.) Kristusdyrkarne, Jesu efterföljare i våra dagar, jagas af evig oro för Kristus, äro de mest hatfulla, kärlekslösa, sjelfviska, missnöjda, egenkära som gisslas invärtes af Kristus-dämonen, för okända, hemlighållna brott.

Menniskorna äro reinkarnationer, och jordelifvet ett purgatorium, eller inferno. Swedenborgs beskrifning på helvetet är komplett likt jordelifvet. Demonerna, våra begär, jaga oss mot njutningar, som ernådda, befinnas värdelösa och gifva äckel. Sökandet efter sanningen mynnar ut i upptäckter, som af nästa generation afslöjas såsom misstag eller dumheter. Den största njutningen, qvinnan, framkallar synvillor, så

att mannen ser en engel, der djefvulen sjelf är (djefvulen lika med: den som älskar det onda, för det ondas skull). Kärleken till barnen belönas med barnens svarta otacksamhet, förakt för föräldrarne, hvilket är ett konstant fenomen och hör till straffredskapen.

I erfarenhetssatsen: som man sår får man skörda uttalas principen om en Nemesis som skulle vara den logiska följden av gerningen, straffet utöfvadt af den förorättade. Men då oftast händer, att menniskor underlåta hämnas, af feghet, lättja, eller af okunnighet om gerningsmannen, och då man ser en ond gerning få sitt straff från ett alldeles oväntadt håll, får man väl lof att antaga straffet såsom administreradt af en allseende okänd hvilken äfven straffar de hemligaste onda afsigter.

Den onda gerningen är för öfrigt ofta framtvingad af en högre nödvändighet och kan icke anses ond i sig utan endast genom sina skadliga verkningar på några. En uppfinnare gagnar menskligheten, men dödar konkurrenter, ruinerar dem, trampar ner dem. De nedtrampade hämnas och välgöraren som sådde godt får skörda ondt. Uppfinnaren får ofta skörda idel ondt, och andra samvetslösa skörda godt, der välgörande skördar ondt.

Lifvets logik, sammantvinnandet af menskoödena, är så infernaliskt hopkommen att hvarje handling, indifferent eller god medför rubbningar pinsamma för många. Menniskorna äro sjelfva demoner och hafva till uppgift att pina hvarandra.

Men äfven genom samvetsqvalen synes ett immanent straffredskap vara funnet. Svaga menniskor och stora brottslingar fly samvetsqvalen genom att söka Kristus, och finna korset, identifiera sig med

Kristus och lida hans lidanden; eller kunna de ej bära sitt kors, och kasta det från sig på Kristus. Lidandet synes vara lifvets onda realitet och ändamål, ty alla fröjder äro imaginära och köpas med oerhörda lidanden.

Alla försök att aflägsna lidandet och befria de mest förtryckta straffas såsom revoltförsök mot verldsplanen. (Prometheus, Lucifer, Kristus.)

Men lidandet, då det icke kan förklaras ur här på jorden begångna brott, pekar tydligt ut på reinkarnationen och antyder att vi äro här för brott vi begått i en föregående existens. Och lidandet medför positiv behållning. Ögonen öppnas för lifvets ändamål; njutningarne bli omöjliga eller värdelösa; sinnen förfinas så, att vi förnimma hvad andra ej, och våra inre själsförmögenheter sätta oss i förbindelse med den öfversinnliga verlden. Vi få ett nytt stort intresse för lifvet, då vi insett det ändamålsenliga i lidandet och erfarit de högre njutningar vår förbindelse med det osinliga medför.

*

Allt som sker synes vara tillstadt eller förordnadt, och vi ha förlorat frihet i valet mellan godt och ondt i denna reinkarnation. De som nalkas utsoningen »sökas» af Försynen genom nya och ovanliga lidanden, hvilka, då de ej kunna förklaras på »naturlig» väg, öppna ögonen på den sökte, så att han märker efter lång förhärdelse och sjelfförblindelse att Numen adest!

De som lefva i grofva njutningar och äta drafven, äro icke att lastas derför, ty de grofva njutningarne

äro själfva ett svårt straff eller prof genom de lidanden och samvetsqval som åtfölja.

Det synes som om ungdomen vore dömd att genom de starka passionernas tillfredställande eröfra det lugn och den själens renhet som skall infinna sig i mogen ålder. Det anstår kanske derför lika litet ungdomen att fegt undandraga sig frestelserna, som det illa anstår den äldre att söka dem.

Menniskornas öden äro dock olika och mången »sökes» i sin ungdom genom en afgjord motvilja mot sinnliga njutningar, antingen derför att han har i en föregående existens smakat dem, eller derför att han har en undantagsuppgift i lifvet.

* * *

SWEDENBORGS HEMKOMST.

Då Red. af Dagens Nyheter för en tid sedan begärde min mening om Swedenborgs begrafningsplats, egde jag ingen grundad åsigt om en rätt likgiltig sak. Sedan dess har jag mottagit flera förfrågningar, och derigenom nästan tvungits tänka öfver saken.

Siarens stoft skall hem, och man har köpt graf på Solna Kyrkogård, i ett hörn, säges det. Hvarför icke? Swedenborg var icke af denna verlden, och han ringaktade det utvärtes och lysande.

Ett parti hade velat lägga stoftet i Riddarholmskyrkan, men det tål att tänka på. Ty, skall gamla Riddarholmsförsamlingens kyrka i hast apteras till ett Pantheon, så måste den först »desaffekteras,» men kan då lätt råka bli ett Pandemonium för partierna. Nu ligger som bekant en hop godt folk under kyrkans golf; stora namn, små svagheter, och tvärtom. Der ligger till och med Kreti och Pleti, och det kan ju vara, då stoftet är stoft; men här är väl frågan om något annat än en källare att ställa en kista i. Det menas väl en hyllning åt den store döde. Jag tror icke Swedenborg ville bli upptagen i denna Olymp, och jag tänker han skulle finna det å ena sidan för mycken ära, å andra skulle han icke trifvas i säll-

skapet. Han har nemligen i sitt Diarium Spirituale skildrat den kung han personligen och bäst kände så osympatisk, så fruktansvärd i det hemliga tankelif denne förde under en viss mask, att om de två kommo i hvarandras närhet, deras ben skulle börja slåss under golfvet. Jag vill i dag icke upprepa den osympatiskes namn, men han ligger i samma chor som Sveriges sämsta regent.

Att flytta död mans stoft är icke begrafning, det är liksom en uppståndelse. År 1884 flyttades in i Riddarholmskyrkan en länge sedan afliden persons qvarlefvor. Han var i lifstiden en olycklig, som i fremmande länder lidit landsflyktens, fattigdomens, förödmjukelsens alla eländen, icke för egna fel, utan för andras, mest föräldrarnes.

Han skulle, om han lefvat före 1527, kanske fått ett kapell som martyr, äfven derför att han föll i ojemn strid mot ett af de största Vilddjuren, och ansågs galen, derför att han upptog striden mot »Antikrist». Nu, när det talas om kapell åt Swedenborg, och dermed icke menas ett vanligt grafchor, som man köper liksom bänknyckeln, så synes ju vara lämpligast, att de som bäst förstått vårda Swedenborgs minne, fingo slutligen bygga sig en blygsam kyrka och deri förvara stoftet af profeten och martyren. Det har invändts, att äfven en liten kyrka kostar så mycket, emedan byggnadsförordningen icke tillåter billigt material vid bemärkt plats i Stockholm. Det får icke vara tegel med puts, utan skall vara byggnads-sten. Men dispens beviljas och undantag gifvas, då man nyss sett en tegel-koloss med puts uppresas på Stadens numera mest lysande gata. Så att den affären redde sig nog.

Dermed, och då Nya Församlingen finge hand om saken, komme frågan att lösas utan disharmonier. Ty någon »samling» kring Swedenborgs minne nu i dag kan man icke begära, och någon entusiasm vid mottagandet ännu mindre. Vetenskapens representanter ha visserligen tagit initiativet; men den exoteriska vetenskap som Swedenborg dref före 1745 är icke Swedenborgsk utan populär-konventionel, nästan teknologi, och hans senare naturvetande, i Sapientia Angelica är helt annorlunda storsedd och annullerar dessa afhandlingar, som Vetenskaps-Akademien nu ger ut. Swedenborg är icke Akademiens, utan Nya Kyrkans. Riddarholmskyrkan tillhör han icke heller, ty han älskade icke konungadöme, utan föredrog republiker, ty i konungadömet, menade han, uppstod alltid menskodyrkan, och på suvereniteten hade han studerat sig mätt under Carl XII.

Någon fara föreligger derför icke att Församlingen skulle drifva afguderi eller helgondyrkan vid Swedenborgs graf. De känna hans omutligt på samma gång Gammaltestamentliga och Kristliga sinne, som midt i »Upplysningens» tid vågade skrifva om Gud, Himmelen, och Lifvet härefter, obekymrad om han fick förläggare eller beröm. Och när han på andra sidan råkade Pantheoniserade figurer, så var det icke i bästa sällskap, och de träffades hvarken i Pyramider eller Nekropoler.

* * *

ASSISTONS-NOUS A UNE DISSOLUTION OU A UNE ÉVOLUTION DE L'IDÉE RELIGIEUSE ET DU SENTIMENT RELIGIEUX?

Om religion är Anschluss mit Jenseits, (Communication avec l'Au delà), eller känslan af vår samhörighet med Kosmos och Gud, så kan ju denna förbindelse momentant afbrytas, och denna känsla försvagas genom nedsjunkandet i materiela bestyr.

Detta var fallet med oss, förra seklets barn, som vid 70-talets ingång upplefde de stora ekonomiska omkastningarne och sågo de största uppfinningar för vårt lekamliga välbefinnande ändra hela vår materiela tillvarelseform. Vi förlorade kontakten med luftledningen och stannade jordbundna. Samtidigt inbillades vi, (och ungdom kan man inbilla hvad som helst), att de högsta problemen kunna lösas med bondförståndets qvatuor species; Strauss, Renan och andra onämnda degraderade det gudomliga förnuftet, intuitionen, och upphöjde sens commun eller det enkla räsonnerandet hvilket vi ega gemensamt med djuren.

Snart voro vi färdiga med Kristendomen och straxt efter var religionen en »öfvervunnen ståndpunkt»,

som man icke vårdade sig att gräla om. I samma väfva upptäcktes Gorillan; och när Darwinisterna i den återfunno sin afbild, sin Guds afbild, så var Götterdämmerung öfver verlden.

Men, vid 80-talets slut hade en morgonrodnad visat sig i horisonten. Den religiösa känslan återvände, men under nya former. Urgammal visdom gräfdes fram, Vedantism, Buddahism, trängde in i Europa och religionen återkom under namnbeteckningen Teosofi och Ockultism. Ett gudomligt leende sken öfver verlden, när materialisten Charcot fick den gudomliga sändningen att förklara underverken såsom helt naturliga och han nödgades profetera »hexprocessernas återkomst om femtio år.» Hans lärjungar bekräftade till ock med underkurerna i Lourdes — ehuru fakta kallades för hypnotiska fenomen — namnet ändrade icke saken.

Vid 90-talets slut fingo vi helsa religionskongresserna, der alla jordens folk och bekännelser böjde knä tillsammans (Chicago, Paris, Stockholm.). Bossuet och Leibnitz, som sökte en sammanslutning (Synkretism) mellan alla kristna kyrkor, skulle här ha funnit sig som sanndrömmare och mer än så. Och hvad kongresserna åsyftat fullföljes af Religionsvetenskapen, som söker att sikta ut de eviga sanningarne från agnar och strå, hvilka dock en gång varit till skydd för vextligheten, men slutade med att dölja och qväfva.

Att kyrkorna stängas i Frankrike, betyder icke religionens förfall, men väl att formerna falla. Formarna, styckformarne, i hvilka gjutningen skett skola slås sönder, och när hvarje bekännelse lemnat sitt bidrag af gjutgodset, står framtidens ena, enda religion på ett postament, kring hvilket alla folk kunna samlas.

Detta synes väl vara den religiösa utvecklingens gång mot målet — en monistisk bekännelse, »utan dogmer, utan teologi»; alltså mot évolution genom dissolution.

* * *

BREVIARIUM

(UR »BLÅ BOKENS HISTORIA».)

»I Historiska miniatyrer försökte jag i världshistorien finna Guds rådslag, och jag ställde in kristendomen i dess led, utgående från Israel, men begick kanske det felet att ge de andra religionerna en plats vid sidan, då de bort stå under.

»Ett år gick, och jag trycktes fram af inre maningar att skrifva ett tämligen konfessionslöst breviarium, ett visdomens ord för hvarje dag i året...

»Så inföll den 15:e juni 1906. På morgonen när jag gick ut såg jag först en spårvagn med talet 365. Jag frapperades af numret, och tänkte på mina 365 sidor jag skulle skrifva.

»Det var gifvet att allt detta trängde sig på mig, och mitt beslut var nu fattadt, hvarpå jag anlade min krutdurk, som sedan blef Blå Boken. Ett år gick, långsamt, pinsamt...

»16:e april. — Läste korrektur på Svarta Fanor (skrifven 1904.) Tvekade om den boken vore ett brott och borde inställas. Slog i bibeln och fick upp Jobs bok, där profeten tvingas fram att profetera, äfven när han dolde sig. Detta hugsvalade mig. — —

»1 september: Läste sista arket på Blå Boken.

»2. mötte spårvagnen 365, som jag icke sett sedan Blå Boken började skrifvas (15 juni 1906);

»I de dagar då Svarta Fanor skulle ut, kom jag in i en boklåda, och fann på disken vid första ögonkastet ett häfte Teosofiska Småskrifter af föreningen Orion. Jag tog skriften med mig hem. Bland annat stod där följande (i förkortning): »... När en sådan omvänd svartmager varder människa, framträder han oftast med ett slag som en högt intelligent god människa, hvars godhet är af en synnerligen impulsivt verksam natur. Han har ju så många drömmar i den vägen på lager, åt hvilka han ej förr vågat gifva uttryck...»

»Detta var ju min situation, då jag stod i begrepp att bryta med de svarta magerna (Fanorna), och jag förutsåg hvad som väntade mig. Men, jag befallde min själ i Guds hand och gick på. Som motto på följande bok satte jag också: »Den som viker ifrån det onda, han måste hvars mans rof vara». Men det egendomliga är, att från den stunden började mitt egentliga Karma att fullbordas. Jag var skyddad, det gick mig väl och jag fick nya bättre vänner än dem jag förlorat. Och nu vill jag tillskrifva alla mina föregående systematiska motgångar den omständigheten att jag tjänade de svarta. Där var ingen välsignelse med dem!»

* * *

BREVIARIUM

ETT VISDOMENS ORD

FÖR

HVARJE DAG I ÅRET

AF

JOHANNES DAMASCENUS

MED FÖRORD AF OCH TILLEGNAN TILL

AUGUST STRINDBERG

DEN 1 JANUARI.

Befall Herran Din väg och hoppas på honom.

P	

I skolen icke handla orätt i domen, och Du skall icke skona den ringa, och icke ära den mägtiga, utan Du skall döma din nästa rätt. (Mose III: 19.15.)

* * *

Öfvervinn det onda med det goda.

* * *

Gud som hafver gjort verlden och allt det deruti är, efter han är Herre öfver himmel och jord bor han icke i de tempel som med händer uppbyggde äro... Och hafver gjort allt menniskoslägtet af ett blod till att bo på hela jorden... På det att de skola söka Herren om de måtte kunna känna honom och finna honom, ändock han är icke långt ifrån hvarjom och enom. Ty i honom lefve vi, röroms och hafve vår varelse. (Ap. 17: 24...)

* * *

Hafve vi icke alle en fader, hafver icke allt en Gud skapat oss? Hvi handla vi då trolöst, den ene mot den andre, så att vi ohelga våra fäders förbund? (Malach. 2:10.)

* * *

Hvi skulle jag så mycket ondt göra och synda emot Gud?

(1 Mos. B. 39:6.)

* * *

Si, jag hafver bjudit dig; Du skall vara fast och frimodig.

(Josua 1, 9.)

* * *

Förbannad är den man, som litar på menniskor (Jerem. 17:5)

* * *

Guds rike skall tagas ifrån Eder och gifvas hedningarne, som göra dess frukt (Math. 21: 43)

* * *

Jag släpper dig icke med mindre Du välsignar mig. (1 Mos. 32:26.)

* * *

Den naturliga menniskan förnimmer intet af det Guds Anda tillhörer; ty det är henne en galenskap och hon kan icke begripa't; ty det måste andeligen dömas. (1 Cor. 2: 14.)

* * *

Salige äro de som lida förföljelse för rättvisans skull.

(2 Cor. 6: 10.)

* * *

Herren gaf och Herren tog, välsignadt vare Herrans namn.

(Job 1: 22.)

* * *

Rädens icke för dem som dräpa kroppen, och dock icke hafva magt att dräpa själen. (Math. 10: 23.)

* * *

De argas anslag äro Herren en styggelse (Ordsp. 15: 26)

* * *

Syndaren föraktar sin nästa; men säll är den som förbarmar sig öfver den elända. (Ordsp. 14:21.)

* * *

Voren I af verlden, så älskade verlden det hennes vore.

(Joh. 15: 19.)

* * *

Sannerliga, sannerliga säger jag Eder, I skolen gråta och jemra Eder; men verlden skall glädjas. I skolen varda bedröfvade, men Eder sorg skall vändas i glädje. (Joh. 16:20.)

* * *

De som med tårar så skola med glädje uppskära. (Ps. 126:5.)

* * *

Den som viker ifrån det onda, han måste hvars mans rof vara; Sådant ser Herren, och det behagar Honom illa att ingen rätt är. (Es. 59:15.)

* * *

Älsken Edra ovänner... (Math. 5:44.)

* * *

Saliga äro de bedröfvade, ty de skola få hugsvalelse. (Math. 5:4)

* * *

Jag arme menniska, ho skall lösa mig från denna dödsens kropp?

(Rom: 7:24.)

* * *

Dem som hafva Gud kär tjenar allting till det bästa. (Rom. 8:28.)

* * *

Månn ock en qvinna kunna förgäta sitt barn, så att hon icke förbarmar sig öfver sin lifs son? Och om hon än förgat honom, så vill jag dock icke förgäta Dig. Si, uppå händerna hafver jag upptecknat Dig. (Es. 49: 15)

* * *

Herren varder stridandes för Eder, och I skolen stå stilla dertill. (2 Mos. 14:14.)

* * *

Gifver så varder Eder gifvet. (Luc. 6:38.)

* * *

Ser uppå mig, jag hafver en liten tid haft möda och arbete, och hafver funnit en stor hugnad. (Syr. 51:35.)

* * *

I verlden hafven I tvång, men varer vid god tröst, Jag hafver öfvervunnit verlden. (Joh: 16:33.)

* * *

Herre, när bedröfvelse på färde är, så söker man Dig. (Es. 26:16.)

* * *

Dödsens dag är bättre än födelsedagen. (Pred: 7:2)

* * *

Jag förgäter det till rygga är, och sträcker mig till det som framman till är. (Fil. 3:13.)

* * *

Efter Du lydde din hustrus röst... förbannad vare jorden för din skull.

* * *

I ären dyrt köpte, Varer ingens trälar.

* * *

Herrens fruktan är Vishetens begynnelse.

* * *

Den som viker ifrån det onda han måste hvars mans rof vara (Es.)

* * *

Mitt Rike är icke af denna verlden. »I anda och Sanning.»

* * *

Kommer till mig I alle som arbeten...

* * *

Hvilken som älskar fader eller moder mer än mig han är mig icke värd.

* * *

Söken först efter Guds rike.

* * *

Älsken Edra ovänner.

* * *

Du skall älska Herren Din Gud...

* * *

Ve Eder då alla människor lofva Eder.

* * *

I verlden hafven I tvång, men varer vid God tröst, jag hafver öfvervunnit verlden.

INNEHÅLL.

DIKTER.

Några blad ur en sonett krans. Sid.

Stegeborg 9
Ulfåsa 10
Vettern 11
Kattegatt 12
Sundet 13

Lyckokransen 15

På Nikolai ruin 19

Till Harriet.

Tillegnan: (Till Harriet.) 27
Till Harriet! (Med Örnpennan skrifvet.) 28

Otryckta dikter 1904.

Nattmarsch i Fält-Tjenst 31
Lifvets konst 33
Höjdflygt 34
Hör Zigenarne i Hagen 35
Gunghästen 37
Högsommardag 38
Vintermorgon 39

Sex små strofer.

Gamla Qvinnan 43
Modren 43
Åkerbrukaren 44
Bergsmannen 44
Skogsmannen 45
Fiskaren 45

Prolog till Musikfesterna i Maj 1906 47
Prolog till Schillers Räuber 53

BERÄTTELSER.

En tysk förläggarprocess 61
Inferno 69
Klostret 75
Fula Esther 99
Personlighetens klyfning. Afläggare och ympar 105
Stockholm dygnet rundt 115

ÖFVERSÄTTNINGAR.

Mæterlinck, ur Le Trésor des Humbles.

Strötankar 127
Om qvinnorna 133
Den inre skönheten 134
Den osynliga godheten 139
Själens uppvaknande 143
Tystnaden 145

SJÄLAR OCH SJÄLSLIF.

Karakterer och scener.

Skiljas 149
Striden 149
Frysmetoden 149
Hur en sak förvrides 150
Kvinnohataren 151
Scener 154
»Doppa i Grytan» 155
Attarpska målet 156

Planer och utkast. Motiv.

Det grymma lifvet. (Infernodrama ur verkligheten.) 161
De Senectute 162
Uppslag 163
Qvinnans ockrarnatur 164
»Scener» 165
Kampen mot den döde 166
Hos advokaten 167
Fata Morgana 168